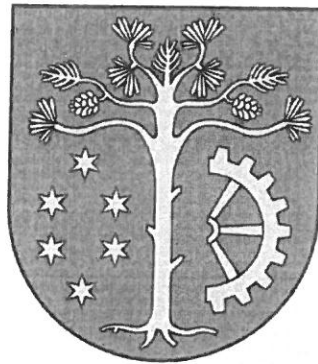

(Projekt)
Załącznik do Uchwały
Nr
Rady Powiatu Stalowowolskiego
z dnia

**POWIAT
STALOWOWOLSKI**

**PROGRAM DZIAŁAŃ
NA RZECZ OSÓB Z
NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI
NA LATA 2026-2030**

Stalowa Wola, marzec 2026 roku.

Strona - 1 - z 126

Spis treści

I. Wprowadzenie	3
1.1 Podstawa prawna opracowania programu	3
1.2 Cele opracowania programu	3
1.3 Definicje i ujęcia niepełnosprawności	11
II. Diagnoza sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Polsce i w Powiecie Stalowowolskim	15
2.1 Osoby z niepełnosprawnościami w Polsce	15
2.2 Osoby z niepełnosprawnościami w Powiecie Stalowowolskim.....	58
2.3 Działania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych	66
2.4 Realizacja „Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami III” w latach 2021-2025	76
2.5 Realizacja programu „Aktywny samorząd” w latach 2021-2025.....	78
2.6 Realizacja programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” – Mieszkanie dla absolwenta	89
III Instytucje i organizacje w Powiecie Stalowowolskim pomagające osobom z niepełnosprawnościami	90
3.1 Instytucje pomocy społecznej w Powiecie działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami.....	90
3.2 Stowarzyszenie i organizacje pozarządowe w Powiecie działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami	90
3.3 Placówki wspierające rozwój dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami.....	91
IV Planowane działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2025	97
4.1 Działania obejmujące osiem obszarów priorytetowych, zgodnie z rządową Strategią Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021 - 2030.....	97
4.2 Realizacja działań i projektów według rozpoznanych potrzeb osób z niepełnosprawnościami	118
4.3 System współdziałania z sektorem pozarządowym.....	121
4.4 Prowadzenie stałego monitoringu potrzeb osób niepełnosprawnych.....	125
V Podsumowanie	126

I. WPROWADZENIE

1.1 Podstawa prawna opracowania programu:

Podstawę prawną do opracowania i realizacji Programu Działań Na Rzecz Osób Z Niepełnosprawnościami stanowi art. 35a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t. j. Dz. U. z 2025 poz. 913 z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t. j. Dz.U. z 2024 r., poz. 107 z późn. zm.). Przy opracowaniu programu wzięto również pod uwagę Konwencję ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 roku na mocy rezolucji nr 61/106. Rząd Polski podpisał ją 30 marca 2007 r., natomiast ratyfikacja Konwencji przez Polskę miała miejsce 6 września 2012 r. Następnym dokumentem, które miało kluczowe znaczenie przy opracowaniu Programu jest Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 wprowadzona Uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r., opublikowaną w dniu 25 luty 2021 w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski pod pozycją 218. Uchwała weszła w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia. Celem Strategii jest między innymi wdrażanie w Polsce postanowień Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami

Należy podkreślić, że kwestie osób z niepełnosprawnościami uregulowane są również w innych ustawach w tym w szczególności ustawie o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (t. j. Dz. U z 2025 poz. 1214 z późn. zm.), a także ustawie z dnia 4 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (t. j. Dz. U z 2025 r poz. 1043 z późn. zm.).

Celem Konwencji jest ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnościami na równi ze wszystkimi innymi obywatelami. Polska zobowiązana jest do wprowadzenia w życie zawartych w Konwencji standardów postępowania w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami realizacji ich praw. Tekst Konwencji opublikowany został w Dz. U. z dnia 25 października 2012 r., poz. 1169.

Zgodnie z art.35a. „Do zadań powiatu należy:

- 1) opracowywanie i realizacja, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w zakresie:
  - a) rehabilitacji społecznej
  - b) rehabilitacji zawodowej i zatrudniania
  - c) przestrzegania praw osób z niepełnosprawnościami

1.2 Cele opracowania programu:

- Budowa zintegrowanego systemu pomocy osobom niepełnosprawnym;
- Usystematyzowanie działań podejmowanych na rzecz osób niepełnosprawnych w powiecie;
- Pełna realizacja zadań powiatu wynikających z ustaw;
- Podnoszenie świadomości prawnej osób niepełnosprawnych
- Podnoszenie wiedzy i świadomości społeczności lokalnej w zakresie postrzegania niepełnosprawności;
- Stworzenie formalnej podstawy aplikowania o środki na realizację powyższych celów.

- Aktywne zaangażowanie samorządu terytorialnego oraz społeczeństwa obywatelskiego w realizację rządowej Strategii na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2026 – 2030.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych przewiduje opracowywanie przez powiaty programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w trzech wyżej wymienionych zakresach. Jednocześnie mamy świadomość, że zakres funkcjonowania i udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym powinien obejmować wszystkie dziedziny życia społecznego zarówno w ujęciu instytucjonalnym jak i nieformalnym. Dlatego też program odnosi się do wielu dziedzin życia społecznego, co do których wiemy, że osoby z niepełnosprawnościami napotykają na bariery funkcjonalne utrudniające pełne korzystanie z praw, a nawet wykonywanie obowiązków obywatelskich. Na przestrzeni wieków osoby z niepełnosprawnościami od zawsze żyły wśród osób pełnosprawnych, jednak społeczne postawy wobec nich ulegały stałej ewaluacji, zgodnie z cywilizacyjnym rozwojem. W historii można wyróżnić postawy społeczne wobec osób z niepełnosprawnościami od dyskryminacji, poprzez izolację i segregację, aż do integracji i włączenia społecznego.

Inicjatywy podejmowane wobec osób z niepełnosprawnościami powinny zmierzać do ich inkluzji we wszystkie aspekty życia społecznego. Powoduje to konieczność oceny ich możliwości z punktu widzenia różnych sfer, tj. umiejętności fizycznych i psychicznych, potencjału, podejmowania aktywności, itp.

Dzięki standardom wdrażania w Polsce Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami pojawiła się szansa globalnego i kompleksowego postrzegania osób z niepełnosprawnościami. Zwraca na to uwagę Art. 33, który mówi, iż wprowadzenie Konwencji w życie wymaga koordynacji działań podmiotów rządowych i samorządowych wszystkich szczebli. Przede wszystkim jednak, zgodnie z zasadami funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego, w te procesy muszą zostać włączone w szczególności osoby z niepełnosprawnościami, ich rodziny i reprezentujące je organizacje, które zaangażują się w proces monitorowania wdrażania postanowień Konwencji i będą w nim w pełni uczestniczyć. Takim narzędziem włączania osób z niepełnosprawnościami w życie społeczne mogą być „Ośrodki mobilności”, które jednocześnie wskazywałyby ścieżki rozwoju i dały szansę osobie niepełnosprawnej na pełną inkluzję społeczną. Co istotne, „Ośrodki mobilności” prowadziłyby także monitoring, a na jego podstawie korektę działań wobec i razem z osobą z niepełnosprawnością. Jest to ważny kierunek, który spaja działania rehabilitacji medycznej, społecznej i zawodowej. Osoby z niepełnosprawnościami nie stanowią jednolitej kategorii. Każda dysfunkcja wymaga jednocześnie indywidualnego podejścia, a zarazem poszukiwania całościowych, kompleksowych rozwiązań usuwających jak najwięcej barier w funkcjonowaniu osoby z niepełnosprawnościami. Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych zwraca również uwagę na ważny aspekt: niepełnosprawność nie jest barierą w funkcjonowaniu osób z niepełnosprawnościami, ale bariery istnieją w otoczeniu tych osób. Ważnym warunkiem poprawy funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w Polsce jest także zmiana sposobu myślenia, polegająca na pomocy, wspieraniu i włączaniu w życie społeczne, a nie tylko na opiece nad nimi. Włączanie staje się podstawową zasadą polityki społecznej.

W swoim wymiarze praktycznym program, w równej mierze jak poprzedni, będzie wykorzystywany jako formalna podstawa do aplikowania o dodatkowe środki, które pozwolą podjąć działania systemowe. Jest to kluczowa przesłanka opracowania programu, bowiem przy obecnej skali dochodów Powiatu jedynie alternatywna forma pozyskania dodatkowych środków pozwoli na kontynuację założeń przedstawionych w poprzednim programie /na lata 2020-2025/ oraz na realizację nowych założeń, przedstawionych w niniejszym programie. Zgodnie z Artykułem 9 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, państwa, które

podpisały i ratyfikowały Konwencję zobowiązały się, w celu umożliwienia pełnego i samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie, do zagwarantowania osobom z niepełnosprawnościami swobodnego dostępu do środowiska fizycznego, transportu, informacji i komunikacji międzyludzkiej na takich samych zasadach z jakich korzystają wszyscy obywatele. Środki te, obejmujące rozpoznanie i eliminację przeszkód i barier w zakresie dostępności, stosują się między innymi do:

- budynków, dróg, transportu oraz innych urządzeń wewnętrznych i zewnętrznych, w tym szkół, mieszkań, instytucji zapewniających opiekę medyczną i miejsc pracy,
- informacji, komunikacji i innych usług, w tym usług elektronicznych i służb ratowniczych.

Państwa ratyfikujące Konwencję podejmą również odpowiednie środki w celu:

- opracowywania, ogłaszania i monitorowania wdrażania minimalnych standardów i wytycznych w sprawie dostępności urządzeń i usług ogólnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych,
- zapewnienia, że instytucje prywatne, które oferują urządzenia i usługi ogólnie dostępne lub powszechnie zapewniane, będą brały pod uwagę wszystkie aspekty ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- zapewnienia szkolenia wszystkim zainteresowanym na temat dostępności dla z niepełnosprawnościami,
- zapewnienia w ogólnodostępnych budynkach i innych obiektach oznakowania w alfabecie Braille'a oraz w formach łatwych do czytania i zrozumienia,
- zapewnienia różnych form pomocy i pośrednictwa ze strony innych osób lub zwierząt, w tym przewodników, lektorów i profesjonalnych tłumaczy języka migowego, w celu ułatwienia dostępu do ogólnodostępnych budynków i innych obiektów,
- popierania innych odpowiednich form pomocy i wsparcia osób z niepełnosprawnościami, aby zapewnić im dostęp do informacji,
- popierania dostępu osób niepełnosprawnych do nowych technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, w tym do Internetu,
- popierania, od wstępnego etapu, projektowania, rozwoju, produkcji i dystrybucji dostępnych technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, tak aby technologie te i systemy były dostępne po najniższych kosztach.

Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 zakłada kompleksowe, horyzontalne, ponadsektorowe podejście polityki publicznej do wsparcia osób z niepełnosprawnościami, uwzględniające ich potrzeby w zakresie niezależnego życia i włączenia społecznego. Zapisy dotyczące konkretnych działań w Strategii, w tym o charakterze legislacyjnym i programowym, zostały poprzedzone diagnozą stanu faktycznego sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Na tej podstawie wskazano 8 obszarów priorytetowych Strategii. Należą do nich:

- ✓ Obszar priorytetowy 1: Niezależne życie
- ✓ Obszar priorytetowy 2: Dostępność
- ✓ Obszar priorytetowy 3: Edukacja
- ✓ Obszar priorytetowy 4: Praca
- ✓ Obszar priorytetowy 5: Warunki życia i ochrona socjalna
- ✓ Obszar priorytetowy 6: Zdrowie
- ✓ Obszar priorytetowy 7: Budowanie świadomości
- ✓ Obszar priorytetowy 8: Koordynacja

Działania wskazane w ramach poszczególnych obszarów umożliwią osobom z niepełnosprawnościami niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach, zapewniając im funkcjonowanie w społeczeństwie na zasadzie równości z innymi osobami.

Celem głównym Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Wskaźnikiem monitorującym realizację celu głównego Strategii jest współczynnik aktywności zawodowej dla osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym. W bazowym 2018 r. wynosił on 28,3%, w 2020 r. – osiągnął wartość 30%. Zgodnie z założeniami Strategii w 2025 r. przewidziano jego wzrost do poziomu 35% a w 2030 r. – do 45%.

Cele, oczekiwane rezultaty i wskaźniki monitorujące zostały określone dla każdego z obszarów priorytetowych.

W ramach obszaru priorytetowego „**Niezależne życie**” zaplanowano działania, których nadrzędnym celem jest zagwarantowanie osobom z niepełnosprawnościami prawa do niezależnego życia wynikającego z artykułu 19 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Należy do nich m.in.:

- ✓ wspieranie możliwości samostanowienia oraz self-adwokatury osób z różnymi niepełnosprawnościami,
- ✓ zastąpienie instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji,
- ✓ zastąpienie zakazu zawierania małżeństw osób z niepełnosprawnością intelektualną i osób z problemami zdrowia psychicznego regulacjami odnośnie świadomości oświadczenia woli,
- ✓ wprowadzenie systemowej usługi asystencji osobistej dla osób z różnymi niepełnosprawnościami
- ✓ wprowadzenie systemowej usługi opieki wytchnieniowej,
- ✓ wdrożenie systemowej usługi mieszkalnictwa wspomaganego (mieszkanie treningowe i mieszkania wspierane),
- ✓ rozpoczęcie procesu deinstytucjonalizacji czyli przechodzenia z opieki instytucjonalnej do wsparcia osoby w społeczności lokalnej,
- ✓ utworzenie kręgów wsparcia zakładających stworzenie wokół osoby z niepełnosprawnością, zgodnie z jej potrzebami, kręgu osób wspierających, przy połączeniu wsparcia formalnego (np. asystent osobisty, pracownik pomocy społecznej, terapeuta, prawnik) ze wsparciem nieformalnym (rodzina, przyjaciele, znajomi, sąsiedzi, sprzedawca w lokalnym sklepie),
- ✓ wypracowanie mechanizmów umożliwiających złożenie na poziomie krajowym skargi przez osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami,
- ✓ stworzenie systemu monitorowania sytuacji mieszkańców instytucji, odbiorców usług społecznych oraz prewencji i interwencji.

Wskazano, że działania zaplanowane w ramach obszaru priorytetowego *Niezależne życie* mają na celu przede wszystkim:

- ✓ zwiększenie możliwości samostanowienia i wypowiedania się osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, publicznym i politycznym,
- ✓ wprowadzenie systemowych rozwiązań w obszarze usług społecznych wspierających osoby z niepełnosprawnościami w oparciu o proces deinstytucjonalizacji,

- ✓ wypracowanie mechanizmów monitorowania zapewniania możliwości realizacji praw osób z niepełnosprawnościami.

Celem działań zaprojektowanych w obszarze priorytetowym „**Dostępność**” jest przede wszystkim, zgodnie z artykułem 9 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, „zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych a także do innych urządzeń i usług, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich”. Ponadto działania zaplanowane w ramach tego priorytetu ściśle wiążą się z wykonywaniem postanowień artykułów 20, 21 i 30 Konwencji, dlatego też skupiają się one m.in. na:

- ✓ zapewnieniu dostępności przestrzeni publicznej, w tym poprzez wdrażanie uniwersalnego projektowania i jednolitych standardów dostępności obiektów przestrzeni publicznej,
- ✓ poprawie sytuacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie szeroko rozumianej mobilności, w tym kompleksowym wsparciu indywidualnej mobilności osób z niepełnosprawnościami, rozwojowi transportu „door to door”, zwiększeniu dostępności transportu publicznego, w tym skróceniu minimalnego czasu zgłoszenia potrzeby asysty w transporcie kolejowym,
- ✓ poprawie dostępu do usług, informacji oraz wiedzy i komunikacji, m.in. poprzez rozwój alternatywnych i wspomagających sposobów komunikacji oraz nowych technologii wspomagających ten proces, wprowadzeniu regulacji w zakresie alternatywnych i wspomagających sposobów komunikacji,
- ✓ zwiększeniu dostępności audiowizualnych usług medialnych dla osób z niepełnosprawnościami poprzez odpowiednie uregulowania,
- ✓ zwiększeniu uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu kulturalnym oraz aktywności sportowej.

Dostępność została uznana za jeden z podstawowych warunków uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i zawodowym. Stanowi ona bowiem o możliwości wykonywania ról społecznych i prowadzenia niezależnego życia tej grupy osób.

Działania zaplanowane w obszarze priorytetowym **Edukacja** służyć będą przede wszystkim wdrożeniu postanowień art. 24 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, który wskazuje na obowiązek realizacji prawa osób z niepełnosprawnościami do edukacji bez dyskryminacji, na zasadach równych szans, z zapewnieniem włączającego systemu kształcenia, umożliwiającego integrację na wszystkich poziomach edukacji i w kształceniu ustawicznym, wobec czego dotyczą one takich działań jak:

- ✓ wdrożenie wczesnej pomocy odnoszącej się do podniesienia standardów prowadzenia oceny funkcjonalnej,
- ✓ rozwój edukacji włączającej, w tym opracowanie rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych ukierunkowanych na zapewnianie dostępności i podnoszenie jakości edukacji włączającej,
- ✓ przygotowanie do wejścia na rynek pracy m.in. poprzez wsparcie procesu przejścia pomiędzy etapami edukacyjnymi oraz przejścia z systemu edukacji na rynek pracy,
- ✓ rozwój doradztwa zawodowego dla młodzieży,
- ✓ rozwój oraz zapewnienie uczniom i studentom z niepełnosprawnościami form komunikacji zgodnych z ich potrzebami, w tym upowszechnienie w edukacji możliwości korzystania z alternatywnych i wspomagających sposobów komunikacji (AAC).
- ✓ cyfryzacja szkół,
- ✓ rozwój edukacji ustawicznej.

Rezultatem działań zaplanowanych w ramach obszaru priorytetowego **Edukacja** będzie:

- ✓ poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie wczesnej pomocy,
- ✓ poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie edukacji włączającej,
- ✓ przygotowanie osób z niepełnosprawnościami do wejścia na rynek pracy,
- ✓ rozwój oraz zapewnienie uczniom i studentom z niepełnosprawnościami form komunikacji zgodnych z ich potrzebami.

Uwzględniono, że dostęp do systemu kształcenia stanowi podstawowy warunek skutecznej aktywizacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

W ramach obszaru priorytetowego „Praca” przewidziano działania mające skutkować większą aktywnością zawodową osób z niepełnosprawnościami i większymi możliwościami zatrudnienia w otwartym, integracyjnym i dostępnym środowisku pracy, stosownie do art. 27 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Głównym celem zaprojektowanych rozwiązań w ramach tego obszaru jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości realizacji prawa do pracy na zasadzie równości z innymi osobami. Działania w ramach tego obszaru koncentrują się na:

- ✓ modyfikacji i uzupełnieniu systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, w tym poprzez opracowanie i wdrożenie Narodowego Programu Zatrudnienia Osób Niepełnosprawnych oraz wdrożenie zatrudnienia wspomaganego,
- ✓ aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami realizowanej m.in. poprzez zatrudnienie w podmiotach ekonomii społecznej i solidarnej (zwłaszcza w przedsiębiorstwach społecznych),
- ✓ stworzeniu środowiska pracy przyjaznego pracownikom z niepełnosprawnościami, m.in. poprzez wypracowanie modelu wsparcia osób z niepełnosprawnościami w środowisku pracy,
- ✓ stworzeniu otoczenia sprzyjającego skutecznej aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, m.in. poprzez zapewnienie wyspecjalizowanego doradztwa w zakresie dostępnych instrumentów aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami oraz obowiązków pracodawców wynikających z ich zatrudniania dla instytucji rynku pracy,
- ✓ ograniczeniu barier w podejmowaniu aktywności zawodowej (w tym ograniczeniu wpływu pułapki świadczeniowej).

W oparciu o tak wskazane rezultaty dla obszaru priorytetowego *Praca* jako kluczowy wskaźnik wskazano: *Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym*, który w roku bazowym 2018 osiągnął wartość 26,2%, a w roku 2020 osiągnął wartość 28,5%. Zgodnie z założeniami Strategii w 2025 r. przewidziano jego wzrost do poziomu 32,5% a w 2030 r. – do 40%.

Głównym celem działań w ramach obszaru priorytetowego „Warunki życia i ochrona socjalna” jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami i ich rodzinom odpowiednich warunków życia, włączając w to zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych i materialnych oraz niezbędną ochronę socjalną, zgodnie z zapisami art. 28 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Działania zaplanowane w ramach tego obszaru priorytetowego zakładają reformę systemu wsparcia finansowego, ukierunkowaną na upodmiotowienie osób z niepełnosprawnościami, przeciwdziałanie wykluczeniu opiekunów osób z niepełnosprawnościami poprzez możliwość podejmowania pracy zarobkowej, rozwój rynku mieszkań na wynajem z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Zaprojektowane działania mają skutkować zwalczaniem ubóstwa osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, a także umożliwić zaspokajanie ich potrzeb mieszkaniowych. Obejmują one:

- ✓ modyfikację systemu wsparcia finansowego adekwatnego do potrzeb i poziomu niepełnosprawności,

- ✓ modyfikację systemu świadczeń dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ wypracowanie mechanizmów wspierających zapewnienie bezpiecznej przyszłości finansowej i majątkowej,
- ✓ rozwój rynku mieszkań na wynajem z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Kluczowym wskaźnikiem realizacji dla priorytetu *Warunki życia i ochrona socjalna* jest wskaźnik: *Stopa ubóstwa skrajnego w gospodarstwach domowych z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną prawnie*, który w 2018 roku (rok bazowy dla Strategii) wyniósł 7,8%, a do 2030 roku zakładany jest spadek wskaźnika do 5%.

W ramach obszaru priorytetowego „**Zdrowie**” zaplanowano działania służące realizacji przez Polskę zobowiązań wynikających z art. 25 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w szczególności w zakresie zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami opieki zdrowotnej, dostępu do usług i programów zdrowotnych biorących pod uwagę ich szczególne wymogi i potrzeby w zakresie profilaktyki zdrowotnej, zapobiegania wtórnym powikłaniom i pogorszeniu stanu zdrowia, rehabilitacji medycznej oraz optymalizacji jakości funkcjonowania. Założono:

- ✓ poprawę dostępu do usług rehabilitacyjnych i wyrobów medycznych najwyższej jakości,
- ✓ wypracowanie modelu kompleksowej rehabilitacji,
- ✓ reformę w obszarze ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży,
- ✓ reformę systemu ochrony zdrowia psychicznego osób dorosłych ukierunkowaną na przejście z psychiatrycznej opieki instytucjonalnej do wsparcia w społeczności lokalnej,
- ✓ wypracowanie systemowych rozwiązań w zakresie dostępności usług ginekologiczno-położniczych dla kobiet z niepełnosprawnościami,
- ✓ szkolenia dla lekarzy, pielęgniarek i położnych, a także przedstawicieli innych zawodów medycznych w zakresie opieki zdrowotnej osób z niepełnosprawnościami

Działania w ramach obszaru priorytetowego *Zdrowie* dotyczą m.in.:

- ✓ poprawy dostępności do profilaktyki,
- ✓ poprawy dostępności do świadczeń zdrowotnych,
- ✓ podnoszenia kompetencji kadry medycznej w zakresie opieki zdrowotnej osób z niepełnosprawnościami.

Rezultatem działań zaplanowanych w ramach obszaru priorytetowego „Zdrowie” będzie:

- ✓ poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie powstawania lub pogłębiania się niepełnosprawności,
- ✓ zwiększenie dostępu do usług zdrowotnych oraz efektywności procesu leczenia,
- ✓ poprawa sytuacji w obszarze profilaktyki i leczenia zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego.

W ramach obszaru priorytetowego „**Budowanie świadomości**” zaplanowano działania wynikające bezpośrednio z artykułu 8 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, który zobowiązuje państwo stroną Konwencji do podjęcia natychmiastowych, skutecznych i odpowiednich działań mających na celu podniesienie świadomości społeczeństwa, w tym na poziomie rodziny. Należy do nich stworzenie portalu informacyjno-usługowego dla osób z niepełnosprawnościami Niepełnosprawni.gov.pl, podjęcie działań na rzecz włączania osób z niepełnosprawnościami do głównego nurtu przekazu medialnego, wprowadzenie i upowszechnienie standardów obsługi osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz szkolenie kadr.

Działania zaplanowane w ramach tego priorytetu przełożą się na wzmocnienie poszanowania praw i godności osób z niepełnosprawnościami. Dotyczą one w szczególności:

- ✓ włączania osób z niepełnosprawnościami do głównego nurtu przekazu medialnego,

- ✓ zmiany wizerunku osób z różnymi niepełnosprawnościami,
- ✓ zwiększanie świadomości w zakresie edukacji włączającej osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ wprowadzenia i upowszechnienia standardów obsługi osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Ich efektem ma być:

- ✓ zwiększanie jakości informacji o niepełnosprawności w dyskursie publicznym,
- ✓ zwiększenie kompetencji pracowników instytucji publicznych w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ wdrożenie zmian prawnych na rzecz budowania świadomości.

Celem działań zaprojektowanych w ramach obszaru priorytetowego „**Koordinacja**” jest stworzenie ram zapewniających spójność systemu wsparcia i zapewnienie współdziałania instytucji zajmujących się problematyką osób z niepełnosprawnościami. Wdrożenie nowej polityki państwa na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami wymaga odpowiedniej reformy instytucjonalnej służącej rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów systemowych.

W ramach tego obszaru priorytetowego przewidziano m.in.:

- ✓ opracowanie i wprowadzenie do polskiego systemu prawnego ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ reformę systemu orzekania o niepełnosprawności,
- ✓ wczesne wykrywanie zaburzeń rozwojowych u dzieci oraz wczesną pomoc dziecku i rodzinie,
- ✓ wdrożenie kompleksowego systemu zbierania danych w obszarze niepełnosprawności,
- ✓ wzmocnienie skuteczności Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ zmianę funkcjonowania Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych, Wojewódzkich oraz Powiatowych Rad do Spraw Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ uregulowanie roli Rzecznika Praw Obywatelskich jako niezależnego organu monitorującego wdrażanie Konwencji,
- ✓ działania służące zwiększeniu ochrony osób z niepełnosprawnościami przed nierównym traktowaniem,
- ✓ działania służące koordynacji wsparcia osób z niepełnosprawnościami w sytuacjach zagrożenia,
- ✓ działania służące większemu włączeniu problematyki niepełnosprawności w różne obszary polityki społecznej,
- ✓ działania z zakresu współpracy międzynarodowej.

Zaplanowane w ramach priorytetu *Koordinacja* działania pozwolą na osiągnięcie takich efektów jak:

- ✓ spójny z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych system koordynacji realizacji praw osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ powiązanie działań w obszarze niepełnosprawności z innymi działaniami polityki społecznej,
- ✓ stworzenie systemu zbierania danych w obszarze niepełnosprawności oraz zacieśnienie współpracy międzynarodowej.

Realizacja działań zaprojektowanych w ramach poszczególnych obszarów priorytetowych Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 pozwoli na ustanowienie ram całościowej polityki krajowej na rzecz osób niepełnosprawnych, zgodnej z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Realizacja celów i działań ujętych w Strategii będzie podlegała stałemu monitoringowi przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

1.3 Definicje i ujęcia niepełnosprawności

Rozpatrując problematykę zapewnienia praw człowieka wobec osób z niepełnosprawnościami, pierwszym pytaniem, jakie należy zadać jest pytanie o definicję niepełnosprawności. Powstało wiele definicji niepełnosprawności skonstruowanych przez przedstawicieli różnych nauk: pedagogiki, psychologii, socjologii, medycyny. Można więc spotkać szereg propozycji poszczególnych przedstawicieli tych dziedzin wiedzy, których nie sposób przytoczyć w niniejszym programie¹.

W dyskusjach nad definiowaniem niepełnosprawności pojawiają się dwie koncepcje umownie określane jako zasada spójności oraz zasada adekwatności. Pierwsza wynika z potrzeby jasnych definicji, druga ze złożoności i wielowymiarowości problematyki potrzeb osób z niepełnosprawnością. Trzeba zauważyć, że poszczególne rodzaje wsparcia, by były odpowiednio adresowane, muszą akcentować pewne konkretne, często odmienne, rodzaje niepełnosprawności. P. Matela wskazuje wady obydwu tych koncepcji: spójności – ryzyko nadmiernego uogólnienia, przez co środki mogą nie trafić do najbardziej potrzebujących, adekwatności – groźba niekonsekwencji i powstawania luk w dostępności świadczeń². Najlepszym rozwiązaniem jest przyjęcie jednej powszechnie obowiązującej definicji osoby z niepełnosprawnością. Nie musi to oznaczać, iż wszystkie osoby spełniające warunki zawarte w takiej definicji dostałyby jednakowe wsparcie. Możliwe jest przecież uzależnienie przyznania osobie z niepełnosprawnością różnych rodzajów wsparcia – w zależności od spełnienia przed daną osobą dodatkowych kryteriów. Należy wyróżnić dwa modele postrzegania niepełnosprawności: medyczny i społeczny. W modelu medycznym niepełnosprawność jest bezpośrednią konsekwencją choroby czy uszkodzenia. Według modelu społecznego niepełnosprawność powstaje wskutek ograniczeń doświadczanych przez osoby nią dotknięte, takich jak indywidualne uprzedzenia, utrudniony dostęp do budownictwa użyteczności publicznej, niedostosowany system transportu, segregacyjna edukacja, niedostosowane rozwiązania na rynku pracy³. W światowym programie działań na rzecz osób niepełnosprawnych, przyjętym i ogłoszonym przez Zgromadzenie ONZ 3 grudnia 1982r. pojęcia upośledzenia, niepełnosprawności i ograniczania zostały zdefiniowane w następujący sposób: – upośledzenie – wszelka utrata lub odstępstwo od normalności struktury lub funkcji psychologicznej, fizjologicznej lub anatomicznej; – niepełnosprawność – wszelkie utrudnienie lub brak – wynikający z upośledzenia zdolności wykonywania jakiejś czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla istoty ludzkiej; – ograniczenie – niekorzystna dla danej jednostki sytuacja wynikająca z upośledzenia lub niepełnosprawności, która ogranicza lub przeszkadza w pełnieniu roli uznanej dla tej jednostki za normalną, w zależności od jej wieku, płci, czynników społecznych i kulturalnych⁴. Definicje te z jednej strony zdobyły uznanie badaczy z obszaru nauk społecznych, z drugiej były krytykowane przez organizacje osób z niepełnosprawnościami. Podstawą tej krytyki było oparcie się w definiowaniu niepełnosprawności na aspektach medycznych pomijając kwestie wykluczenia społecznego⁵. Wskutek tej krytyki Światowa Organizacja Zdrowia 22 maja 2001 r. podczas 54. Światowego Zgromadzenia na rzecz Zdrowia dokonała rewizji tych definicji wydając Międzynarodową Klasyfikację Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia.

¹ Propozycje definicji niepełnosprawności autorstwa przedstawicieli różnych dziedzin wiedzy podaje A. Bieganowska, *Przekaz medialny w modyfikowaniu postaw studentów wobec niepełnosprawności*, Lublin 2011, s. 15-19.

² P. Matela, *Typologia systemów orzekania o niepełnosprawności w krajach Unii Europejskiej*, „Niepełnosprawność i Rehabilitacja” 3/2003, s. 14-15

³ C. Bames, G. Mercer, *Niepełnosprawność*. Warszawa 2008, s. 7-27.

⁴ Uchwała Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych z dnia 3 grudnia 1982 r. 37/52 Światowy program działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

⁵ C. Bames, G. Mercer, op. cit., s. 23-24.

W Klasyfikacji tej zawarto następujące definicje:

- uszkodzenie (impairment) – wszelki ubytek lub odstępstwo od normy psychologicznej, fizjologicznej lub anatomicznej struktury czy funkcji organizmu w skutek określonej wady wrodzonej, choroby względnie urazu;
- niepełnosprawność funkcjonalna (disability) – to każde ograniczenie lub brak (wynikający z uszkodzenia) zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uznawanym za normalny dla istoty ludzkiej. Jest to dysfunkcja na poziomie zadań;
- upośledzenie lub niepełnosprawność społeczna (handicap) – niekorzystna sytuacja danej osoby wynikająca z uszkodzenia lub niepełnosprawności, która ogranicza lub uniemożliwia wypełnianie jej ról, a więc zadań i zachowań w sytuacjach społecznych, biorąc pod uwagę wiek, płeć oraz czynniki kulturowe i społeczne, czyli formy działań i zachowań przyjętych i akceptowanych w danym środowisku kulturowym i społecznym.

Tak więc, w Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia widać odejście od medycznego na rzecz społecznego modelu niepełnosprawności. Przenosi się akcent z definiowania osobistej niepełnosprawności na identyfikację jej społecznych uwarunkowań. Jest to tendencja ogólnoswiatowa. „Jednocześnie kwestionuje konieczność dzielenia w polityce społecznej ludzi na sprawnych i niesprawnych. Najlepszą ilustracją rozwiązań w duchu modelu społecznego jest usuwanie barier architektonicznych i transportowych. Likwidacja przeszkód dla pełnego uczestnictwa odbywa się tutaj bez kategoryzacji ludzi – wszak, np. z podjazdu dla wózków inwalidzkich mogą korzystać wszyscy, także sprawni ruchowo”⁶. Według Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych: „Do osób niepełnosprawnych zaliczają się osoby, z długotrwałą obniżoną sprawnością fizyczną, umysłową, intelektualną lub sensoryczną, która w interakcji z różnymi barierami może ograniczać ich pełne i efektywne uczestnictwo w życiu społecznym na równych zasadach z innymi obywatelami”⁷. Z uwagi na rangę Konwencji w prawie międzynarodowym, definicja ta może się stać powszechnie uznawaną na świecie. Trzeba stwierdzić, że definicję tę należy ocenić bardzo wysoko, ponieważ opisując bardzo dobrym sformułowaniem aspekt medyczny niepełnosprawności koncentruje się jednak na jej społecznym aspekcie.

Także w Polsce nie przyjęto jednej definicji niepełnosprawności. Stosowane są co najmniej dwie definicje dotyczące osób niepełnosprawnych. Pierwsza to definicja wynikająca z przepisów prawa i dotycząca prawnej podstawy kwalifikacji do grupy osób niepełnosprawnych. Natomiast druga, dużo szersza stosowana jest w statystyce GUS. Definicja statystyczna ujmuje bowiem nie tylko osoby niepełnosprawne prawnie, ale również osoby, które co prawda orzeczenia o niepełnosprawności nie posiadają, lecz deklarują, że mają ograniczenia w wykonywaniu wybranych czynności (tzw. niepełnosprawność biologiczna). Według definicji zamieszczonej w uchwale Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych: „Niepełnosprawnymi są osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajami”⁸. Natomiast według ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych z 27 sierpnia 1997 r.: „**Niepełnosprawność**” – oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. I to ta definicja, z racji tego, że jest zawarta w ustawie, ma najistotniejsze znaczenie. Należy ją jednak ocenić bardzo negatywnie. W przeciwieństwie do definicji zawartej w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych zakłada

⁶ P. Matela, op. cit., s. 15.

⁷ Art. 1 Konwencji.

⁸ Art. 1 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, M. P. z 1997 r., Nr 50, poz. 475.

ona bowiem, iż niepełnosprawność może jedynie powodować niezdolność do wypełniania ról społecznych, nie przewidując możliwości ich ograniczenia lub utrudnienia w ich wykonywaniu. Natomiast Kodeks wyborczy definiuje wyborcę niepełnosprawnego jako „wyborcę „ o ograniczonej sprawności fizycznej, psychicznej, umysłowej lub w zakresie zmysłów, która utrudnia mu wzięcie udziału w wyborach”⁹. Jest to najnowsza definicja niepełnosprawności w polskim systemie prawnym i zarazem jest ona wzorowana na definicji z Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Należy wyrazić nadzieję, że jest to pierwszy krok do przyjęcia przez ustawodawcę definicji z Konwencji jako obowiązującej w całym polskim prawie. Trzeba też zauważyć ogromne różnice między definicją niepełnosprawności, zawartą w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a definicją przyjętą przez wspólnotę międzynarodową w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Definicja z Konwencji kładzie nacisk na interakcje z różnymi barierami, które mogą ograniczać pełne i efektywne uczestnictwo w życiu społecznym. Natomiast definicje z ustawy koncentrują się na dysfunkcjach i ograniczeniach. Polski ustawodawca pozostaje więc w definiowaniu niepełnosprawności przy aspekcie medycznym, mimo że na świecie kładzie się nacisk na aspekt społeczny. Reasumując, proces wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych wymaga zmiany definicji niepełnosprawności zawartej w art. 2 ustawy o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Obecna definicja powinna zostać zastąpiona definicją z Konwencji. Także inne akty polskiego prawa definiujące niepełnosprawność powinny stosować definicję konwencyjną.

Stopnie niepełnosprawności

Kolejnym zagadnieniem jest podział na stopnie niepełnosprawności. Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w art. 3 ustanawia trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki, których definicje są zawarte w art. 4 ust 1-3 i w przeciwieństwie do ogólnej definicji niepełnosprawności przewidują możliwość wypełniania przez osoby niepełnosprawne ról społecznych oraz podjęcia pracy.

Wedle tych definicji:

- **do znacznego stopnia niepełnosprawności** zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.
- **do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności** zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.
- **do lekkiego stopnia niepełnosprawności** zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Zgodnie z art. 62 osobami niepełnosprawnymi w rozumieniu ustawy są osoby, które wcześniej zostały zaliczone do jednej z grup inwalidzkich. Orzeczenie o zaliczaniu:

⁹ Art.5 pkt. 11 ustawy z 5 stycznia 2011r. Kodeks Wyborczy, Dz. U. z 2011 r., Nr 21, poz. 112 z późn. zm., dodany przez art. 1 pkt. 1 ustawy z 27 maja 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks Wyborczy oraz ustawy Przepisy wprowadzające ustawę Kodeks Wyborczy, Dz. U. z 2011 r., Nr 147, poz. 881.

- do I grupy inwalidów traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- do II grupy inwalidów traktowane jest na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- do III grupy inwalidów traktowane jest na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

Za niepełnosprawne uznano również osoby o orzeczonej stałej albo długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, traktując:

- osoby, którym przysługuje zasiłek pielęgnacyjny, jako zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności;
  - pozostałe osoby jako zaliczone do lekkiego stopnia niepełnosprawności.
- Stopnie niepełnosprawności orzeka się dla osób, które ukończyły 16 rok życia.

Zgodnie z art. 4a:

- **osoby przed ukończeniem 16 lat zalicza się do osób niepełnosprawnych**, jeśli mają Osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.¹⁰

Terminologia obowiązująca w systemie rentowym

Jeszcze inna terminologia osób z niepełnosprawnościami obowiązuje w systemie rentowym. Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z 17 grudnia 1998 r. uznaje za niezdolną do pracy osobę, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Dokonano też rozróżnienia na osoby całkowicie i częściowo niezdolne do pracy:

- **Całkowicie niezdolną do pracy jest osoba**, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy.
- **Częściowo niezdolną do pracy jest osoba**, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji¹¹.

Zgodnie z art. 13 ust. 4 zachowanie zdolności do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nie stanowi przeszkody do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy. Należy podkreślić, że warunki takie bardzo często będą się jedynie dyskretnie różnić od warunków pozostałych pracowników, często będzie to biurko pod które da się podjechać wózkami, ergonomiczny fotel, specjalna myszka do komputera. Wraz z postępem technicznym takie przystosowanie jest coraz prostsze i tańsze¹².

¹⁰ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.)

¹¹ Art. 12 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r., (t. j. Dz. U. 2025 r. poz. 1749 z późn. zm.)

¹² Stanowisko Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych i innych organizacji pozarządowych w sprawie wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich o stwierdzenie niezgodności art. 492 ust. 1 pkt. 6 Kodeksu wyborczego z art. 60 w związku z art. 32 Konstytucji RP oraz art. 29 lit. a Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, s. 8. Stanowisko dostępne na stronie internetowej PFRON: http://www.pfron.org/wp-content/uploads/2013/11/AMICUS-CURIAE_6-2013-10-21.pdf stan na dzień 8.03.2014 r.

II. DIAGNOZA SYTUACJI OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W POLSCE I W POWIECIE STAŁOWOWOLSKIM

2.1 Osoby z niepełnosprawnościami w Polsce

Niepełnosprawność w Polsce – skala zjawiska

Aktualne dane dotyczące zjawiska niepełnosprawności w Polsce pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2021 r. W ramach spisu zbiorowość osób z niepełnosprawnościami podzielono na dwie podstawowe grupy, do których zaliczono:

- Osoby, które posiadały aktualne orzeczenia wydane przez uprawniony organ – niepełnosprawni prawnie,
- Osoby nieposiadające orzeczenia o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub o stopniu niepełnosprawności, które miały, bądź odczuwały całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności życiowych stosowanych dla danego wieku – niepełnosprawni biologicznie.

Na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2021 roku liczba osób z niepełnosprawnościami ogółem według stanu na dzień 31 marca 2021 r. wynosiła 5,4 mln. i stanowiła 14,3% ludności kraju wobec 12,2% w 2011 r. oraz 14,3% w 2002 r. Udział mężczyzn wśród osób z niepełnosprawnościami wynosił 45,1% wobec 54,9% dla kobiet. Osoby legitymujące się prawnym potwierdzeniem niepełnosprawności tj. posiadające orzeczenie potwierdzające niepełnosprawność wydane przez organ do tego uprawniony (np. Zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności, ZUS, KRUS, MON, MSWiA, MEiN) stanowiły 63,7% zbiorowości (3 471 193 osób). Liczebność zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie i biologicznie (jednocześnie) wynosiła 2 015 304 osób, tylko prawnie – 1 455 889 osób, tylko biologicznie – 1 976 355 osób.

Osoby niepełnosprawne biologicznie zostały zdefiniowane jako osoby, które odczuwają ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku, ale nie posiadają prawnego orzeczenia niepełnosprawności. Rozróżniano 3 stopnie ograniczenia zdolności do wykonywania czynności podstawowych: całkowicie, poważnie lub umiarkowanie ograniczoną. We wszystkich tych przypadkach niemożność wykonywania ww. czynności musiała trwać lub przewidywano jej trwanie przez okres co najmniej 6 miesięcy.

W porównaniu z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku ogólna liczba osób z niepełnosprawnościami zwiększyła się o 750,5 tys., tj. o 15,98%, zaś liczba osób niepełnosprawnych prawnie zwiększyła się o 337,7 tys., tj. o 10,78%. Natomiast liczba osób niepełnosprawnych tylko biologicznie zwiększyła się o 410,8 tys., tj. o 26,24%.

Badanie NSP 2021 było badaniem pełnym i obejmowało wszystkie osoby fizyczne stale zamieszkałe i czasowo przebywające na terytorium Polski, z wyłączeniem szefów oraz cudzoziemskiego personelu przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych, członków ich rodzin oraz innych osób korzystających z przywilejów i immunitetów na mocy ustaw, umów międzynarodowych lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych.

W dniu 31 grudnia 2024 r. w Polsce było 3,9 mln osób, które posiadały ważne orzeczenie o niepełnosprawności albo o stopniu niepełnosprawności wydane przez zespół do spraw

orzekania o niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne¹³. Osoby te stanowiły 10,5% ogólnej liczby ludności.

Osoby z niepełnosprawnościami prawnie

Osoby z niepełnosprawnościami prawnie posiadają co najmniej jedno z następujących orzeczeń:

- niepełnosprawności albo o stopniu niepełnosprawności wydane przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności;
- stopniu niezdolności do pracy wydane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS);
- niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym wydane przed 1 stycznia 1998 r. przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS);
- grupie inwalidztwa wydane przed 1 stycznia 1998 r. przez komisję lekarską podległą Ministrowi Obrony Narodowej (MON);
- grupie inwalidztwa wydane przed 1 stycznia 1998 r. przez komisję lekarską podległą ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

Tabela 1. Osoby z niepełnosprawnościami prawnie według rodzaju posiadanego orzeczenia w 2024 r.

Wyszczególnienie	Liczba osób
Ogółem	3 949 489
Osoby posiadające orzeczenie wydane przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności	3 010 000
Osoby posiadające orzeczenie wydane przez ZUS	1 680 091
Osoby posiadające dwa orzeczenia – wydane przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności oraz wydane przez ZUS	768 241
Osoby posiadające orzeczenie wydane przed 1 stycznia 1998 r. przez KRUS	31 621
Osoby posiadające dwa orzeczenia – wydane przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności oraz wydane przez KRUS	8 661

Źródło: GUS

76,2% stanowiły osoby z orzeczeniem wydanym przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności

¹³ Orzeczenie o stopniu niezdolności do pracy wydane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych lub orzeczenie o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym wydane przed 1 stycznia 1998 r. przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego lub orzeczenie o grupie inwalidztwa wydane przed 1 stycznia 1998 r. przez komisję lekarską podległą Ministrowi Obrony Narodowej lub ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych

Tabela 2. Osoby z niepełnosprawnościami prawnie według płci i grup wieku w Polsce w 2024 r.

Wiek	Kobiety w tys.	Mężczyźni w tys.	Ogółem kobiety i mężczyźni w tys.	Ogółem kobiety i mężczyźni w %
19 lat i mniej	107,3	178,4	285,7	7,2
20–24	27,5	35,1	62,6	1,6
25–29	29,5	37,0	66,5	1,7
30–34	39,9	48,6	88,5	2,2
35–39	50,5	57,5	108,0	2,7
40–44	70,6	74,1	144,7	3,7
45–49	94,7	87,4	182,1	4,6
50–54	119,2	101,2	220,4	5,6
55–59	150,2	133,2	283,4	7,2
60–64	170,6	208,9	379,5	9,6
65–69	251,0	256,8	507,8	12,9
70–74	295,0	260,7	555,7	14,0
75–79	259,6	179,3	438,9	11,1
80–84	183,8	95,1	278,9	7,1
85–89	158,4	60,6	219,0	5,5
90–94	77,1	24,1	101,2	2,6
95 lat i więcej	21,7	5,0	26,7	0,7
Ogółem	2 106,6	1 843,0	3 949,6	100

Zródło: opracowanie BON na podstawie danych GUS

Kobiety wśród populacji osób z prawnie potwierdzoną niepełnosprawnością stanowiły 53,3%

Mężczyźni wśród populacji osób z prawnie potwierdzoną niepełnosprawnością stanowiły 46,7%

Największą grupę wśród osób z prawnie potwierdzoną niepełnosprawnością według grup wieku stanowiły osoby w wieku:

- 70 - 74 lat – 555,7 tys. w tym: 295,0 tys. kobiety i 260,7 tys. mężczyźni / 14%/,

Najmniejszą grupę wśród osób z prawnie potwierdzoną niepełnosprawnością według grup wieku stanowiły osoby w wieku:

- 95 lat i więcej – 26,7 tys. w tym: 21,7 tys. kobiety i 5,0 mężczyźni /0,7%/

Liczba wydanych orzeczeń wg stopnia niepełnosprawności¹⁴

- znacznym stopniu niepełnosprawności – 29,1% ,
- umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – 41,1%,
- lekkim stopniu niepełnosprawności – 24%
- dzieci, które nie ukończyły 16 roku życia – 5,8%

¹⁴ https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5487/26/7/1/osoby_niepelnosprawne_w_2024_r_.pdf

Tabela 3. Osoby z niepełnosprawnością prawnie według województw w 2024 r.

Nazwa województwa	Liczba w tys.
Wielkopolskie	111,8
Kujawsko-pomorskie	115,5
Małopolskie	95,4
Łódzkie	112,4
Dolnośląskie	97,7
Lubelskie	115,0
Lubuskie	160,7
Mazowieckie	74,0
Opolskie	92,0
Podlaskie	99,6
Pomorskie	121,2
Śląskie	104,5
Podkarpackie	121,2
Świętokrzyskie	149,0
Warmińsko-Mazurskie	113,5
Zachodniopomorskie	96,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej osób z niepełnosprawnością prawnie mieszkało w Warszawie (98,8 tys.). Stanowiły one 2,5% ogólnej liczby osób niepełnosprawnych prawnie w Polsce. W przeliczeniu na 1 tys. ludności najwyższy wskaźnik odnotowano w gminie Ostrowiec Świętokrzyski (246,6), a najniższy w gminie Długoleka (30,0)¹⁵.

¹⁵ https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5487/26/7/1/osoby_niepelnosprawne_w_2024_r.pdf

Tabela 4. Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności albo o stopniu niepełnosprawności według przyczyn w 2024 r.

Przyczyna niepełnosprawności	Liczba osób w tys.
Upośledzenie narządu ruchu	1 382,4
Choroby układu oddechowego i krążenia	781,3
Choroby neurologiczne	655,2
Choroby psychiczne	351,4
Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	270,5
Choroby układu moczowo-płciowego	179,9
Choroby narządu wzroku	163,5
Całościowe zaburzenia rozwojowe	119,6
Upośledzenie umysłowe	114,3
Choroby układu pokarmowego	111,9
Epilepsja	68,2
Inne	359,4

Źródło: GUS

Najwięcej orzeczeń o niepełnosprawności albo o stopniu niepełnosprawności wydano z powodu upośledzenia narządu ruchu – 1 382,4 tys.

Strategia Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021 – 2030.

Prace nad Strategią na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami zostały zapoczątkowane pod koniec 2016 roku. Zobrazowały one skalę problemów, z którymi należało się zmierzyć przy tworzeniu całościowych ram polityki. Rozproszenie kompetencyjne organów odpowiedzialnych za sprawy osób z niepełnosprawnościami we wszystkich obszarach ich życia, zdiagnozowanie najistotniejszych problemów tych osób, czy w końcu ustalanie odpowiednich rekomendacji i rozwiązań, wymagało zaangażowania czasu oraz pracy wielu przedstawicieli różnych instytucji. Jednocześnie okazało się szansą na zbudowanie systemu współpracy i pola do współdziałania różnych środowisk na rzecz poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Dynamiczny rozwój gospodarczy Polski (w szczególności rozwój nowych technologii, informatyzacji, inwestycji i innowacji w sektorze produkcji i usług) połączony z inwestowaniem w kapitał ludzki stworzył warunki do skutecznego włączenia osób z niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe na niespotykaną dotąd skalę. Stanowi to główny cel niniejszej Strategii. Celem Strategii jest również wdrażanie w Polsce postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.). Konwencja weszła do polskiego porządku prawnego 25 października 2012 roku. Ratyfikując Konwencję Polska zobowiązała się do wdrażania jej postanowień. W Konwencji przewidziano bardzo istotną zmianę podejścia do niepełnosprawności polegającą na przejściu z medycznego modelu niepełnosprawności na model oparty na prawach człowieka. Konwencja przewiduje mechanizmy zapewniające

osobom z niepełnosprawnościami możliwość korzystania ze wszystkich powszechnie uznanych wolności i praw człowieka. Jest to pierwszy tak wszechstronny i kompleksowy plan dla osób z niepełnosprawnościami, który zapoczątkowuje nowe, profesjonalne podejście w tym zakresie. Osoby z niepełnosprawnościami to osoby o różnych rodzajach niepełnosprawności, wymagają więc różnych instrumentów wsparcia. Polityka społeczna rządu na rzecz osób z niepełnosprawnościami uwzględnia ich potrzeby i aspiracje. Przygotowana Strategia zakłada realizację 113 działań, kluczowych dla nowego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

Priorytetowe obszary to:

1. **Niezależne życie**
2. **Dostępność,**
3. **Edukacja**
4. **Praca**
5. **Zabezpieczenie społeczne**
6. **Zdrowie**
7. **Budowanie świadomości**
8. **Koordinacja**¹⁶.

Realizacja działań zawartych w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami umożliwi osobom z niepełnosprawnościami niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach, w taki sposób, aby mogły funkcjonować w społeczeństwie na zasadzie równości z innymi osobami.

1. **Niezależne życie - W ramach pierwszego z priorytetów, jakim jest „Niezależne życie” zaplanowano działania, których nadrzędnym celem jest zagwarantowanie osobom z niepełnosprawnościami prawa do niezależnego życia wynikającego z artykułu 19 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych**¹⁷.

- 1) **Instrumenty rehabilitacji społecznej**, określone w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych zapewnić mają osobom z niepełnosprawnościami aktywne i pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Rehabilitacja społeczna realizowana jest przede wszystkim przez:
  - ✓ wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej osoby z niepełnosprawnością;
  - ✓ wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych;
  - ✓ likwidację barier, w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji;
  - ✓ kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami z niepełnosprawnościami.
- **Warsztaty terapii zajęciowej** - Podstawową formą wspierającą proces rehabilitacji społecznej tych osób są warsztaty terapii zajęciowej (WTZ). Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych warsztat jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką stwarzającą osobom z niepełnosprawnościami niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywrócenia umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

¹⁶ Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030

¹⁷ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169)

Na koniec 2023 r. w Polsce działały 733 warsztaty terapii zajęciowej dla 29 035 tys. osób z niepełnosprawnościami ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności¹⁸. WTZ najczęściej prowadzone były przez organizacje non-profit (582 jednostki, tj. 81,2%). Kolejne 123 WTZ (16,9%) działało z ramienia jednostek samorządu terytorialnego i instytucji im podległych, a 14 jednostek (1,9%) prowadziły spółdzielnie socjalne.

Tabela 5. Liczba warsztatów terapii zajęciowej oraz ich uczestników w latach 2021 - 2023

Rok	Liczba warsztatów terapii zajęciowej	Liczba uczestników WTZ	Liczba uczestników, którzy podjęli zatrudnienie
2021	729	28 248	222
2022	729	28 700	274
2023	733	29 035	245

Źródło danych GUS oraz raport NIK o WTZ z dnia 15 lipca 2025 r.

Z tabeli wynika, że z roku na rok następuje wzrost liczby uczestników WTZ. Oznacza to, że rozszerza się skala pomocy skierowana do osób z niepełnosprawnościami niezdolnych do podjęcia zatrudnienia. Z kolei wnioski dotyczące działań podejmowanych na rzecz aktywizacji zawodowej uczestników WTZ nie są optymistyczne.¹⁹

- **Turnusy rehabilitacyjne** – Formą wsparcia skierowaną do osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin jest dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych. O dofinansowanie kosztów turnusu rehabilitacyjnego w 2021 r. ubiegało się 100.758 osób, z tego 70.286 osób z niepełnosprawnościami oraz 30.472 opiekunów osób z niepełnosprawnościami. Dofinansowanie zostało przyznane dla ogółem 88.340 osób na łączną kwotę 112.912.252,00 zł. Na realizację zadania w zakresie dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych 369 samorządów wypłaciło kwotę 104.717.266,00 zł na rzecz 79.057 osób, z czego: na rzecz 46.261 dorosłych osób z niepełnosprawnościami 66.172.667,00 zł i na rzecz 9.303 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej 14.384.826,00 zł oraz kwotę 24.159.773,00 zł na rzecz 23.493 opiekunów. Przeciętne dofinansowanie na osobę wyniosło 1.325,00 zł. W porównaniu do roku 2020 wykorzystanie środków na ten cel zwiększyło się o 46,76%, tj. o kwotę w wysokości 48.965.418,00 zł, a liczba osób, które uczestniczyły w turnusach była wyższa o 31.582 osoby (wzrost o 39,95%). Wśród ww. osób dofinansowano 17.256 mieszkańców wsi (21,83%) na kwotę w wysokości 25.206.418,00 zł oraz 33.622 kobiety (42,53%) na kwotę 47.970.903,00 zł.²⁰
- **Likwidacja barier funkcjonalnych (architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych)** – Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 926 z późn. zm.), ze środków Funduszu

¹⁸ <https://vademeccumwiedzy.pl/artykul/223078-zamiast-aktywizowac-zatrzymuja-krytyczny-raport-nik-o-wtz>

¹⁹ <https://vademeccumwiedzy.pl/artykul/223078-zamiast-aktywizowac-zatrzymuja-krytyczny-raport-nik-o-wtz>

²⁰

Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2021 r. na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych

może być dofinansowana likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych.

- ✓ dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych mogą ubiegać się osoby niepełnosprawne, które mają trudności w poruszaniu się, jeżeli są właścicielami nieruchomości lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości albo posiadają zgodę właściciela lokalu lub budynku mieszkalnego, w którym stale zamieszkują.”
- ✓ dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się i technicznych mogą ubiegać się osoby niepełnosprawne, jeżeli jest to uzasadnione potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności.

Przepisy przedmiotowego rozporządzenia nie definiują zakresu żadnej z barier. W związku z powyższym można przyjąć, iż:

- ✓ bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i w jego najbliższej okolicy, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchu osobom z niepełnosprawnościami;
- ✓ bariery techniczne to przeszkody wynikające z braku zastosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności, przedmiotów lub urządzeń;
- ✓ bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie z niepełnosprawnością swobodne porozumiewanie się i/lub przekazywanie informacji.

Podstawą przyznania dofinansowania ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych likwidacji wszystkich rodzajów barier jest realizacja przedsięwzięcia umożliwiającego lub w znacznym stopniu ułatwiającego samej osobie niepełnosprawnej wykonywanie podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem. Likwidacja barier powinna powodować sprawniejsze działanie tej osoby w społeczeństwie i umożliwić jej wydajniejsze funkcjonowanie²¹.

- **Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze** – Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze ujęte są w katalogu, który jest załącznikiem do Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie²². O dofinansowanie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze mogą się ubiegać osoby, które:

- ✓ posiadają dokument potwierdzający niepełnosprawność
- ✓ spełniają kryterium dochodowe; o dofinansowanie mogą ubiegać się osoby, jeżeli przeciętny miesięczny dochód, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:
50% przeciętnego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym, 65% przeciętnego wynagrodzenia w przypadku osoby samotnej.

Maksymalne dofinansowanie z PFRON wynosi:

²¹ <https://niepelnosprawni.gov.pl/baza-wiedzy/rehabilitacja-spoeczna/likwidacja-barier-pjm/>

²² Rozporządzenie Ministra zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1038)

- ✓ do 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej wyznaczonego w limicie ceny NFZ,
- ✓ do 150% sumy kwoty limitu, wyznaczonego przez NFZ oraz udziału własnego osoby niepełnosprawnej, jeżeli cena zakupu jest wyższa niż ustalony limit w rozporządzeniu Ministra Zdrowia

Sprzęt rehabilitacyjny jest to sprzęt zalecony przez lekarza niezbędny do rehabilitacji w warunkach domowych, który nie jest objęty ubezpieczeniem zdrowotnym.

Sprzęt rehabilitacyjny traktowany jest w przepisach odmiennie niż wyroby medyczne. Nie ma określonego katalogu sprzętów rehabilitacyjnych. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie może udzielić dofinansowania na sprzęt na wniosek osoby niepełnosprawnej poparty zaleceniami lekarza prowadzącego.

Wysokość dofinansowania wynosi do 80% jego kosztów, nie więcej jednak niż do wysokości pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia²³

- **Usługi tłumacza języka migowego lub tłumacza -przewodnika²⁴** –Celem wsparcia jest dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika dla osób niepełnosprawnych wymagających jego pomocy, aby umożliwić im samodzielne funkcjonowanie. Tłumacz języka migowego służy pomocą osobom głuchym posługującym się polskim językiem migowym (PJM) lub systemem językowo-migowym (SJM). Dodatkowo, osoby z niepełnosprawnościami mogą korzystać z usług tłumacza języka migowego bezpłatnie podczas załatwiania spraw w urzędzie. Należy zgłosić taką potrzebę, co najmniej 3 dni robocze przed terminem dokonywania czynności w urzędzie - wtedy organy administracji publicznej zapewniają osobom z niepełnosprawnościami dostęp do świadczenia usług tłumaczy PJM, SJM i SKOGN (sposoby komunikowania się osób głuchoniewidomych).
- 2) **Działania o charakterze programowym i legislacyjnym** - Problem niepełnosprawności nie dotyczy wyłącznie samych osób z niepełnosprawnościami, ale również ich opiekunów. Opieka nad osobą z niepełnosprawnością jest w różnym stopniu absorbująca dla opiekuna, który często rezygnuje z własnej aktywności zawodowej. W związku z tym podjęto szereg działań o charakterze programowym i legislacyjnym. Na podstawie przyjętej w 2016 r. ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”²⁵ opracowano Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”. Ponadto, z dniem 1 stycznia 2019 r. utworzono Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (SFON) zgodnie z ustawą z dnia 23 października 2018 r. (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 296 z późn. zm.)²⁶ – obecnie **Fundusz Solidarnościowy (FS)**. Fundusz Solidarnościowy jest państwowym funduszem celowym.
- **Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin "Za życiem"** - Głównym celem programu „Za życiem” jest umożliwienie rzeczywistej i pełnej integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz wsparcie psychologiczne, społeczne, funkcjonalne i ekonomiczne ich rodzin. Program obejmuje kompleksowe rozwiązania, w szczególności w obszarach dotyczących wsparcia dla kobiet w ciąży i ich rodzin, wczesnego wspomagania dziecka i jego rodziny, usług wspierających i

²³ <https://www.pfron.org.pl/osoby-niepelnosprawne/rehabilitacja/przedmioty-ortopedyczne-i-srodki-pomocnicze/>

²⁴ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 926 z późn. zm.)

²⁵ Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1829)

²⁶ Ustawa z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 296 z późn. zm.)

rehabilitacyjnych, wsparcia mieszkaniowego, a także koordynacji wsparcia, poradnictwa i informacji.

Program „Za życiem” dotyczy w szczególności:

- ✓ wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka;
- ✓ opieki, w tym paliatywnej lub rehabilitacji dzieci posiadających zaświadczenie o ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniu albo nieuleczalnej chorobie zagrażającej życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu;
- ✓ wsparcia dla kobiet w ciąży i ich rodzin w przypadku ciąży powikłanej;
- ✓ pomocy w zabezpieczeniu szczególnych potrzeb, w tym mieszkaniowych, rodzin z dzieckiem posiadającym stosowne zaświadczenie.

Program „Za życiem” skierowany jest również do rodzin z dzieckiem legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o lekkim lub umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności określonym w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych a także do dzieci i młodzieży posiadających odpowiednio opinię o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego lub orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych (o których mowa w przepisach ustawy z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe) i ich rodzin²⁷.

Programy realizowane w ramach Funduszu Solidarnościowego.

- **„Opieka wytchnieniowa” - Program „Opieka wytchnieniowa” dla Organizacji Pozarządowych oraz Program „Opieka wytchnieniowa” dla jednostek samorządu terytorialnego** stanowią kontynuację Programu „Opieka wytchnieniowa dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami” oraz Programów „Opieka wytchnieniowa” dla Organizacji Pozarządowych - edycje na poszczególne lata 2020-2025. Głównym celem Programu jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad:
  - ✓ dziećmi od ukończenia 2 roku życia do ukończenia 16. roku życia posiadającymi orzeczenie o niepełnosprawności lub
  - ✓ osobami niepełnosprawnymi posiadającymi:
    - orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności albo
    - orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem wymienionym w lit. a, zgodnie z art. 5 i art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.)

poprzez umożliwienie uzyskania doraźnej, czasowej pomocy w formie usługi opieki wytchnieniowej, tj. odciążenie od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki nad osobą z niepełnosprawnością przez zapewnienie czasowego zastępstwa w tym zakresie. Dzięki temu wsparciu, osoby zaangażowane na co dzień w sprawowanie opieki nad osobą z niepełnosprawnością dysponować będą czasem, który mogą przeznaczyć na odpoczynek i regenerację, jak również na załatwienie niezbędnych spraw życiowych. Usługi opieki wytchnieniowej mogą służyć również okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osoby z niepełnosprawnością w sytuacji, gdy członkowie rodzin lub opiekunowie z różnych powodów nie będą mogli wykonywać swoich obowiązków²⁸.

²⁷ <https://www.gov.pl/web/rodzina/cel-programu>

²⁸ <https://www.gov.pl/web/uw-opolski/opieka-wytchnieniowa-dla-jednostek-samorządu-terytorialnego--edycja-2026>

Tabela 6. Dane liczbowe

dzieci od ukończenia 2. roku życia do ukończenia 16. roku życia posiadających orzeczenie o niepełnosprawności	249 054
osoby zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności zgodnie z prawomocnym orzeczeniem o niepełnosprawności lub wyrokiem sądu, pomiędzy 16 a 18 rokiem życia	33 276
osoby zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności, zgodnie z prawomocnym orzeczeniem o niepełnosprawności lub wyrokiem sądu, po 18 roku życia	856 760
OGÓLEM	1 139 090

Źródło: Według danych z Elektronicznego Krajowego Systemu Monitorowania i Orzekania o Niepełnosprawności (stan na dzień 5 września 2025 r.)

- **Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla Organizacji Pozarządowych oraz Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla Jednostek Samorządu Terytorialnego** – Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” ma na celu zapewnienie dostępności do usług asystencji osobistej, tj. wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym osób z niepełnosprawnościami. Jest elementem polityki społecznej państwa w zakresie:
  - ✓ poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnościami, w szczególności poprzez umożliwienie im jak najbardziej niezależnego życia;
  - ✓ wsparcia osób z niepełnosprawnościami oraz zapewnienia pomocy adekwatnej do potrzeb;
  - ✓ uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w wydarzeniach społecznych, kulturalnych, rozrywkowych lub sportowych itp.;
  - ✓ dofinansowania jednostek samorządu terytorialnego w ramach realizowanych zadań mających na celu wsparcie społeczne osób z niepełnosprawnościami (Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością dla organizacji pozarządowych);
  - ✓ zwiększenia wsparcia asystenckiego dla uczniów z niepełnosprawnościami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, także w innych wymiarach życia i funkcjonowania społecznego,
  - ✓ wykorzystania potencjału podmiotów, o których mowa a art. 3 ust. 2 oraz ust. 3 pkt. 1 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, z późn. zm.) – posiadających statutowe postanowienie o prowadzeniu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz faktycznie prowadzących działalność na rzecz tych osób przez okres co najmniej 3 lat (łącznie 36 miesięcy) przed dniem złożenia oferty na realizację Programu (Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością dla organizacji pozarządowych).

Głównym celem Programu jest wprowadzenie usług asystencji osobistej jako formy ogólnodostępnego wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym.

Adresatami Programu są:

- ✓ dzieci od ukończenia 2. roku życia do ukończenia 16. roku życia posiadające orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem w pkt 7 i 8 w

orzeczeniu o niepełnosprawności – konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji oraz

- ✓ osoby z niepełnosprawnościami posiadające orzeczenie: o znacznym stopniu niepełnosprawności albo o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności albo
- ✓ traktowane na równi z orzeczeniami wymienionymi w lit. a i b, zgodnie z art. 5 i art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych²⁹.

Tabela 7. Dane liczbowe

dzieci od ukończenia 2. roku życia do ukończenia 16. roku życia posiadających orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami w pkt 7 i 8 w orzeczeniu o niepełnosprawności - konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz 6 konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji	125 138
osób pomiędzy 16. a 18. rokiem zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, zgodnie z prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu	80 826
osób po 18. roku życia zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności, zgodnie z prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu	847 417
osób po 18. roku życia zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, zgodnie z prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu	1 442 247

Źródło: Według danych z Elektronicznego Krajowego Systemu Monitorowania i Orzekania o Niepełnosprawności (stan na 23 lipca 2025 r.)

- **Program „Centra opiekuńczo – mieszkalne”**- Głównym założeniem Programu „Centra opiekuńczo-mieszkalne” jest stworzenie warunków dla jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego, pozwalających na tworzenie i utrzymanie placówek pobytu dziennego lub całodobowego dla osób z niepełnosprawnościami. Centra opiekuńczo-mieszkalne przeznaczone są dla dorosłych osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.) oraz orzeczeniem traktowanym na równi z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ww. ustawy, które w Centrum otrzymują różnorodne wsparcie oraz będą miały stworzone warunki do niezależnego, samodzielnego i godnego funkcjonowania na miarę swoich możliwości i potrzeb. Centrum musi zapewniać warunki do samodzielnego i niezależnego pobytu oraz zamieszkiwania osób z niepełnosprawnościami w tym w szczególności spełniać wymagania przepisów prawa budowlanego, w szczególności zapewniające możliwość jego użytkowania przez osoby z niepełnosprawnościami (m.in. budynek i jego otoczenie muszą być pozbawione barier architektonicznych). Program składa się z dwóch modułów. Moduł I - utworzenie Centrum; Moduł II - Funkcjonowanie Centrum. Podstawą przyznania usługi pobytu całodobowego lub usługi pobytu dziennego w Centrum, jest decyzja administracyjna o przyznaniu usługi pobytu całodobowego lub usługi pobytu dziennego w Centrum wydana na podstawie art. 51

²⁹ <https://www.gov.pl/web/rodzina/nabor-wnioskow-w-ramach-resortowego-programu-ministra-rodziny-pracy-i-polityki-spolescnej-asystent-osobisty-osoby-z-niepelnosprawnoscia-dla-jednostek-samorzadu-terytorialnego--edycja-2026>

ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1214 z późn. zm.), poprzedzona pisemnymi ustaleniami pomiędzy podmiotem prowadzącym Centrum, a osobą ubiegającą się o pobyt w Centrum lub jej przedstawicielem ustawowym, zwanymi dalej: „kontraktem mieszkaniowym”.³⁰

- **Program „Promocja Sportu dla Osób z Niepełnosprawnościami”** - Program rządowy pod nazwą "Promocja Sportu Osób z Niepełnosprawnościami" jest adresowany do ogółu obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, ze szczególnym uwzględnieniem osób z niepełnosprawnościami mogących uprawiać sport. Głównym celem Programu jest popularyzacja sportu i aktywności fizycznej, jako formy włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami oraz podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie sportu osób z niepełnosprawnościami. Celami szczegółowymi są:
  - ✓ podniesienie poziomu wiedzy i świadomości osób z niepełnosprawnościami na temat możliwości aktywnego życia oraz rozwoju psychofizycznego, w tym dostępu do usług i infrastruktury sportowej;
  - ✓ promocja konkretnych dyscyplin, wydarzeń, klubów sportowych, drużyn, zespołów oraz zawodników z niepełnosprawnościami uprawiających sport;
  - ✓ promocja sportu jako jednej z form włączenia społecznego i rozwoju zawodowego osób z niepełnosprawnościami, w tym możliwości doskonalenia oraz edukacji trenerów i instruktorów sportowych w zakresie prowadzenia zajęć z osobami z niepełnosprawnościami;
  - ✓ kreowanie pozytywnych postaw wobec uprawiania sportu osób z niepełnosprawnościami;
  - ✓ popularyzowanie sportu jako czynnika wpływającego na poprawę zdrowia osób z niepełnosprawnościami;
  - ✓ zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat sportu osób z niepełnosprawnościami;
  - ✓ promocja zdrowego stylu życia i aktywności osób z niepełnosprawnościami.

Zadania objęte dofinansowaniem:

- festyny integracyjne, eventy, wystawy i pokazy;
- kampanie outdoorowe, w tym wystawy plenerowe;
- kampanie społeczne z wykorzystaniem prasy, radia, telewizji i mediów społecznościowych;
- różnego rodzaju publikacje oraz wydawnictwa;
- filmy i spoty promocyjne;
- transmisje telewizyjne i live streaming;
- szkolenia i wizyty studyjne.

Wnioskodawcy uprawnieni do uzyskania dofinansowania:

O przyznanie dofinansowania mogą ubiegać się organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w zakresie kultury fizycznej i sportu osób niepełnosprawnych³¹.

- **Program „Wsparcie Mieszkańców Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych”** - Celem programu „Wsparcie mieszkańców Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych” jest dofinansowanie funkcjonowania Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych, w szczególności świadczenia mieszkańcom WSM usług wspomagających dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb, które

³⁰ <https://samorząd.pap.pl/sites/default/files/2024-07/program-com-2024-01.07.2024-1719835780.pdf>

³¹ <https://www.gov.pl/web/sport/nabor-wnioskow-na-dofinansowanie-realizacji-zadan-w-ramach-programu-rzadowego-pn-promocja-sportu-osob-z-niepelnosprawnościami-w-2025-r2>

zapewnią im godne funkcjonowanie, samodzielność i niezależność na miarę swoich potrzeb. Wspomagana społeczność mieszkaniowa (WSM) jest to zespół lub zespoły mieszkań wspomaganych, oferujące autonomię mieszkańców oraz włączenie w niewielką społeczność mieszkaniową, przy jednoczesnym zapewnieniu usług wspomagających, dostosowanych do indywidualnych potrzeb. Zespół mieszkalny składa się z dwóch do sześciu mieszkań, przy czym łączna liczba mieszkań w WSM nie może być większa niż 12, a każdy mieszkaniec ma prawo do osobnego mieszkania z łazienką i aneksem kuchennym. Każdy zespół mieszkalny w ramach WSM posiada część wspólną rozumianą jako ciągi komunikacyjne oraz pomieszczenia przeznaczone do użytkowania przez wszystkich mieszkańców danego zespołu tj. pokój/pomieszczenie dzienne oraz dodatkowo, w zależności od możliwości architektonicznych np. jadalnię lub salę ćwiczeń itp.:

Podstawą prawną programu jest art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych³². Adresatami (Beneficjentami) programu są organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³³, które stworzyły infrastrukturę umożliwiającą świadczenie usługi WSM w ramach programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe. Mieszkańcem WSM może być osoba z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, wymagająca wysokiego poziomu wsparcia, która zawarła umowę najmu lub użyczenia mieszkania z beneficjentem, który uzyskał dofinansowanie ze środków PFRON na stworzenie infrastruktury WSM; Kryteria formalne rekrutacji, jakie musi spełnić osoba z niepełnosprawnością, aby ubiegać się o zamieszkanie w WSM:

- ✓ wiek od 18 roku życia;
- ✓ orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- ✓ potrzeba wysokiego poziomu wsparcia - na poziomie 70 punktów i więcej³⁴;
- ✓ akceptacja umowy najmu lub użyczenia oraz regulaminu organizacyjnego WSM;

Beneficjent może wprowadzić dodatkowe kryteria formalne, o ile zapewniają one otwartość rekrutacji i są zgodne z obowiązującymi przepisami krajowymi oraz postanowieniami Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych.

Pierwszeństwo w rekrutacji ma osoba z niepełnosprawnością, która:

- ✓ prowadzi samotnie gospodarstwo domowe;
- ✓ ma rodziców/opiekunów prawnych z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności lub jest zagrożona brakiem opieki w przypadku ich choroby lub śmierci;
- ✓ potrzebuje wsparcia z powodu trudnej sytuacji w środowisku domowym uniemożliwiającej usamodzielnienie;
- ✓ nie ma prawa do lokalu w momencie prowadzenia rekrutacji;
- ✓ opuściła dom pomocy społecznej lub inną placówkę całodobową i przeszła proces usamodzielnienia;

³² Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych¹² (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.)

³³ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1338)

³⁴ Decyzji ustalająca poziom wsparcia, potrzebę określoną na poziomie od 70 do 100 punktów w skali potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 4b ust. 3 ustawy o rehabilitacji.

- ✓ jest w wieku aktywności zawodowej od 18 roku życia do 60 roku życia w przypadku kobiet i 65 roku życia w przypadku mężczyzn.

Nabór wniosków o dofinansowanie prowadzony jest w trybie ciągłym od momentu ogłoszenia na stronie www.pfron.org.pl przyjętych przez Zarząd PFRON procedur realizacji programu. Procedury będą wskazywały m.in. sposób składania i weryfikacji wniosków, katalog kosztów kwalifikowalnych, zakres usług wspomagających oraz zasady rozliczania dofinansowania. Weryfikacja wniosków dokonywana jest przez Oddziały PFRON, na terenie których została utworzona infrastruktura WSM³⁵.

- **Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mobilność osób z niepełnosprawnością** - Celem Programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mobilność osób z niepełnosprawnością jest wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności społecznej lub zawodowej poprzez zapewnienie dostępu do korzystania z samochodu osobowego. Podstawą prawną uruchomienia i realizacji Programu jest art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych³⁶. Beneficjentem może być osoba z niepełnosprawnością, która spełnia następujące warunki:
  - ✓ jest osobą, która nie może poruszać się bez użycia wózka inwalidzkiego i legitymuje się ważnym:
    - a. orzeczeniem o niepełnosprawności ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji albo
    - b. orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo
    - c. orzeczeniem, o którym mowa w art. 5 pkt 1, 1a albo art. 62 ust. 2 pkt 1 albo ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – traktowanym na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
  - ✓ oświadczy, że nie dokona zbycia pojazdu dofinansowanego ze środków Programu, przez okres co najmniej 60 miesięcy od dnia otrzymania dofinansowania,
  - ✓ nie została umieszczona w domu pomocy społecznej, zakładzie opiekuńczo-leczniczym, zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym, placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, o której mowa w przepisach o pomocy społecznej, zakładzie karnym, zakładzie poprawczym, areszcie śledczym albo schronisku dla nieletnich.
  - ✓ konieczność stosowania wózka inwalidzkiego musi być poświadczona zgodnie z wymogami zawartymi w zaświadczeniu lekarskim stanowiącym załącznik do Programu, w którym zawarto zapis: „Pacjent nie jest w stanie w żadnej sytuacji i na żadnym dystansie przemieszczać się bez użycia wózka inwalidzkiego oraz, że nie jest w stanie samodzielnie przesiadać się z wózka inwalidzkiego na siedzenie samochodu i z siedzenia samochodu na wózek inwalidzki W przypadku, gdy wniosek dotyczy zakupu pojazdu dostosowanego do potrzeb kierowcy poruszającego się na wózku inwalidzkim, do wniosku dołącza się również cyfrowe odwzorowanie prawa jazdy kategorii B”³⁷.

³⁵ <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/samodzielnosc-aktywnosc-mobilnosc-mobilnosc-osob-z-niepelnosprawnoscia/>

³⁶ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.)

³⁷ <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/samodzielnosc-aktywnosc-mobilnosc-mobilnosc-osob-z-niepelnosprawnoscia/dokumenty-programowe-106394/>

Pakiet instrumentów w ramach programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!”

- **Program „Dostępne mieszkanie”** był realizowany w ramach pakietu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” - Celem Programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Dostępne mieszkanie był wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie mieszkania wolnego od barier architektonicznych, jako podstawy samodzielnego realizowania planów zawodowych i społecznych. Podstawą prawną uruchomienia i realizacji Programu był art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych³⁸. Beneficjentem mogła być osoba z niepełnosprawnością, która spełniała następujące warunki:
  - ✓ posiadała orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu znacznym lub orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, z tytułu niepełnosprawności narządu ruchu uniemożliwiającej poruszanie się bez użycia wózka;
  - ✓ złożyła oświadczenie, wraz z dokumentacją fotograficzną, o barierach architektonicznych w mieszkaniu i/lub w budynku, uniemożliwiających samodzielne wyjście na zewnątrz na poziom zero;
  - ✓ złożyła oświadczenie o dysponowaniu tytułem prawnym do lokalu na mocy prawa własności lub spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu

W przypadku, gdy wniosek dotyczył osoby małoletniej lub ubezwłasnowolnionej, wniosek składał jej opiekun prawny. Dofinansowanie dotyczyło dopłaty do zakupu mieszkania pozbawionego barier architektonicznych, znajdującego się w lokalizacji umożliwiającej samodzielne opuszczenie budynku, aż do poziomu zero przed budynkiem. Wysokość dofinansowania zależna była od lokalizacji, w której nabywane jest mieszkanie i stanowiła różnicę pomiędzy ceną mieszkania nabywanego i sprzedawanego. Program był realizowany przez samorząd powiatowy, który przyjął zaproszenie PFRON do realizacji Programu³⁹.

Uchwałą nr 11/2025 Rady Nadzorczej PFRON z dnia 15 października 2025 r., zmieniającą uchwałę w sprawie zatwierdzenia programu „Aktywny samorząd,” program „Dostępne mieszkanie” został włączony do programu „Aktywny samorząd” w ramach nowego, III modułu.

- **Program Mieszkanie dla Absolwenta** - Celem Programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mieszkanie dla absolwenta był wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie samodzielnego mieszkania spełniającego indywidualne kryterium dostępności dla beneficjenta. Podstawą prawną uruchomienia i realizacji Programu był art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Beneficjentem mogła być osoba z niepełnosprawnością, adresat Programu, który spełniał następujące warunki:

- ✓ posiadał orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, a w przypadku osób z niepełnosprawnością narządu słuchu, także w stopniu umiarkowanym lub orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, a w przypadku osób z niepełnosprawnością narządu słuchu również na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- ✓ posiadał status absolwenta szkoły podstawowej, ponadpodstawowej (wszystkich typów szkół) lub szkoły wyższej uzyskany w okresie 36 miesięcy poprzedzających

³⁸ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.)

³⁹ <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/dostepne-mieszkanie/dokumenty-programowe/program/tresc-programu-obowiazujaca/>

- datę złożenia wniosku, lub opuszcza rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą, lub opuszcza warsztat terapii zajęciowej (WTZ);
- ✓ posiadał pełną zdolność do czynności prawnych;
  - ✓ złożył oświadczenie, że nie jest właścicielem mieszkania ani nie przysługuje mu spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego w miejscowości realizowania aktywności zawodowej;
  - ✓ złożył oświadczenie o poszukiwaniu zatrudnienia lub o podjętym zatrudnieniu.

Wysokość dofinansowania zależna była od lokalizacji wynajmowanego mieszkania oraz tego, czy osoba porusza się za pomocą wózka.

Wraz z upływem 60 miesięcy dofinansowanie ulega stopniowemu obniżeniu i wynosi:

- od 1 do 24 miesiąca – 100% kosztów najmu;
- od 25 do 42 miesiąca – 70% kosztów najmu;
- od 43 do 60 miesiąca – 40% kosztów najmu.

PFRON publikował kwartalne wartości maksymalnej kwoty dofinansowania w lokalizacji wynajmowanego mieszkania na swojej stronie internetowej. Można było uzyskać dofinansowanie do wszystkich ponoszonych kosztów wymienionych w umowie najmu mieszkania lub domu, spełniającego indywidualne kryteria dostępności.

Program był realizowany przez samorządy powiatowe, które przyjęły zaproszenie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych do jego realizacji. Wniosek można było złożyć w każdym czasie⁴⁰.

Uchwałą nr 11/2025 Rady Nadzorczej PFRON z dnia 15 października 2025 r., zmieniającą uchwałę w sprawie zatwierdzenia programu „Aktywny samorząd”⁴¹ program „Mieszkanie dla absolwenta” został włączony do programu „Aktywny samorząd” w ramach nowego, III modułu. Zakończenie z dniem 31 grudnia 2025 r. realizacji programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mieszkanie dla absolwenta nastąpiło uchwałą nr 12/2025 Rady Nadzorczej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z dnia 15 października 2025 r.⁴²

Włączenie programów „Dostępne mieszkanie” i „Mieszkanie dla Absolwenta” do programu „Aktywny samorząd” ma na celu zapewnienia ujednoliconego, spójnego oraz efektywnego sposobu wdrażania programów na poziomie lokalnym, tworzenie jednolitych procedur i zasad, aby osiągnąć lepszą jakość, wzrost wydajności, redukcję błędów i kosztów.

Należy zaznaczyć, że do umów zawartych w ramach programu SAM Mieszkanie dla absolwenta postanowiono stosować przepisy dotychczasowe.

Zobowiązania stron wynikające z umów zawartych do dnia 31 grudnia 2025 roku, będą realizowane w całym okresie obowiązywania tych umów. Realizacja zobowiązań obejmuje także planowanie i zabezpieczenie środków finansowych w ramach programu oraz zawieranie i realizację aneksów do umów z powiatami w kolejnych latach obowiązywania umów zawartych do dnia 31 grudnia 2025 r.

Moduł III programu „Aktywny samorząd” dotyczy dwóch zadań w zakresie likwidacji barier w dostępie do mieszkania spełniającego indywidualne kryterium dostępności dla beneficjenta pomocy, to jest:

- ✓ Zadanie 1 – pomoc w zamianie architektonicznie niedostępnego mieszkania na mieszkanie spełniające indywidualne kryterium dostępności, znajdujące się w

⁴⁰ <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/mieszkanie-dla-absolwenta/mieszkanie-dla-absolwenta/>

⁴¹ https://www.pfron.org.pl/fileadmin/Programy_PFRON/Aktywny_samorzad/2025_rok/2025-10-20_Aktualizacja_tresci_programu/U-11_2025.pdf

⁴² https://www.pfron.org.pl/fileadmin/Programy_PFRON/Mieszkanie_dla_absolwenta/2025_rok/2025-10-21_Uchwala_12_2025/U-12_2025.pdf

lokalizacji umożliwiającej samodzielne opuszczenie budynku, aż do poziomu zero przed budynkiem,

- ✓ Zadanie 2 - pomoc w wynajęciu samodzielnego mieszkania, które spełnia indywidualne kryterium dostępności.

Najważniejsze wprowadzone zmiany:

- ✓ w ramach zadania 1 (dotychczasowy program Dostępne mieszkanie): rozszerzono grupę adresatów o osoby z dysfunkcją narządu ruchu, inną niż wymagającą użytkownika wózka inwalidzkiego jak to wskazywał program „Dostępne mieszkanie”, a powodującą także problemy w samodzielnym poruszaniu się w użytkowanym mieszkaniu lub wyjściu z budynku, oraz o osoby z dysfunkcją narządu wzroku (z całkowitym lub prawie całkowitym brakiem wzroku);
- ✓ w ramach zadania 2 (dotychczasowy program Mieszkanie dla absolwenta):
  - rozszerzenie grupy adresatów o osoby z dysfunkcją narządu wzroku (całkowity lub prawie całkowity brak wzroku);
  - wydłużenie z 36 do 60 miesięcy przed złożeniem wniosku warunku uzyskania statusu absolwenta szkoły podstawowej, ponadpodstawowej (wszystkich typów szkół) lub szkoły wyższej, lub opuszczenie rodziny zastępczej, rodzinnego domu dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawczej, lub warsztatu terapii zajęciowej;
  - skrócenie maksymalnego okresu dofinansowania do 36 miesięcy, przy czym każdorazowo po upływie 12 miesięcy dofinansowania, warunkiem udzielenia dalszej pomocy i zawarcia umowy dofinansowania będzie wykazanie zatrudnienia przez beneficjenta. Pojedynczy wniosek będzie dotyczył wyłącznie 12 miesięcy wsparcia, składany dla każdego roku odrębnie.

Obok powyższego, wprowadzono możliwość refundacji kosztów:

- ✓ w przypadku Zadania 1 - zakupu mieszkania spełniającego indywidualne kryterium dostępności, poniesionych do 90 dni przed dniem złożenia wniosku,
- ✓ w przypadku Zadania 2 - wynajęcia mieszkania poniesionych do 90 dni przed dniem złożenia wniosku.

2. **Dostępność - Kolejnym obszarem priorytetowym jest „Dostępność”. Dostępność jest jednym z podstawowych warunków uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i zawodowym. Stanowi ona o możliwości wykonywania ról społecznych i prowadzenia niezależnego życia tej grupy osób. Oznacza również, że osoby z niepełnosprawnościami mają na równych prawach dostęp do środowiska fizycznego, budynków, transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych oraz innych obiektów i usług. Dlatego też w tym obszarze priorytetowym Strategii przewidziano działania mające na celu poprawę dostępności przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami oraz poprawę sytuacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie mobilności (zgodnie z art. 9 i 20 Konwencji)⁴³.**

Dostęp do przestrzeni publicznej stanowi gwarancję korzystania z pełni praw obywatelskich każdej osoby z niepełnosprawnością. Zakres i kierunek podejmowanych działań w tym zakresie wyznacza art. 9 Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych. Dostępna przestrzeń zarówno w najbliższym, domowym, jak publicznym wymiarze jest warunkiem bardziej samodzielnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami. A to jest niezbędne dla integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami. Obecnie, obowiązujące w Polsce prawo budowlane zobowiązuje inwestorów i wykonawców, aby powstające obiekty były zaprojektowane uniwersalnie, a

⁴³ <https://www.gov.pl/web/rodzina/strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnościami-2021-2030-ogloszona-w-dzienniku-urzedowym-rzeczypospolitej-polskiej-monitor-polski2>

więc jako dostępne i bezpieczne dla wszystkich – również dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Przykładem przestrzeni dostępnej są przejścia dla pieszych z obniżonymi krawężnikami, by osoby starsze, na wózku inwalidzkim lub z balkonikiem mogły je samodzielnie pokonać, ale jednocześnie posiadające specjalnie profilowane płytki (bąble, rowkowanie itp.), aby osoby z dysfunkcją wzroku wiedziały, że zbliżają się do przejścia. Zwykle dla osób słabowidzących stosuje się również sygnały dźwiękowe alternatywne do sygnalizacji świetlnej. Starsze budynki wymagają często remontów likwidujących bariery architektoniczne albo instalacji urządzeń i przedmiotów ułatwiających funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami. Jednym z zadań PFRON jest dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych i technicznych w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych, czyli dostosowanie najbliższej przestrzeni (mieszkanie, wejście do budynku, ciągi komunikacyjne) do możliwości poruszania się i funkcjonowania. PFRON dofinansowuje również likwidację barier architektonicznych w obiektach służących rehabilitacji zawodowej lub społecznej osób niepełnosprawnych. Co roku przekazuje pieniądze do samorządów wojewódzkich, z przeznaczeniem na prace budowlane w obiektach, które od min. 2 lat służą rehabilitacji, a nie są w pełni dostępne. Placówki związane z edukacją, ochroną zdrowia lub sprawami obywatelskimi mogą także dofinansować z pieniędzy PFRON likwidację barier architektonicznych i technicznych, aby spełnić warunek dostępności dla wszystkich. Dla nich PFRON prowadzi program *Wyrównywanie różnic między regionami*. Wniosek o wsparcie w programie zawiera się z PFRON za pośrednictwem samorządu powiatowego⁴⁴.

- **Program Dostępność Plus 2018 – 2025** - 23 kwietnia 2018 r. przedstawiono Program Dostępność Plus 2018-2025 jako 1 z 5 kluczowych działań rządu. Program miał poprawić dostępność przestrzeni publicznej, produktów i usług pod względem architektonicznym, informacyjnym i komunikacyjnym.

W ramach tego programu wyróżniono ogółem obszarów:

- ✓ architektura,
- ✓ transport,
- ✓ edukacja
- ✓ służba zdrowia
- ✓ cyfryzacja
- ✓ usługi
- ✓ konkurencyjność
- ✓ koordynacja

Program był skierowany do osób starszych i osób z niepełnosprawnościami (stałymi i czasowymi). Oprócz strony rządowej były w niego zaangażowane samorządy terytorialne, przedsiębiorcy, organizacje społeczne i obywatele.

Jego twórcy szczególnie zwracali uwagę na inwestycje w nowe technologie. W obszarze cyfryzacji nacisk został położony na uczynienie wszystkich serwisów administracji rządowej uniwersalnie dostępnymi. Została uregulowana kwestia obowiązku nadawców programów telewizyjnych zapewniania dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz obowiązku dystrybuowania dostępnych filmów. Ponadto utworzenie usług z zakresu komunikacji, poczty, transportu i zakupów także w wersji online.

Na inwestycje związane z Programem przeznaczono w perspektywie 2018-2025 ok. 23 mld zł. Źródłem finansowania są fundusze europejskie, tzw. fundusze norweskie i EOG (Europejski Obszar Gospodarczy), oraz środki z budżetu państwa, jednostek samorządu terytorialnego i środki PFRON (Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych)⁴⁵.

⁴⁴ <https://www.pfron.org.pl/osoby-niepelnosprawne/dostepnosc-przestrzeni/>

⁴⁵ <https://www.gov.pl/web/popewwsparcie/czym-jest-program-dostepnosc-plus-2018-2025>

- **Program Wyrównywania Różnic Między Regionami III** - Celem strategicznym programu jest wyrównywanie szans oraz zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami do rehabilitacji zawodowej i społecznej ze szczególnym uwzględnieniem osób zamieszkujących regiony słabiej rozwinięte gospodarczo i społecznie. Celami operacyjnymi programu są:
  - ✓ przystosowanie części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych zarządzanych przez gminy, towarzystwa budownictwa społecznego, wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe zapewniające dostępność do lokali mieszkalnych osób z niepełnosprawnościami zamieszkujących te budynki;
  - ✓ zwiększenie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami urzędów, placówek edukacyjnych, środowiskowych domów samopomocy, centrów i klubów integracji społecznej, przedsiębiorstw społecznych, bibliotek publicznych oraz prowadzonych przez organizacje pozarządowe placówek służących rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami;
  - ✓ zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami w nowotworzonych spółdzielniach socjalnych osób prawnych;
  - ✓ zmniejszenie barier transportowych, które napotykają osoby z niepełnosprawnościami;
  - ✓ zwiększenie możliwości uzyskania wsparcia dla projektów gmin i powiatów, organizacji pozarządowych oraz szkół wyższych dotyczących aktywizacji i/lub integracji osób z niepełnosprawnościami;
  - ✓ zwiększenie dostępności warsztatów terapii zajęciowej dla osób z niepełnosprawnościami na terenach powiatów pozbawionych tych placówek oraz przeciwdziałanie degradacji infrastruktury warsztatów terapii zajęciowej, środowiskowych domów samopomocy lub zakładów aktywności zawodowej na terenach powiatów, gdzie te placówki funkcjonują;
  - ✓ zwiększenie aktywności samorządów powiatowych w działaniach dotyczących aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Do oceny skuteczności działania programu w zakresie wynikającym z realizowanych zadań, przyjęto następujące coroczne wskaźniki produktu:

- ✓ od 2020 roku – co najmniej w 100 wielorodzinnych budynkach mieszkalnych zostanie zapewniona dostępność do lokali mieszkalnych osób z niepełnosprawnościami zamieszkujących te budynki;
- ✓ co najmniej w 250 obiektach będących urzędami, placówkami edukacyjnymi, środowiskowymi domami samopomocy, centrami integracji społecznej, klubami integracji społecznej, przedsiębiorstwami społecznymi, bibliotekami publicznymi bądź prowadzonymi przez organizacje pozarządowe placówkami służącymi rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami zostaną zlikwidowane bariery architektoniczne oraz informacyjno-komunikacyjne;
- ✓ co najmniej 10 spółdzielni socjalnych osób prawnych uruchomi działalność;
- ✓ co najmniej 220 mikrobusów i 70 autobusów znacznie zaspokajają potrzeby transportowe osób z niepełnosprawnościami;
- ✓ co najmniej w 10 projektach dotyczących aktywizacji i/lub integracji osób z niepełnosprawnościami zapewnione zostaną przez PFRON środki na wymagany wkład własny beneficjentów;
- ✓ co najmniej w jednym powiecie, na terenie którego brak było warsztatu terapii zajęciowej taki warsztat powstanie, a na terenie 20 powiatów zostaną w funkcjonujących warsztatach terapii zajęciowej, środowiskowych domach samopomocy lub zakładach aktywności zawodowej remonty albo modernizacje

służące zapewnieniu utrzymania właściwych warunków rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami;

- ✓ w powiatach uczestniczących w programie nastąpi 15% wzrost wydatkowania środków algorytmu na zadania dotyczące aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami;
- ✓ co najmniej 250 gmin i powiatów uruchomi usługę „door-to-door”.

Ze środków przeznaczonych na realizację programu udzielona może być pomoc w ramach:

- ✓ obszaru A – na inwestycje w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych zapewniające dostępność lokali zamieszkiwanych przez osoby z niepełnosprawnościami;
- ✓ obszaru B – na likwidację barier w urzędach, placówkach edukacyjnych, środowiskowych domach samopomocy, centrach i klubach integracji społecznej przedsiębiorstwach społecznych, bibliotekach publicznych lub prowadzonych przez organizacje pozarządowe placówkach służących rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie umożliwienia osobom z niepełnosprawnościami poruszania się i komunikowania;
- ✓ obszaru C – na utworzenie spółdzielni socjalnych osób prawnych;
- ✓ obszaru D – na likwidację barier transportowych;
- ✓ obszaru E - na dofinansowanie wymaganego wkładu własnego w projektach dotyczących aktywizacji i/lub integracji osób z niepełnosprawnościami;
- ✓ obszaru F - na utworzenie warsztatów terapii zajęciowej oraz przeciwdziałanie degradacji infrastruktury istniejących warsztatów terapii zajęciowej środowiskowych domów samopomocy lub zakładów aktywności zawodowej;
- ✓ obszaru G – na finansowanie zadań ustawowych powiatu dotyczących rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami;
- ✓ obszaru H – na realizowanie usługi „door-to-door” dla osób z niepełnosprawnościami

usługa „door-to-door” – należy przez to rozumieć usługę indywidualnego transportu osoby z potrzebą wsparcia w zakresie mobilności, obejmująca pomoc w wydostaniu się z mieszkania lub innego miejsca, przejazd i pomoc w dotarciu do miejsca docelowego. Pojęcie indywidualnego transportu obejmuje również sytuacje, w których z transportu korzysta w tym samym czasie – o ile pozwalają na to warunki pojazdu – kilka osób uprawnionych, jadąc z jednej wspólnej lokalizacji do wspólnego miejsca docelowego albo jadąc z kilku lokalizacji do wspólnego miejsca docelowego i z powrotem.

Adresatami programu mogą być dla:

- 1) obszaru A (zapewnienie dostępności w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych) – zarządcy w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych;
- 2) obszaru B (likwidacja barier w urzędach, placówkach edukacyjnych, środowiskowych domach samopomocy, centrach i klubach integracji społecznej, przedsiębiorstwach społecznych, bibliotekach publicznych lub prowadzonych przez organizacje pozarządowe placówkach służących rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie umożliwienia osobom z niepełnosprawnościami poruszania się i komunikowania):
  - a) gminy, powiaty,
  - b) podmioty, które prowadzą placówki edukacyjne,

- c) podmioty, które prowadzą środowiskowe domy samopomocy,
  - d) podmioty, które prowadzą centra i kluby integracji społecznej,
  - e) podmioty posiadające status przedsiębiorstwa społecznego, zatrudniające osoby z niepełnosprawnościami,
  - f) organizacje pozarządowe prowadzące placówki służące rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami;
- 3) obszaru C (tworzenie spółdzielni socjalnych osób prawnych) – gminy, powiaty, organizacje pozarządowe;
- 4) obszaru D (likwidacja barier transportowych):
- a) placówki służące rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami prowadzone przez: organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego,
  - b) jednostki prowadzące warsztaty terapii zajęciowej,
  - c) gminy, które dowożą osoby z niepełnosprawnościami do znajdujących się poza ich terenem placówek służących rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami,
  - d) gminy i powiaty, świadczące lub planujące świadczyć dla osób z niepełnosprawnościami usługę „door-to-door”, o której mowa w obszarze H programu;
- 5) obszaru E (dofinansowanie wymaganego wkładu własnego w projektach dotyczących aktywizacji i/lub integracji osób z niepełnosprawnościami) – gminy, powiaty, organizacje pozarządowe oraz szkoły wyższe;
- 6) obszaru F (tworzenie warsztatów terapii zajęciowej oraz przeciwdziałanie degradacji infrastruktury istniejących warsztatów terapii zajęciowej, środowiskowych domów samopomocy lub zakładów aktywności zawodowej) - jednostki samorządu terytorialnego lub organizacje pozarządowe;
- 7) obszaru G (skierowanie do powiatów poza algorytmem dodatkowych środków na finansowanie zadań ustawowych dotyczących rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami) – powiaty;
- 8) obszaru H (dofinansowanie do usługi „door-to-door”) – gminy, powiaty⁴⁶.
- **Program „Dostępna przestrzeń publiczna”** - W misji Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zapisane jest tworzenie warunków ułatwiających osobom z niepełnosprawnościami pełne uczestnictwo w życiu zawodowym i społecznym. Kolejnym programem który realizuje to zadanie jest „Dostępna przestrzeń publiczna”. Program realizowany jest od 1 maja 2023 r., a wnioski składa się drogą elektroniczną za pośrednictwem aplikacji generator wniosków PFRON. W ramach programu znosi się bariery i dostosowuje przestrzeń publiczną do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami. Program wspiera takie obszary jak m.in. transport, edukację, służbę zdrowia czy cyfryzację⁴⁷. W poprzednich latach program obejmował cztery moduły działania tj.
    - ✓ Moduł A – kierowany jest do jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych na likwidację barier architektonicznych lub informacyjno-komunikacyjnych.

⁴⁶ <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/program-wyrownywania-ro/dokumenty-programowe/program/tresc-programu-wyrownywania-roznic-miedzy-regionami-iii/>

⁴⁷ <https://niepelnosprawni.gov.pl/dostepna-przestrzen-publiczna-nowy-program-dla-osob-z-niepelnosprawnościami/>

- ✓ Moduł B – dedykowany jest do kościołów lub innych związków wyznaniowych na likwidację barier architektonicznych lub informacyjno-komunikacyjnych.
- ✓ Moduł C – mogą z niego skorzystać samorządy terytorialne lub ich jednostki organizacyjne, kościoły lub inne związki wyznaniowe oraz organizacje pozarządowe pożytku publicznego. Moduł pozwala na tworzenie dostępnych placów zabaw lub poprawę ich dostępności.
- ✓ Moduł D – o te środki mogą ubiegać się m.in. placówki lecznicze wymienione w ustawie o działalności leczniczej oraz spółki prawa handlowego z większościovym udziałowcem Skarbu Państwa. Umożliwia on likwidację barier technicznych, informacyjno-komunikacyjnych oraz wyposażenie w technologie wspomagające i urządzenia umożliwiające skorzystanie przez osoby z niepełnosprawnością z usług świadczonych przez podmioty lecznicze.

W 2026 r. nabór dotyczy tylko dwóch modułów:

- ✓ **Moduł D**– likwidacja barier technicznych i komunikacyjnych oraz zakup sprzętu wspomagającego, aby osoby z niepełnosprawnościami mogły korzystać z usług ginekologiczno-położniczych.
- ✓ **Moduł E**– likwidacja barier architektonicznych i komunikacyjnych w placówkach rehabilitacyjnych prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

Aktualnie program skierowany jest do podmiotów leczniczych, które:

- ✓ prowadzą działalność ginekologiczną lub położniczą na podstawie kontraktu z NFZ,
- ✓ świadczą usługi w budynku dostępnym architektonicznie (zalecamy stosowanie Standardów Dostępności Ambulatoryjnej Opieki Specjalistycznej, dostępnych na stronie Ministerstwa Zdrowia),
- ✓ zadeklarują wkład własny w wysokości co najmniej 20% kosztów projektu i wskażą źródło finansowania.

Organizacji pozarządowych, które:

- ✓ prowadzą placówkę służącą rehabilitacji społecznej lub zawodowej,
- ✓ działają w tym obszarze od minimum 5 lat (licząc wstecz od dnia złożenia wniosku),
- ✓ od 2021 roku spełniają definicję podmiotu publicznego z ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami,
- ✓ w budynku lub lokalu, którego dotyczy wniosek, świadczą usługi dla osób z niepełnosprawnościami w dniu składania wniosku,
- ✓ posiadają prawo do dysponowania nieruchomością przez cały okres realizacji i trwałości projektu (10 lat) i mogą dołączyć odpowiedni dokument, a jeśli nie są właścicielem – także zgodę właściciela,
- ✓ zadeklarują wkład własny w wysokości co najmniej 20% kosztów projektu i wskażą źródło finansowania⁴⁸.

- **Centra informacyjno-doradcze dla osób z niepełnosprawnością (CIDON)** świadczą kompleksowe usługi informacyjne i doradcze dla osób z niepełnosprawnością oraz ich otoczenia. Centra powstały w ramach realizacji przez PFRON programu pn. „Centra informacyjno-doradcze dla osób z niepełnosprawnością”.

⁴⁸ <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/dostepna-przestrzen-publiczna/komunikaty/ogloszenie-o-trzecim-naborze-wnioskow-w-ramach-programu-dostepna-przestrzen-publiczna/>

Główny zakres działania CIDON:

Udzielanie informacji o:

- ✓ programach realizowanych przez PFRON,
  - ✓ projektach realizowanych przez organizacje pozarządowe,
  - ✓ obowiązujących systemach orzecznictwa zarówno dla celów rentowych i pozarentowych,
  - ✓ możliwościach uzyskania wsparcia finansowego i rzeczowego,
  - ✓ zaopatrzeniu w sprzęt ortopedyczny, w sprzęt rehabilitacyjny oraz w środki pomocnicze,
  - ✓ sprawach dotyczących sanatoriów, turnusów rehabilitacyjnych i organizatorów tych turnusów,
  - ✓ likwidacji barier funkcjonalnych - architektonicznych, technicznych oraz w komunikowaniu się,
  - ✓ możliwym wsparciu działalności gospodarczej podejmowanej lub prowadzonej przez osoby z niepełnosprawnością,
  - ✓ rehabilitacji leczniczej, społecznej, zawodowej oraz zatrudniania osób z niepełnosprawnością,
  - ✓ ulgach i uprawnieniach wynikających z obowiązujących przepisów,
  - ✓ ustawowym wsparciu pracodawców osób z niepełnosprawnością,
  - ✓ instytucjach działających na rzecz osób z niepełnosprawnością.
  - ✓ Podejmowanie działań związanych z pomocą osobie z niepełnosprawnością, poprzez kontakt z właściwą instytucją według kompetencji, w tym:
    - ✓ wsparcie w wypełnianiu odpowiednich dokumentów,
    - ✓ pomoc w umówieniu wizyty we właściwej jednostce czy instytucji,
    - ✓ weryfikacja sposobu załatwienia sprawy na rzecz danej osoby,
    - ✓ Kierowanie do specjalisty ds. zarządzania rehabilitacją.
    - ✓ Współdziałanie w tworzeniu i realizacji planu aktywizacyjnego, prowadzonego przez specjalistę ds. zarządzania rehabilitacją.
    - ✓ Kierowanie do Ośrodka Wsparcia i Testów.
    - ✓ Współpraca z Ośrodkiem Wsparcia i Testów w zakresie realizacji działań na rzecz osób z niepełnosprawnością⁴⁹.
- **Program „Wypożyczalnia technologii wspomagających dla osób z niepełnosprawnością”** - Aktualnie osoby z niepełnosprawnością nie mają zapewnionej dostatecznej dostępności do technologii wspomagających, zwłaszcza zaś do wysoko zaawansowanych rozwiązań technologicznych, dzięki którym mogłyby zwiększyć swoje szanse na niezależne życie i pełny udział we wszystkich sferach życia, na równi z innymi osobami. Funkcjonujący system zaopatrywania osób z niepełnosprawnością pozwala jedynie na zaopatrzenie w rozwiązania w zakresie podstawowym, którego efektywność jest również ograniczona. Ponadto ustalone limity finansowania ze środków publicznych nie pozwalają najczęściej na zakup technologii wspomagających o wysokich parametrach odpowiadających szczególnym, indywidualnym potrzebom. Osoby z niepełnosprawnością często także nie wiedzą o wszystkich dostępnych rozwiązaniach technicznych, które mogą wesprzeć ich funkcjonowanie lub skutecznie kompensować skutki ich niepełnosprawności. Odpowiedzią na te potrzeby była wypożyczalnia technologii wspomagających dla osób z niepełnosprawnością. Dzięki jej powstaniu osoby z niepełnosprawnością miały możliwość wystąpienia o wypożyczenie potrzebnych im technologii wspomagających czy urządzeń, których nie byłyby w stanie zakupić same nawet z wykorzystaniem

⁴⁹ <https://cidon.pfron.org.pl/glowny-zakres-dzialania-cidon/>

dostępnych form wsparcia ze względu na ich wysoki koszt. Dzięki wypożyczalni miały możliwość konsultacji z doradcą PFRON, który pomagał w doborze najlepszego rozwiązania, dodatkowo była możliwość sprawdzenia, czy konkretna technologia wspomagająca zaspokoi potrzeby osoby zainteresowanej. Wypożyczalnia była wyposażona w technologie wspomagające dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Można było wypożyczyć, m.in. aparaty słuchowe, powiększalniki, oprogramowanie wspierające komunikację. Aby wypożyczyć sprzęt należało złożyć wniosek o wypożyczenie technologii wspomagającej, wybierając dowolną formę z dostępnych:

- ✓ przy użyciu Systemu Obsługi Wsparcia (SOW) w formie dokumentu elektronicznego opatrzonego kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym;
- ✓ osobiście, pocztą lub przez osobą upoważnioną w wersji papierowej opatrzonej podpisem osobistym we właściwym miejscowo dla Beneficjenta programu Oddziale Funduszu;

W razie potrzeby pomoc w wypełnieniu wniosku zapewniał pracownik CIDON, tj. Centrum Informacyjno-Doradcze dla Osób z Niepełnosprawnością (CIDON). CIDON-y znajdują się w każdym województwie przy Oddziale PFRON i świadczą kompleksowe usługi informacyjne i doradcze dla osób z niepełnosprawnością oraz ich otoczenia. Lista kontaktowa znajduje się na stronie internetowej PFRON-u.

Program „Wypożyczalnia technologii wspomagających dla osób z niepełnosprawnością” zakończył się 31 grudnia 2025 r.

3. Edukacja - Podstawowy warunek skutecznej aktywizacji społecznej i zawodowej w przypadku osób z niepełnosprawnościami stanowi również dostęp do systemu kształcenia, dlatego też kolejnym z kluczowych obszarów jest priorytet „Edukacja”. Działania w tym obszarze służyć będą wdrożeniu postanowień art. 24 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, który wskazuje na obowiązek realizacji prawa osób z niepełnosprawnościami do edukacji bez dyskryminacji, na zasadach równych szans, z zapewnieniem włączającego systemu kształcenia⁵⁰.

W karcie Praw Osób Niepełnosprawnych z 1 sierpnia 1997 roku⁵¹ wskazano prawo osób niepełnosprawnych do nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej. W przypadku „Strategii na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021-2030” edukacja stanowi jeden z priorytetów. Podkreślono w jego ramach 4 obszary:

- ✓ wczesna pomoc;
- ✓ edukacja włączająca;
- ✓ przygotowanie do wejścia na rynek pracy;
- ✓ rozwój oraz zapewnienie uczniom i studentom z niepełnosprawnościami form komunikacji zgodnych z ich potrzebami.

Zgodnie z założeniami tego dokumentu system edukacji ma pełnić zasadniczą rolę w procesie aktywizacji społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz przygotowania do podjęcia w przyszłości zatrudnienia i prowadzenia niezależnego życia. Poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych zwiększył się w latach 2018-2020 podobnie jak w przypadku ogółu ludności. Dynamika wzrostu dotyczy przede wszystkim zwiększenia się odsetka osób z niepełnosprawnością z wykształceniem wyższym (o 1,5 p. p.) oraz wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (o 1,6 p. p.). Ponadto znacząco zmniejszył się odsetek

⁵⁰ <https://www.gov.pl/web/rodzina/strategia-na-rzecz-osob-z-niepełnosprawnościami-2021-2030-ogloszona-w-dzienniku-urzedowym-rzeczypospolitej-polskiej-monitor-polski2>

⁵¹ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1.08.1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych

osób z wykształceniem najniższym (gimnazjalnym, podstawowym, niepełnym podstawowym lub bez wykształcenia) bo aż o 3,5 p. p. Nadal jednak poziom wykształcenia ogółu ludności jest wyższy niż w przypadku osób z niepełnosprawnością. Podczas gdy 50,3% ogółu ludności legitymuje się wykształceniem co najmniej policealnym i średnim zawodowym, to wśród osób z niepełnosprawnościami ta wartość nie przekracza 35%. Szczegóły prezentuje poniższa tabela.

Tabela 8. Wykształcenie osób z niepełnosprawnościami na tle wykształcenia ludności ogółem według BAEL (BAEL-Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności)

Poziom wykształcenia	Osoby z niepełnosprawnościami - prawnie w wieku 16 lat i więcej (2018)	Osoby z niepełnosprawnościami - prawnie w wieku 16 lat i więcej (2022)	Ludność ogółem według BAEL (2018)	Ludność ogółem według BAEL (2022)
Wykształcenie wyższe	9,4%	10,9%	24,5%	25,8%
Wykształcenie policealne i średnie zawodowe	22,4%	24,0%	24,1%	24,9%
Wykształcenie średnie ogólnokształcące	7,9%	8,2%	10,0%	10,0%
Wykształcenie zasadnicze zawodowe	32,2%	32,2%	24,2%	22,6%
Wykształcenie gimnazjalne, podstawowe, niepełne podstawowe, bez wykształcenia	28,1%	24,6%	17,3%	15,0%

Źródło: Opracowanie PFRON na podstawie danych GUS (BDL) oraz Informacji Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Obszar edukacji dotyczy zarówno osób z niepełnosprawnościami dorosłych jak również dzieci i młodzieży. W roku szkolnym 2022/2023 sytuacja ta dla poszczególnych typów szkół potwierdzała gorszy niż ogół społeczeństwa poziom wykształcenia wśród osób z niepełnosprawnościami⁵².

Kształcenie osób z niepełnosprawnościami oraz osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

W roku szkolnym 2024/25 działało 380 przedszkoli specjalnych, do których uczęszczało 8,9 tys. dzieci z niepełnosprawnościami¹². Najwięcej spośród tych dzieci miało ukończone 7 lat (27,1%). Wśród dzieci w przedszkolach specjalnych przeważali chłopcy (70,7%).

W pozostałych przedszkolach i innych placówkach wychowania przedszkolnego przebywało 62,8 tys. dzieci z niepełnosprawnościami, które stanowiły 4,3% ogólnej liczby dzieci.

Większość dzieci z niepełnosprawnościami (79,4%) uczęszczała do przedszkoli ogólnodostępnych, w tym do przedszkoli integracyjnych (11,4%) i do placówek z oddziałami

⁵² Opis na podstawie informacji sygnalnych GUS z lat 2018-2022 dotyczących osób niepełnosprawnych

integracyjnymi (9,6%).

Tabela 9. Placówki wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2024/2025 stan na 30 września

Wyszczególnienie	Placówki	Oddziały	Dzieci	
			Ogółem	w tym z niepełnosprawnościami
Ogółem	22 279	75 098	1 452 357	62 802
Przedszkola	13 962	60 224	1 188 544	49 882
Zespoły wychowania przedszkolnego	34	34	457	19
Punkty przedszkolne	1 286	1 286	20 847	5 730
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	6 997	13 554	242 509	7 171

Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W specjalnych szkołach podstawowych uczyło się 56,9 tys. dzieci¹³. Ponadto do oddziałów przy szkołach podstawowych ogólnodostępnych uczęszczało 148,9 tys. uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Łączna liczba dzieci z niepełnosprawnościami, które zostały objęte kształceniem specjalnym na poziomie podstawowym wynosiła 205,8 tys. (6,4% ogólnej liczby dzieci), z czego 68,8% stanowili chłopcy. W grupie 3,7 tys. dzieci nauczanych indywidualnie było 45,8% dzieci z niepełnosprawnościami. W roku szkolnym 2024/25 funkcjonowało 351 specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych. Były one prowadzone dla uczniów, którzy posiadali orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane ze względu na niepełnosprawność, ale z jej powodu nie mogli uczęszczać do przedszkola lub szkoły. Spośród 22,7 tys. dostępnych miejsc wykorzystano 43,5%. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną stanowiły 53,2% wychowanków. Ponadto ośrodki zapewniały opiekę dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami sprzężonymi (29,4%), niesłyszącej i słabosłyszącej (4,7%) oraz niewidomej i słabowidzącej (3,1%). W dniu 30 września 2024 r. funkcjonowało 191 ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych¹⁴. Placówki udostępniały 8,3 tys. miejsc, z których 74,7% było wykorzystanych. Placówki zapewniały udział w zajęciach wychowankom z niepełnosprawnościami sprzężonymi (3,5 tys.) oraz wychowankom z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim (2,5 tys.). Edukacja młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi na poziomie ponadpodstawowym była realizowana w szkołach specjalnych i ogólnodostępnych. Największą część szkół specjalnych stanowiły te, które oferowały przygotowanie do konkretnego zawodu: specjalne szkoły przysposabiające do pracy i specjalne szkoły branżowe I stopnia. Wszystkie szkoły specjalne kształciły 31,5 tys. osób. Ponadto w oddziałach przy szkołach ogólnodostępnych uczyło się 42,4 tys. uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym:

- 45,6% uczniów w oddziałach przy liceach ogólnokształcących;
- 32,3% uczniów w oddziałach przy technikach;
- 21,0% uczniów w oddziałach przy branżowych szkołach I stopnia.

Łączna liczba dzieci i młodzieży objętej kształceniem specjalnym na poziomie ponadpodstawowym wynosiła 73,8 tys. osób i stanowiła 4,1% ogólnej jej liczby. Do szkół policealnych uczęszczało 256 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Głównie były to szkoły specjalne (224 uczniów). W dniu 31 grudnia 2024 r. w uczelniach kształciło się 23,5 tys. studentów z niepełnosprawnościami (1,9% ogólnej liczby studentów). W 2024 r. 5,3 tys. absolwentów z niepełnosprawnościami uzyskało dyplomy ukończenia studiów (1,8%

ogólnej liczby absolwentów). Wśród doktorantów 2,3% stanowiły osoby z niepełnosprawnościami (0,5 tys. osób)⁵³.

Tabela 10. Podstawowe informacje w zakresie wykształcenia respondentów w ramach badania ilościowego

Wykształcenie	Niepełnosprawność narządu wzroku (%)	Niepełnosprawność narządu słuchu (%)	Niepełnosprawność fizyczna i ruchu (%)	Chorujący psychicznie (%)	Niepełnosprawność intelektualna (%)	Spectrum autyzmu (%)
brak wykształcenia	0,0%	1,7%	0,0%	2,7%	6,5%	3,3%
szkoła życia	2,2%	0,0%	0,5%	5,5%	8,1%	7,6%
niepełne podstawowe	0,0%	1,1%	1,1%	2,7%	1,6%	4,3%
gimnazjalne/ podstawowe – specjalne	2,2%	5,0%	2,6%	6,0%	32,1%	23,4%
podstawowe	5,5%	8,3%	3,7%	9,8%	12,0%	9,8%
gimnazjalne	1,7%	1,1%	1,6%	3,3%	1,6%	3,8%
zasadnicze zawodowe - specjalne	6,0%	11,0%	8,5%	10,4%	25,0%	20,7%
zasadnicze zawodowe	11,5%	23,2%	11,6%	12,6%	3,8%	6,5%
średnie zawodowe lub policealne	22,0%	13,8%	21,7%	19,7%	3,3%	4,3%
średnie ogólnokształcące	19,8%	12,1%	14,3%	14,8%	2,2%	8,7%
studia licencjackie	8,2%	4,4%	6,9%	3,8%	0,6%	1,6%
studia magisterskie	18,1%	15,5%	25,9%	8,2%	0,5%	3,8%
studia ze stopniem co najmniej doktora	0,6%	1,7%	1,1%	0,0%	0,0%	0,0%
odmowa odpowiedzi	2,2%	1,1%	0,5%	0,5%	3,3%	2,2%
Razem	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Źródło: Opracowanie PFRON na podstawie badania ilościowego z osobami z niepełnosprawnościami

Analizując obszar potrzeb edukacyjnych należy podkreślić, że około 10,5% osób z niepełnosprawnościami nie jest zadowolona z posiadanego wykształcenia oraz kwalifikacji, podczas gdy niemal 60% odczuwa większą lub mniejszą satysfakcję w tym zakresie. Dzieje się tak, pomimo że jedynie niecałe 17% nie posiada wykształcenia wyższego, a tylko około 54% legitymuje się posiadaniem wyuczonego zawodu.

Osoby z niepełnosprawnościami deklarujące najbardziej aktywne postawy proedukacyjne najczęściej:

- kontynuują naukę przede wszystkim na studiach (19,3%), a w dalszej kolejności szkole specjalnej – zawodowej (17,9%), kursach szkoleniach (17,1%), szkole

⁵³ https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5487/26/7/1/osoby_niepelnosprawne_w_2024_r_.pdf

policealnej (12,1%), szkole zawodowej (8,6%); szkole specjalnej – podstawowej (8,6%);

- uczestniczą w kursach/szkoleniach w szczególności komputerowych (39,1%), a w dalszej kolejności językowych (14,3%), poruszania się na rynku pracy (10,6%) w ostatnich 5 latach;
- planują podjąć naukę w szkole lub wziąć udział w szkoleniu (14,5%).

Ponadto 23,4% osób z niepełnosprawnościami rozważałoby w najbliższym czasie skorzystanie ze wsparcia związanego z nauką. W szczególności ważna byłaby dla ankietowanych w takiej sytuacji:

- pomoc materialna bez specjalnego przeznaczenia (stypendium specjalne dla osób z niepełnosprawnościami);
- sfinansowanie kosztów dojazdu na zajęcia;
- opłata za czesne;
- korzystanie z transportu oferowanego przez organizatora edukacji;
- dofinansowanie na zakup pomocy naukowych innych niż podręczniki;
- finansowe wsparcie na opłacenie kosztów zakwaterowania w okresie nauki⁵⁴.

Tabela 11. Potrzeby w obszarze edukacji w ramach poszczególnych grup respondentów uwzględniając rodzaj niepełnosprawności (w %)

Osoby z niepełnosprawnościami wg rodzaju niepełnosprawności	Zgłoszone potrzeby	Brak potrzeb
niepełnosprawność narząd wzroku	25,8%	74,2%
spectrum autyzmu	23,9%	76,1%
niepełnosprawność fizyczna i ruchowa	22,2%	77,8%
niepełnosprawność narządu słuchu	20,4%	79,6%
osoby psychicznie chore	16,4%	83,6%
niepełnosprawność intelektualna	8,7%	91,3%

Źródło: Opracowanie PFRON na podstawie badania ilościowego z osobami z niepełnosprawnościami

Tabela 12. Skutki niezaspokojenia potrzeb w obszarze edukacji

Brak rozwoju	Niższy stopień samodzielności	Brak zwiększenia wiedzy oraz umiejętności	Zły dobrostan psychiczny	Trudności z uczeniem się	Zły dobrostan społeczny – brak kontaktów towarzyskich	Gorsza sytuacja na rynku pracy	Inne
18,1 %	13,4%	12,5%	12,0%	10,6%	5,6%	4,6%	23,1%

Źródło: Opracowanie PFRON na podstawie badania ilościowego z osobami z niepełnosprawnościami

Analizując niezaspokojone potrzeby osób z niepełnosprawnościami w obszarze edukacji, należy wskazać brak wyraźnie dominującej grupy deficytowych potrzeb wśród 6 analizowanych rodzajów niepełnosprawności. W przypadku najczęściej wskazywanych potrzeb, które wymagają zaspokojenia identyfikowane są one wśród osób z niepełnosprawnością narządu wzroku (większe

⁵⁴ Raport końcowy badania osób niepełnosprawnych

przystosowanie sprzętu i materiałów edukacyjnych oraz wsparcie doksztalcenia/dalszej nauki), a także chorujących psychicznie (wparcie doksztalcenia/dalszej nauki oraz nauka konkretnych umiejętności/wiedzy)⁵⁵.

4. Praca - Kolejnym z obszarów priorytetowych Strategii jest obszar „Praca”. Praca pełni w życiu osób z niepełnosprawnościami trzy ważne funkcje: rehabilitacyjną, socjalizacyjną (więzi społeczne, rozwój osobowości człowieka, satysfakcja i samorealizacja) i dochodową. W tym kontekście istotnego znaczenia nabierają działania mające skutkować większą aktywnością zawodową i większymi możliwościami zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, stosownie do art. 27 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych⁵⁶.

W karcie Praw Osób Niepełnosprawnych z 1 sierpnia 1997 roku wskazano prawo osób z niepełnosprawnościami do pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej m.in. zdobycie lub podniesienie kwalifikacji zawodowych, a także pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz do korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych. W przypadku „Strategii na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021-2030” praca stanowi jeden z priorytetów. Podkreślono w jego ramach cztery obszary:

- modyfikacja i uzupełnienie systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami;
- aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami;
- środowisko przyjazne pracownikom z niepełnosprawnościami;
- tworzenie otoczenia sprzyjającego skutecznej aktywizacji.

Jednocześnie należy podkreślić, że aktywność ekonomiczna osób z niepełnosprawnością (w wieku 16 – 89 lata) według BAEL (GUS) zwiększa się systematycznie od 2017 roku. Dotyczy to zarówno współczynnika aktywności zawodowej oraz wskaźnika zatrudnienia. Jak wskazali autorzy „Strategii na rzecz osób niepełnosprawnościami 2021-2030” pomimo pozytywnego trendu w zakresie aktywności ekonomicznej, nadal pozostaje ona znacząco niższa w porównaniu do całego społeczeństwa.

Tabela 13. Zmiany współczynnika aktywności zawodowej oraz wskaźnika zatrudnienia wśród osób z niepełnosprawnościami w wieku 16-89 lat w latach 2017-2022

Wskaźnik/współczynnik dotyczący osób niepełnosprawnych w wieku 16-89 lat	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Współczynnik aktywności zawodowej (niepełnosprawni)	17,4%	17,1%	17,1%	17,4%	19,5%	20,1%
Współczynnik aktywności zawodowej (znaczny stopień niepełnosprawności)	5,2%	6,3%	5,7%	5,3%	6,2%	5,7%
Współczynnik aktywności zawodowej (umiarkowany stopień niepełnosprawności)	18,0%	18,1%	19,0%	21,3%	23,7%	23,0%

⁵⁵ Raport końcowy badania osób niepełnosprawnych

⁵⁶ <https://www.gov.pl/web/rodzina/strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnościami-2021-2030-ogloszona-w-dzienniku-urzedowym-rzeczypospolitej-polskiej-monitor-polski2>

Współczynnik aktywności zawodowej (lekki stopień niepełnosprawności)	25,3%	26,2%	25,3%	26,6%	29,1%	29,3%
Współczynnik aktywności zawodowej ludność w wieku 15-89 lat według BAEL (dane średnioroczne)	56,0%	56,0%	56,0%	55,8%	57,8%	58,0%
Wskaźnik zatrudnienia (niepełnosprawni)	15,9%	15,9%	16,0%	16,5%	18,4%	19,0%
Wskaźnik zatrudnienia (znaczny stopień niepełnosprawności)	4,6%	6,1%	5,4%	5,0%	5,9%	Brak danych
Wskaźnik zatrudnienia (umiarkowany stopień niepełnosprawności)	16,7%	17,0%	17,5%	20,2%	22,8%	5,0%
Wskaźnik zatrudnienia (lekki stopień niepełnosprawności)	23,1%	23,8%	23,3%	25,5	27,4%	Brak danych
Wskaźnik/współczynnik dotyczący osób niepełnosprawnych w wieku 16-89 lat	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane średnioroczne)	53,2%	53,9%	54,1%	54,0%	55,8%	56,3%
Stopa bezrobocia (ogółem) (ludność w wieku 15-89 lat według BAEL (dane średnioroczne)	4,9%	3,9%	3,3%	3,2%	3,4%	2,9%
Stopa bezrobocia (niepełnosprawni)	7,8%	7,5%	7,1%	4,6%	4,6%	5,4%
Stopa bezrobocia (znaczny stopień niepełnosprawności)	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych
Stopa bezrobocia (umiarkowany stopień niepełnosprawności)	6,8%	6,3%	7,5%	5,4%	3,8%	5,0%
Stopa bezrobocia (lekki stopień niepełnosprawności)	8,7%	9,5%	7,9%	Brak danych	5,9%	Brak danych

Źródło: Opracowanie PFRON na podstawie danych BAEL (GUS); Aktywność ekonomiczna ludności Polski.

Aktualnie sytuacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami kształtuje się jednak cały czas zdecydowanie mniej korzystnie niż wśród ogółu ludności w wieku 15-89 lat według BAEL. Potwierdzają to dane za 2022 rok w zakresie:

- wyższej stopy bezrobocia wśród niepełnosprawnych (5,3%) niż ogółu ludności w wieku 18-59/64 lat (3,0%)⁵⁷
- niższego współczynnika aktywności zawodowej wśród niepełnosprawnych (20,1%) niż ogółu ludności w wieku 15-89 (58,0%); należy jednak podkreślić, w przypadku osób niepełnosprawnych współczynnik ten zwiększył się na przestrzeni lat 2017-2022 o 2,7 p. p., co sprawiło, że zmniejszyła się nieco różnica w tym zakresie między ogółem ludności, a niepełnosprawnymi;
- niższego wskaźnika zatrudnienia wśród niepełnosprawnych (19,0%) niż ogółu ludności w ogółu ludności w wieku 15-89 (56,3%); należy dodatkowo podkreślić, że

⁵⁷ Bezrobocie rejestrowane w Polsce. Raport za 2022 rok: (<https://psz.praca.gov.pl/documents/10828/20671751/2022%20Bezrobocie%20rejestrowane.pdf/30c897d2-2e67-4a82-92f9-2c6ced357874?t=1681202335897>).

w przypadku osób niepełnosprawnych choć współczynnik ten zwiększył się na przestrzeni lat 2017-2022 o 3,1 p.p., to różnica pomiędzy ogółem ludności a osobami niepełnosprawnymi pozostała na tym samym poziomie i wynosiła 37,3 p. p.

W 2022 roku, zgodnie z publikacją Departamentu Rynku Pracy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej wśród bezrobotnych z niepełnosprawnością dominowały następujące kategorie:

- osoby, które nie posiadały prawa do zasiłku (86%);
- osoby mające co najwyżej wykształcenie zasadnicze zawodowe/branżowe (62,5%);
- osoby mające ponad 45 lat (62,4%);
- mężczyźni (55,5%);
- osoby pozostające bez pracy powyżej 1 roku (49,7%);
- osoby mające staż pracy dłuższy niż 10 lat (36,7%).

Wysoki odsetek osób z niepełnosprawnością pozostających bez pracy powyżej 1 roku (tj. zarejestrowana w ewidencji PUP ponad 12 miesięcy) potwierdza m.in. niską skuteczność działań prowadzonych przez PUP w zakresie aktywizacji zawodowej tej grupy. W ocenie NIK uniemożliwiała ona trwały powrót osób z niepełnosprawnościami na rynek pracy, co wynikało głównie z niechęci pracodawców do zatrudniania osób z niepełnosprawnościami, braku faktycznego zainteresowania podjęciem zatrudnienia przez część osób z niepełnosprawnościami, ale też braku spójnej polityki rynku pracy⁵⁸. Podobne wnioski w zakresie tego, że obecne działania na rzecz aktywizowanych osób z niepełnosprawnościami są niewystarczające sformułowano w „Strategii na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021-2030”.

Tabela 14. Sytuacja bezrobotnych z niepełnosprawnościami w Polsce według stanu na koniec 2022 roku

Region	Udział bezrobotnych z niepełnosprawnością- w liczbie bezrobotnych ogółem - w końcu 2022 roku	Udział ofert pracy dla bezrobotnych z niepełnosprawnością wśród ofert pracy ogółem w 2022 roku
Dolnośląskie	9,1%	3,2%
Kujawsko-pomorskie	5,2%	3,2%
Lubelskie	5,6%	2,4%
Lubuskie	10,2%	3,0%
Łódzkie	8,9%	2,4%
Małopolskie	6,9%	2,1%
Mazowieckie	5,7%	2,5%
Opolskie	9,1%	3,1%
Podkarpackie	6,4%	3,6%
Podlaskie	7,0%	3,1%
Pomorskie	9,2%	2,2%
Śląskie	8,8%	3,1%
Świętokrzyskie	8,2%	3,0%

⁵⁸ NIK. Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych przez Powiatowe Urzędy Pracy. Informacja o wynikach kontroli, 2021.

Warmińsko-mazurskie	8,2%	2,7%
Wielkopolskie	8,9%	2,6%
Zachodniopomorskie	5,7%	2,4%

Źródło: Opracowanie PFRON na podstawie publikacji Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej (Departament Rynku Pracy) – Bezrobotni z niepełnosprawnościami. Raport za 2022 rok.

W obszarze związanym z rynkiem pracy oraz zatrudnieniem 27,6% ankietowanych osób z niepełnosprawnościami deklaruje specjalne potrzeby, które powinny być zaspokojone, aby ułatwić ich funkcjonowanie w życiu zawodowym.

Tabela 15. Potrzeby w obszarze pracy w ramach poszczególnych grup osób z niepełnosprawnościami uwzględniając rodzaj niepełnosprawności.

Osoby z niepełnosprawnościami wg rodzaju niepełnosprawności	Zgłoszone potrzeby	Brak potrzeb
niepełnosprawność fizyczna i ruchowa	39,7%	60,3%
niepełnosprawność narządu wzroku	39,6%	60,4%
niepełnosprawność narządu słuchu	33,1%	66,9%
osoby psychicznie chore	24,6%	75,4%
spectrum autyzmu	21,2%	78,8%
niepełnosprawność intelektualna	7,1%	92,9%

Źródło: Opracowanie PFRON na podstawie badania ilościowego z osobami z niepełnosprawnościami

W przypadku innych czynników społeczno-demograficznych potrzeby w obszarze pracy wskazują najczęściej:

- osoby, które obecnie pracują (37,6%);
- mieszkańcy miast 200 000 i więcej mieszkańców (29,7%) oraz miast od 50 000 do 199 999 mieszkańców (29,7%);
- osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (27,9%);
- osoby w wieku 26-45 lat (30,6%), 46-45 lat (26,7%).

Wśród kluczowych potrzeb (prawie 65% identyfikowanych potrzeb) w obszarze pracy osoby z niepełnosprawnościami wskazywały:

- dostosowanie warunków pracy (19,4%);
- znalezienie pracy (18,4%);
- dostosowanie miejsca pracy (17,4%);
- dostosowanie sprzętu w pracy (8,6%).

Tabela 16. Skutki niezaspokojenia potrzeb w obszarze pracy

utrudnienia w wykonywaniu pracy	18,1%
brak możliwości podjęcia pracy	13,4%
pogorszenie dobrostanu psychicznego	12,5%
pogorszenie warunków finansowych	12,0%
brak pracy	10,6%
brak kontaktów społecznych	5,6%
brak samodzielności	4,6%
pogorszenie stanu zdrowia	23,1%

Źródło: Opracowanie PFRON na podstawie badania ilościowego z osobami z niepełnosprawnościami.

Podsumowując niezaspokojone potrzeby ankietowanych osób z niepełnosprawnościami w obszarze pracy, należy wskazać dwie kluczowe z nich. Jest to znalezienie pracy (najczęściej wskazywana wśród osób z niepełnosprawnością wzroku, chorujących psychicznie, osoby z niepełnosprawnością fizyczną i ruchu oraz narządu słuchu) oraz dostosowanie miejsca pracy do swoich potrzeb (osoby z niepełnosprawnością fizyczną i ruchu oraz niepełnosprawnością narządu wzroku).

Uzupełnieniem najważniejszych potrzeb związanych z pracą stanowią kwestie dotyczące istotności rodzajów wsparcia związanego z pracą zawodową. Wśród kluczowych z nich ankietowani wskazywali w pierwszej kolejności te, które dotyczyły konkretnych umiejętności, np. podniesienia kwalifikacji, zdobycia uprawnień lub przynoszących wymierne efekty, np. podjęcia pracy tj.:

- kursy zawodowe podnoszące kwalifikacje (82,8% ankietowanych wskazało ten rodzaj wsparcia jako raczej ważne i bardzo ważne);
- kursy pozwalające na zdobycie uprawnień zawodowych (81,0%);
- programy kończące się zatrudnieniem (80,0%);
- pomoc przy poszukiwaniu pracy (79,0%);
- nauka pracy na określonym stanowisku (78,9%);
- odpowiednie przystosowanie stanowiska i warunków pracy (77,3%);
- nauka poszukiwania pracy i poruszania się na rynku pracy (69,7%);
- pomoc doradcy zawodowego (68,6%);
- szkolenia językowe (67,0%);
- pomoc psychologiczna (66,2%)⁵⁹.

5. Warunki życia i ochrona socjalna (zabezpieczenie społeczne) - Kolejny obszar priorytetowy Strategii to „Warunki życia i ochrona socjalna”. Głównym celem działań w ramach tego priorytetu, zgodnie z treścią art. 28 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami i ich rodzinom odpowiednich warunków życia, włączając w to zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych i materialnych oraz niezbędną ochronę socjalną. Działania w ramach priorytetu „Warunki życia i ochrona socjalna” obejmują zwalczanie ubóstwa osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, a także zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych⁶⁰.

Populacja osób z niepełnosprawnościami jest zróżnicowana (ze względu na wiek, rodzaj schorzeń, miejsce zamieszkania, poziom wykształcenia, sytuację rodzinną i ekonomiczną itp.). Diagnozę potrzeb tych osób należy przeprowadzić z uwzględnieniem tej różnorodności oraz biorąc pod uwagę funkcjonujący obecnie system. Konieczne jest uwzględnienie kwestii takich jak świadczenia materialne i niematerialne stanowiące podstawę systemu zabezpieczenia społecznego. Sytuacja materialna osób z niepełnosprawnościami jest trudna. W celu poprawy ich sytuacji podjęto działania ukierunkowane na wzrost świadczeń wspierających osoby znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji.

- ✓ **Renta socjalna** – Renta socjalna przyznawana jest na podstawie ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 420 z późn. zm.). Renta ta jest co roku waloryzowana i do dnia 28.02.2026 r. wynosiła 1 878,91 zł. Od 1.03.2026 r. renta socjalna wynosi 1 978,49 zł. Rentę socjalną mogą otrzymać osoby pełnoletnie,

⁵⁹ Raport końcowy badania osób niepełnosprawnych

⁶⁰ <https://www.gov.pl/web/rodzina/strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnościami-2021-2030-ogloszona-w-dzienniku-urzedowym-rzeczypospolitej-polskiej-monitor-polski2>

u których lekarz orzecznik albo komisja lekarska ZUS stwierdziły całkowitą niezdolność do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:

- ✓ przed ukończeniem 18. roku życia,
- ✓ w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej – przed ukończeniem 25 roku życia,
- ✓ w trakcie kształcenia w szkole doktoranckiej, studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Osobą pełnoletnią jest nie tylko ta, która ukończyła 18 lat, ale także kobieta, która zawarła związek małżeński po ukończeniu 16. roku życia.

Renta socjalna może być przyznana na stałe, jeśli całkowita niezdolność do pracy ma charakter trwały. Renta socjalna może być również przyznana na czas określony w przypadku, gdy niezdolność do pracy jest okresowa⁶¹.

Renta socjalna nie przysługuje osobom, które mają już wcześniej ustalone prawo do:

- ✓ emerytury,
- ✓ renty z tytułu niezdolności do pracy,
- ✓ świadczenia przedemerytalnego,
- ✓ zasiłku przedemerytalnego,
- ✓ nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego lub pobierają świadczenia o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych.

- ✓ **Dodatek dopelniający** - Od 1 stycznia 2025 roku zaczęły obowiązywać przepisy wynikające z Ustawy z dnia 27 września 2024 roku o zmianie ustawy o rencie socjalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2024. poz.1615). Jednym z głównych elementów tej nowelizacji jest wprowadzenie dodatku dopełniającego, mającego na celu poprawę sytuacji finansowej osób całkowicie niezdolnych do pracy i samodzielnej egzystencji. Dodatek dopełniający, wprowadzony przez Ustawę z dnia 27 września 2024 roku o zmianie ustawy o rencie socjalnej oraz niektórych innych ustaw, jest świadczeniem skierowanym do osób pobierających rentę socjalną. Jego podstawowym celem jest wsparcie finansowe dla tych, którzy są niezdolni do pracy i jednocześnie wymagają opieki ze względu na brak samodzielności w codziennym funkcjonowaniu. Świadczenie to wynosi 2520 zł miesięcznie.

Dodatek przysługuje osobom, które spełniają dwa kluczowe kryteria:

- ✓ są całkowicie niezdolne do pracy i jednocześnie niezdolne do samodzielnej egzystencji.
- ✓ te przesłanki muszą zostać potwierdzone stosownym orzeczeniem wydanym przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Ważnym aspektem nowych przepisów jest to, że osoby posiadające orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji na dzień 1 stycznia 2025 roku, nie muszą podejmować żadnych dodatkowych kroków. Świadczenie zostanie im przyznane automatycznie.

Dla osób nieposiadających orzeczenia niezdolności do samodzielnej egzystencji, procedura przyznawania dodatku wymaga złożenia wniosku (dostępnego na stronie ZUS lub w placówce instytucji) oraz zaświadczenia o stanie zdrowia (na druku OL-9). Jest to rozwiązanie umożliwiające dostęp do wsparcia także tym, którzy dotychczas nie byli objęci pomocą w pełnym zakresie⁶².

- **Zasiłek pielęgnacyjny** - Wysokość zasiłku pielęgnacyjnego wynosi 215,84 zł miesięcznie. Zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia

⁶¹ <https://www.infor.pl/prawo/nawosci-prawne/6828218.renta-socjalna-w-2025-roku-kwoty-brutto-netto-i-limity-kwotowe-kto-i-jak-moze-ja-dostac-czy-mozna-dorobic-do-tego-swiadczenia.html>

⁶² <https://www.profinfo.pl/blog/zmiany-w-ustawie-o-rencie-socjalnej-co-zmienia-nowelizacja/>

wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

- ✓ niepełnosprawnemu dziecku;
- ✓ osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- ✓ osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia;
- ✓ osobie, która ukończyła 75 lat.

Zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje:

- ✓ osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego;
  - ✓ osobie umieszczonej w instytucji zapewniającej nieodpłatnie całodobowe utrzymanie;
  - ✓ jeżeli członkowi rodziny przysługuje za granicą świadczenie na pokrycie wydatków związanych z pielęgnacją tej osoby, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.
- **Dodatek pielęgnacyjny** – Wysokość dodatku pielęgnacyjnego od 1.03.2026 r. wynosi 366,68 zł. Dodatek pielęgnacyjny przysługuje jest osobie, która ma prawo do emerytury lub renty, w sytuacji gdy:
- ✓ jest całkowicie niezdolna do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo
  - ✓ ukończyła 75 lat.

Dodatek pielęgnacyjny przyznawany jest na wniosek, jeśli lekarz orzecznik ZUS (komisja lekarska ZUS) w orzeczeniu stwierdzi, że osoba jest całkowicie niezdolna do pracy oraz do samodzielnej egzystencji. Do wniosku należy dołączyć zaświadczenie o stanie zdrowia.

W przypadku ukończenia 75 roku życia dodatek pielęgnacyjny przyznawany jest z urzędu (bez składania wniosku).

Dodatek pielęgnacyjny nie przysługuje, jeśli osoba:

- ✓ przebywa w zakładzie opiekuńczo-leczniczym lub w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym powyżej 2 tygodni w miesiącu,
  - ✓ ma prawo do zasiłku pielęgnacyjnego przyznanego przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta⁶³.
- **Świadczenie pielęgnacyjne** - Od 1 stycznia 2024 r. obowiązują nowe przepisy ustawy o świadczeniach rodzinnych regulujące warunki przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego, które wprowadziła ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz. U. 2023 poz. 1429).

Świadczenie pielęgnacyjne na nowych zasadach mogą otrzymać:

- ✓ osoby, które sprawują opiekę nad osobami z niepełnosprawnościami w wieku do ukończenia 18 roku życia.

W związku z tym, od 1 stycznia 2024 r., aby otrzymać świadczenie pielęgnacyjne wymagane jest, aby osoba wymagająca opieki legitymowała się ważnym orzeczeniem o

⁶³ <https://www.zus.pl/swiadczenia/dodatki-do-swadczen-emerytalno-rentowych/dodatek-pielegnacyjny>

niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji albo orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Zmienione przepisy rozszerzają również krąg osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego – od 1 stycznia 2024 r. świadczenie pielęgnacyjne przysługuje następującym opiekunom:

- ✓ matce albo ojcu,
- ✓ innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359 oraz z 2022 r. poz. 2140) ciąży obowiązek alimentacyjny, a także małżonkom,
- ✓ opiekunowi faktycznemu dziecka,
- ✓ rodzinie zastępczej, osobie prowadzącej rodzinny dom dziecka, dyrektorowi placówki opiekuńczo-wychowawczej, dyrektorowi regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej albo dyrektorowi interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Jedną z najważniejszych wprowadzanych zmian jest możliwość łączenia aktywności zawodowej, bez żadnych ograniczeń, z pobieraniem świadczenia pielęgnacyjnego.

Wysokość świadczenia pielęgnacyjnego od 1 stycznia 2026 r. wynosi 3386 zł. miesięcznie.

Ustawa o świadczeniu wspierającym wprowadziła jednocześnie przepisy mające na celu pełną ochronę praw nabytych osób, które nabyły bądź nabędą na starych, obowiązujących przed wejściem w życie tej ustawy, tj. do 31 grudnia 2023 r. zasadach, prawo do świadczenia pielęgnacyjnego albo specjalnego zasiłku opiekuńczego. Osoby te mogą w dalszym ciągu pobierać wymienione świadczenia zgodnie z dotychczasowymi przepisami. Prawo do pobierania tych świadczeń na zasadach dotychczasowych zostało uregulowane w przepisach przejściowych (art. 63 ust 1-5) ustawy o świadczeniu wspierającym⁶⁴.

W świetle przepisów przejściowych ww. ustawy, osoby, które przed dniem lub po dniu wejścia w życie ustawy o świadczeniu wspierającym nabyły lub nabędą prawo do świadczenia pielęgnacyjnego lub specjalnego zasiłku opiekuńczego na zasadach obowiązujących do dnia 31 grudnia 2023 r. i za okres co najmniej do dnia 31 grudnia 2023 r. będą uprawnione do świadczenia pielęgnacyjnego lub specjalnego zasiłku opiekuńczego, zachowują prawo do tych świadczeń na zasadzie ochrony praw nabytych na obowiązujących do 31 grudnia 2023 r. dotychczasowych zasadach przewidzianych w ustawie o świadczeniach rodzinnych – jednak nie dłużej niż do końca okresu, na który prawo zostało przyznane (art 63 ust 2 ustawy).

Ww. osoby, zachowują prawo do świadczenia pielęgnacyjnego lub specjalnego zasiłku opiekuńczego na zasadach obowiązujących do dnia 31 grudnia 2023 r., również w przypadku, gdy osobie nad którą sprawują opiekę zostało wydane nowe orzeczenie o stopniu niepełnosprawności albo orzeczenie o niepełnosprawności.

- **Specjalny zasiłek opiekuńczy** - Specjalny zasiłek opiekuńczy (SZO) to świadczenie rodzinne przysługujące w Polsce osobom rezygnującym z pracy zarobkowej w celu opieki nad osobą z niepełnosprawnością (orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności lub niepełnosprawność z koniecznością stałej opieki), pod warunkiem że łączny dochód rodziny opiekuna i osoby z niepełnosprawnością na osobę nie przekracza 764 zł miesięcznie. Zasiłek wynosi 620 zł miesięcznie, ale od 1 stycznia 2024 r. nie jest przyznawany na nowo, a jedynie osoby, które nabyły do niego

⁶⁴ Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (dz. U. 2023 poz. 1429)

prawo przed tą datą, mogą kontynuować pobieranie, korzystając z przepisów przejściowych.

Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje:

- ✓ Osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny (rodzice, dziadkowie, małżonkowie, rodzeństwo, dzieci, wnuki).
- ✓ Musi nastąpić rezygnacja lub niepodjęcie zatrudnienia w celu sprawowania opieki.

Warunkami przyznania specjalnego zasiłku opiekuńczego są:

- ✓ Osoba wymagająca opieki musi posiadać orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie o niepełnosprawności ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki.
- ✓ Kryterium dochodowe: Suma dochodów rodziny sprawującej opiekę i rodziny osoby wymagającej opieki nie może przekroczyć 764 zł na osobę.

Dochody ustalane są z roku poprzedzającego okres zasiłkowy.

W świetle przepisów przejściowych, osoby, które przed dniem lub po dniu wejścia w życie ustawy o świadczeniu wspierającym nabyły lub nabędą prawo do świadczenia pielęgnacyjnego lub specjalnego zasiłku opiekuńczego na zasadach obowiązujących do dnia 31 grudnia 2023 r. i za okres co najmniej do dnia 31 grudnia 2023 r. będą uprawnione do świadczenia pielęgnacyjnego lub specjalnego zasiłku opiekuńczego, zachowają prawo do tych świadczeń na zasadzie ochrony praw nabytych na obowiązujących do 31 grudnia 2023 r. dotychczasowych zasadach przewidzianych w ustawie o świadczeniach rodzinnych – jednak nie dłużej niż do końca okresu, na który prawo zostało przyznane.

Prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego na zasadach dotychczasowych przysługiwać będzie ww. osobom korzystającym z ochrony praw nabytych również po upływie okresu zasiłkowego na który ten zasiłek został przyznany (czyli także na kolejne okresy zasiłkowe) pod warunkiem, że wniosek o ustalenie prawa do specjalnego zasiłku opiekuńczego na nowy okres zasiłkowy zostanie złożony w terminie 3 miesięcy od dnia następującego po dniu, w którym zakończył się dotychczasowy okres zasiłkowy (czyli w ciągu 3 miesięcy od dnia 31 października danego roku kalendarzowego).

- **Świadczenie wspierające** - 1 stycznia 2024 r. weszła w życie ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz. U. 2023 poz. 1429)⁶⁵, która wprowadziła nowe rozwiązania w systemie świadczeń dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. Świadczenie wspierające jest nowym instrumentem wsparcia, o które mogą ubiegać się osoby z niepełnosprawnościami w wieku od ukończenia 18 roku życia. Jest to rozwiązanie skierowane bezpośrednio do osób z niepełnosprawnościami, tak aby dorosła już osoba z niepełnosprawnością mogła decydować jak wykorzystywane ma być otrzymywane wsparcie.

Świadczenie wspierające przysługuje:

- ✓ osobom z niepełnosprawnością od ukończenia 18 roku życia, które uzyskają decyzję ustalającą poziom wsparcia na poziomie od 70 do 100 punktów. Wniosek o wydanie takiej decyzji należy złożyć do wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności (wojewoda) począwszy od 1 stycznia 2024 r.
- ✓ bez względu na dochody (brak kryterium dochodowego)
- ✓ niezależnie od innych form wsparcia otrzymywanych przez osoby z niepełnosprawnościami.

⁶⁵ Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz. U. z 2023 r. poz. 1429)

Tabela 17. Harmonogram wprowadzenia świadczenia wspierającego:

Etapy		Liczba przyznanych punktów
I etap	od 1 stycznia 2024 r.	od 87 do 100
II etap	od 1 stycznia 2025 r.	od 78 do 86
III etap	od 1 stycznia 2026 r.	od 70 do 77

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji BON

Powyższy harmonogram nie dotyczy osób z niepełnosprawnościami, na które ich opiekunowie co najmniej w dniu 1 stycznia 2024 r. lub później pobierali dotychczasowe świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna lub świadczenie pielęgnacyjne na nowych zasadach – w przypadku takich osób z niepełnosprawnościami uzyskanie przez nie co najmniej 70 pkt w decyzji o poziomie potrzeby wsparcia, już od 1 stycznia 2024 r. będzie uprawniać do otrzymania świadczenia wspierającego.

Wysokość świadczenia wspierającego zależy od poziomu potrzeby wsparcia, czyli liczby przyznanych punktów i jest powiązana z wysokością renty socjalnej. Kwota świadczenia wynosi od 40% renty socjalnej (w przypadku ustalenia poziomu potrzeby wsparcia między 70 a 74 punktów) aż do 220% renty socjalnej (ustalenie poziomu potrzeby wsparcia na poziomie od 95 do 100 punktów).

Wraz z coroczną waloryzacją renty socjalnej, corocznej waloryzacji będzie podlegała także wysokość świadczenia wspierającego⁶⁶.

Od 1 marca 2026 r. osoby z niepełnosprawnością mogą otrzymać świadczenie wspierające w następujących kwotach:

✓ 40% renty socjalnej	/od 70 do 74 punktów/	– 792,00 zł.
✓ 60% renty socjalnej	/od 75 do 79 punktów/	– 1 188,00 zł.
✓ 80% renty socjalnej	/od 80 do 84 punktów/	– 1 583,00 zł.
✓ 120% renty socjalnej	/od 85 do 89 punktów/	– 2 375,00 zł.
✓ 180% renty socjalnej	/od 90 do 94 punktów/	– 3 562,00 zł.
✓ 220% renty socjalnej	/od 95 do 100 punktów/	– 4 353,00 zł.

Przyjmowaniem wniosków o świadczenie wspierające, ich rozpatrywaniem oraz przyznawaniem i wypłatą tego świadczenia od 1 stycznia 2024 r. zajmuje się Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

➤ Świadczenie wspierające, a świadczenie pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy - podsumowanie

Od 1 stycznia 2024 r. ustawą o świadczeniu wspierającym zmodyfikowano dotychczasowe zasady przyznawania świadczeń dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami, polegające w szczególności na wprowadzeniu zmian w przyznawaniu świadczenia pielęgnacyjnego oraz uchyleniu specjalnego zasiłku opiekuńczego – w związku ze zmianą ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Po zmianach, świadczenie pielęgnacyjne przysługuje rodzicom lub innym osobom opiekującym się dziećmi z niepełnosprawnościami w wieku do ukończenia 18 r. życia,

⁶⁶ <https://www.gov.pl/web/rodzina/swiadczenie-wspierajace>

bez jakichkolwiek ograniczeń w zakresie podejmowania zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej. Również pobieranie przez opiekuna własnych świadczeń emerytalno-rentowych nie będzie wpływać na jego prawo do świadczenia pielęgnacyjnego.

O świadczenie pielęgnacyjne mogą ubiegać się również wszystkie rodziny zastępcze, osoby prowadzące rodzinne domy dziecka oraz dyrektorzy placówek pieczy zastępczej.

Świadczenie pielęgnacyjne zostanie podwyższone, jeżeli w rodzinie jest więcej niż jedno dziecko z niepełnosprawnością – o 100% na drugą i każdą kolejną osobę niepełnosprawną, nad którą sprawowana jest opieka.

Dodatkowo uchylone zostały przepisy ustawy o świadczeniach rodzinnych regulujące zasady przyznawania specjalnego zasiłku opiekuńczego.

Jednocześnie przewidziano bardzo szeroką ochronę praw nabytych dla osób, które nabyły bądź nabędą prawo do świadczeń opiekuńczych tj. świadczenia pielęgnacyjnego i specjalnego zasiłku opiekuńczego przed 1 stycznia 2024 r. Osoby te, jeśli będzie ich taka wola, będą mogły w dalszym ciągu pobierać wymienione świadczenia na dotychczasowych zasadach, także w przypadku uzyskania kolejnego orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność lub rozpoczęcia kolejnego okresu zasiłkowego.

Wprowadzone zmiany w przyznawaniu świadczeń opiekuńczych realizują niemalże wszystkie postulaty zgłaszane w ostatnim czasie przez opiekunów osób niepełnosprawnych⁶⁷.

6. Zdrowie - istotnym z punktu widzenia każdej osoby z niepełnosprawnościami jest także priorytet „Zdrowie”, w ramach którego zaplanowano działania służące realizacji przez Polskę zobowiązań wynikających z Konwencji (art. 25), w szczególności w zakresie zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami opieki zdrowotnej, dostępu do usług i programów zdrowotnych biorących pod uwagę ich szczególne wymogi i potrzeby w zakresie profilaktyki zdrowotnej, zapobiegania wtórnym powikłaniom i pogorszeniu stanu zdrowia, rehabilitacji medycznej oraz optymalizacji jakości funkcjonowania⁶⁸.

Dla osób z niepełnosprawnościami, niezależnie od okresu powstania niepełnosprawności, szczególne znaczenie ma adekwatny dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej. Od tego bowiem zależy, czy osoba z niepełnosprawnością będzie mogła cieszyć się możliwie najlepszym stanem zdrowia. Zgodnie z wynikami Europejskiego Badania Warunków Życia Ludności (EU-SILC) z 2023 r. 34,1% ludności w wieku 16 lat i więcej deklaruowało długotrwałe problemy zdrowotne, a 23,1% osób występowanie ograniczeń codziennej aktywności. 6,7% osób deklaruowało, że ich codzienna aktywność jest bardzo poważnie ograniczona, a 16,4% że jest ograniczona niezbyt poważnie⁶⁹.

Tabela 18. Występowanie długotrwałych problemów zdrowotnych w 2023 r. według grup wieku

Grupa wiekowa	Długotrwałe problemy zdrowotne	Ograniczenia zdolności do wykonywania czynności	
		poważnie ograniczona	ograniczona, ale niezbyt poważnie
16-29 lat	11,3 %	2,6 %	5,4 %
30-44 lat	17,4 %	3,0 %	7,6 %

⁶⁷ <https://www.gov.pl/web/rodzina/swiadczenie-wspierajace>

⁶⁸ <https://www.gov.pl/web/rodzina/strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnosciami-2021-2030-ogloszona-w-dzienniku-urzedowym-rzeczypospolitej-polskiej-monitor-polski2>

⁶⁹ Dochody i warunki życia ludności Polski - raport z badania EU-SILC 2023 w Polsce

45-59 lat	29,6 %	4,3 %	13,5 %
60-74 lat	56,1 %	9,0 %	27,7 %
75 lat i więcej	79,4 %	24,4 %	40,2 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Dochody i warunki życia ludności Polski - raport z badania EU-SILC 2023 w Polsce

Jak pokazuje powyższa tabela, częstość występowania długotrwałych problemów zdrowotnych, jak i ograniczeń codziennej aktywności rośnie wraz z wiekiem.

Liczne wyniki badań EU-SILC wskazują m.in. na niedostateczną dostępność usług zdrowotnych, która z uwagi na zachodzące w Polsce procesy demograficzne (starzenie się społeczeństwa) stanowić będzie coraz większe wyzwanie. Dane statystyczne potwierdzają znaczenie profilaktyki w zakresie przeciwdziałania niepełnosprawności u dzieci i dorosłych oraz konieczności skoordynowanego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, którzy są często uzależnieni od pomocy innych osób.

Realizacja Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w Polsce odbywa się m.in. poprzez ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami:

- **w dostępie do lekarza.**
  - ✓ ze znacznym stopniu niepełnosprawności - prawo do świadczeń opieki zdrowotnej i usług farmaceutycznych w aptekach poza kolejnością.
- **w dostępie do świadczeń i usług:**
  - ✓ świadczeń podstawowej opieki zdrowotnej (lekarze, pielęgniarki, położne)
  - ✓ świadczeń w szpitalach i innych placówkach stacjonarnych i całodobowych (jak np. zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, hospicja)
  - ✓ świadczeń ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (specjaliści)
  - ✓ usług farmaceutycznych w aptekach
  - ✓ świadczeń rehabilitacji leczniczej (zgodnie ze wskazaniami medycznymi, bez limitu).

„Poza kolejnością” oznacza, że osoby z niepełnosprawnością ze znacznym stopniem niepełnosprawności mogą skorzystać ze świadczeń w dniu zgłoszenia. Jeśli nie jest to możliwe, to w najbliższym możliwym terminie poza listą oczekujących (nie później niż 7 dni roboczych od zgłoszenia w ambulatoryjnej opiece specjalistycznej).

- **Bezpłatne wyroby medyczne (do wysokości limitu)**
  - ✓ osoby z niepełnosprawnością mają prawo do wyrobów medycznych bez określania okresów użytkowania. Żeby otrzymać takie wsparcie, niezbędne jest zlecenie. Wystawia je lekarz (w tym lekarz podstawowej opieki zdrowotnej), pielęgniarka, położna, felczer lub fizjoterapeuta. Obowiązuje też zasada specjalizacji, czyli np. zlecenie na okulary wystawia okulista, a na zakup wózka inwalidzkiego m.in.: ortopeda, neurolog, chirurg, lekarz rehabilitacji medycznej czy reumatolog.
- **Ambulatoryjne świadczenia specjalistyczne bez skierowania**
  - ✓ osoby z niepełnosprawnością nie potrzebują skierowania, by skorzystać z ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych. Wyjątkiem są drogie badania

diagnostyczne, np. rezonans magnetyczny, i rehabilitacja lecznicza, na które potrzebujesz skierowania od lekarza ubezpieczenia zdrowotnego

- ✓ osobom ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności przysługuje znieczulenie ogólne u dentysty oraz stosowanie kompozytowych materiałów światłoutwardzalnych do wypełnień

- **Dostępność architektoniczna**

- ✓ nowe obiekty użyteczności publicznej są projektowane uniwersalnie, a więc jako dostępne i bezpieczne dla wszystkich – również dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Stare obiekty są dostosowywane tak, aby były uniwersalne. Dotyczy to także placówek leczniczych oraz placówek NFZ,
- ✓ placówki medyczne mają obowiązek podania do wiadomości pacjentów w miejscu udzielania świadczeń informacji na temat udogodnień dla osób niepełnosprawnych⁷⁰.

7. Budowanie świadomości - W ramach Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 zaprojektowano również działania w priorytecie „Budowanie świadomości”, które wynikają bezpośrednio z artykułu 8 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, który zobowiązuje państwo-stronę Konwencji do podjęcia natychmiastowych, skutecznych i odpowiednich działań mających na celu podniesienie świadomości społeczeństwa, w tym na poziomie rodziny.

Świadomość niepełnosprawności jest ważnym elementem budowania integracji osób z niepełnosprawnościami. Często nasze obawy i dyskomfort związane z interakcjami z osobami z niepełnosprawnościami wynikają z braku wiedzy, niepewności i stereotypów, które mogą wpływać na nasze postawy. To zrozumiałe, że im bardziej jesteśmy poinformowani, tym bardziej prawdopodobne, że będziemy czuć się komfortowo komunikując się i wchodząc w interakcje z osobą z niepełnosprawnościami w pracy, w edukacji i szkoleniach lub w swojej społeczności.

Postawa jednostki wobec osób z niepełnosprawnościami ma ogromne znaczenie dla budowania społeczeństwa opartego na szacunku, równości i inkluzji. Podejście pozytywne opiera się na uznaniu i szacunku dla każdej jednostki, która przejawia się w chęci zrozumienia trudności i wyzwań, z jakimi spotykają się osoby z niepełnosprawnościami. Poprzez okazywanie empatii wobec ich sytuacji tworzy się atmosfera zrozumienia i wsparcia. Traktowanie każdego człowieka jako równoprawnego członka społeczeństwa, dokonywanie obiektywnej i realnej oceny osób z niepełnosprawnościami stanowią bardzo dobre podłoże do integracji z osobami z niepełnosprawnościami. Osoby z postawą pozytywną uwzględniają wpływ niepełnosprawności na psychikę i funkcjonowanie danej osoby, a także na ograniczenia, jakie ona implikuje. Unikają stereotypowego myślenia i starają się zobaczyć pełny obraz każdej jednostki. Przedmiotem poznania jest cały człowiek, a nie tylko jego niepełnosprawność. Należy pytać o potrzeby osób z niepełnosprawnościami i starać się je zaspokajać. Warto szukać także zalet i możliwości drugiego człowieka, dążąc do wydobywania i rozwijania jego pełnego potencjału. Osoby z postawą pozytywną odrzucają izolację i starają się nawiązywać naturalny i życzliwy kontakt z osobami z niepełnosprawnościami. Współpracują z nimi na różnych polach, przyznając im prawo do uczestnictwa i pełnienia ról społecznych. Należy akceptować osoby z niepełnosprawnościami i angażować się w różne formy integracji społecznej. Tworzyć inkludujące środowisko, w którym każdy ma szansę uczestniczyć i rozwijać się⁷¹.

⁷⁰ <https://pacjent.gov.pl/aktualnosc/tlatwienia-dla-osob-z-niepelnosprawnoscia>

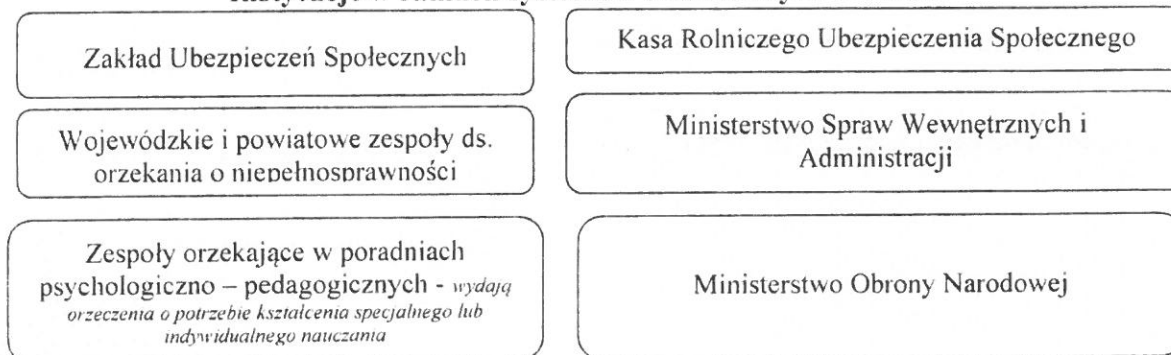
⁷¹ Postawy wobec niepełnosprawności. Fundacja „Nie widać mnie”

Budowanie świadomości społecznej problematyki dotyczącej osób z niepełnosprawnościami zapobiega nierównemu traktowaniu tych osób, a tym samym zwiększa ich szanse na niezależne życie w społeczeństwie. Najczęstszą przyczyną dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami są stereotypy i uprzedzenia, a także brak odpowiedniej wiedzy. W tym kontekście ważnymi działaniami przeciw dyskryminacji są działania o charakterze świadomościowym. Świadome działanie podnoszące wiedzę ma bezpośredni wpływ na postawy społeczne. W odniesieniu do problemu dyskryminacji wobec osób z niepełnosprawnościami ważne jest również określenie, czy problem ten jest w podobny sposób postrzegany przez osoby bez niepełnosprawności oraz osoby z niepełnosprawnościami. Same osoby z niepełnosprawnościami dostrzegają również sporo barier w swoim otoczeniu. Osoby z niepełnosprawnościami widzą zarówno bariery w zakresie szeroko rozumianej dostępności, wyrażonej zarówno jako ograniczenia w mobilności, fizycznej dostępności (dostęp do budynków) oraz w transporcie, jak i w obszarze związanym z dostępem do pracy i zatrudnienia. Ponadto bardzo dużo osób ma problemy z zaspokajaniem podstawowych potrzeb życiowych (bariery związane z płaceniem za podstawowe produkty). Liczne grono osób z niepełnosprawnościami w Polsce wskazuje barierę dotyczącą odpoczynku i rekreacji. Może mieć to związek zarówno z brakiem możliwości zaspokojenia takiej potrzeby, ze względów zdrowotnych czy finansowych, jak i barier w zakresie dostępności w tym aspekcie⁷².

8. Koordynacja - Ostatnim z ośmiu obszarów priorytetowych Strategii jest „Koordynacja”. Wdrożenie nowej polityki państwa na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami wymaga odpowiedniej reformy instytucjonalnej służącej naprawie zdiagnozowanych problemów systemowych. Celem działań zaprojektowanych w ramach priorytetu Koordynacja jest stworzenie ram zapewniających spójność systemu i rozwój współdziałania instytucji zajmujących się problematyką osób z niepełnosprawnościami. Do działań tych należy m.in. reforma systemu orzekania o niepełnosprawności, opracowanie i przyjęcie ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.

W Polsce obecnie funkcjonuje równolegle sześć systemów orzecznich. Instytucjami je realizującymi w kraju są: Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Obrony Narodowej, zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (system oświaty) oraz powiatowe i wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności. Nadzór pedagogiczny nad pracą poradni psychologiczno-pedagogicznych sprawują kuratorzy oświaty, natomiast merytoryczny nadzór i kontrolę nad zespołami sprawuje Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Instytucje w ramach systemów orzecznich w Polsce

Źródło: opracowanie BON.

⁷² Strategia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami

Ukształtowany przez lata system jest skomplikowany, przede wszystkim dla osób, które z przyczyn zdrowotnych mają z nim styczność. Osoba ubiegająca się o orzeczenie musi poddawać się weryfikacji przed komisjami różnych instytucji, ponieważ każda orzeka dla innych celów. Jest to sytuacja uciążliwa dla tych osób. Skutkiem takiego kształtu systemu orzeczniczego w Polsce jest brak centralnego rejestru wydanych orzeczeń. Brak jest zintegrowania łączności pomiędzy równoległe funkcjonującymi systemami orzeczniczymi. Sytuacja taka stanowi barierę w projektowaniu i wdrażaniu ogólnokrajowych spójnych rozwiązań legislacyjnych na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Problematiczna jest koordynacja polityki społecznej skierowanej do tych osób na poziomie centralnym.

Upodmiotowienie osób z niepełnosprawnościami to zasada naczelna. Jedną z podstawowych zasad zapisanych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, przyjętej w 2006 r. i ratyfikowanej przez Polskę w 2012 r., jest podmiotowość osób z niepełnosprawnościami. Przez ratyfikację umowy międzynarodowej jaką jest Konwencja, Państwa-Strony zobowiązały się do wdrażania jej zapisów do swoich systemów prawnych. Obowiązek wdrażania tych przepisów oznacza jednocześnie konieczność podjęcia wszelkich odpowiednich środków, w tym ustawodawczych, w celu zmiany lub uchylecia obowiązujących przepisów, które są niezgodne z zapisami Konwencji, zgodnie z zasadą hierarchiczności źródeł prawa. Konwencja wskazuje m.in. na konieczność stworzenia systemu opartego na orzekaniu o potrzebie wsparcia i jego intensywności. Zmiana i dążenie do jednego systemu orzeczniczego o niepełnosprawności w Polsce będzie wyzwaniem na kolejne lata.

Rozwiązania w zakresie obecnie funkcjonujących systemów rehabilitacji społecznej, zawodowej i leczniczej powodują problemy związane z równoległym i kompleksowym stosowaniem instrumentów w ich ramach. Istnieje potrzeba wprowadzenia modelu kompleksowej rehabilitacji. Zakłada on skoordynowane działania zespołu lekarzy specjalistów, pedagogów i psychologów w zakresie rehabilitacji leczniczej, społecznej, edukacyjnej i zawodowej, mające na celu przywrócenie jak największej sprawności i możliwości samodzielnego funkcjonowania.

Polityka publiczna skierowana do osób z niepełnosprawnościami wymaga horyzontalnego planowania. Wielosektorowość i wielotorowość działań dla osiągnięcia maksymalnego efektu i zasięgu wymaga koordynacji. Obecnie polityki publiczne zarówno na szczeblu rządowym i samorządowym są często prowadzone niezależnie od siebie, nie uwzględniając wzajemnego ich wpływu. Powoduje to, że nie jest osiągnięta maksymalna efektywność podejmowanych działań. Wzmocnienie roli Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych jako organu koordynującego politykę publiczną w obszarze niepełnosprawności posłuży uzyskaniu efektu synergii⁷³.

2.2 Osoby z niepełnosprawnościami w Powiecie Stalowowskim

Osoby z niepełnosprawnościami w Powiecie Stalowowskim według kategorii niepełnosprawności

Dla określenia społeczności osób z niepełnosprawnościami w Powiecie Stalowowskim niezbędne jest uzyskanie wszelkich danych znajdujących się w różnych instytucjach świadczących usługi na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz tych, które nadają prawny status niepełnosprawności, czyli instytucji orzecznich. Kluczowymi instytucjami orzecznymi są ZUS i Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności. Dane dotyczące dokładnej liczby osób z niepełnosprawnościami w Powiecie Stalowowskim, pochodzące bezpośrednio z ZUS, są trudne do uzyskania publicznie, ale można opierać się na danych GUS łączących systemy administracyjne (w tym ZUS) i dane z orzecznictwa, z

⁷³ Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami

których wynika, że w regionie mamy osoby z różnymi stopniami niepełnosprawności i korzystające z różnych świadczeń, takich jak świadczenie wspierające (od 2024/2026). Niestety te dane są często nieporównywalne ze sobą i zawierają margines błędu wynikający np. z różnego zasięgu terytorialnego działalności tych instytucji oraz różnego stopnia uszczegółowienia tych danych. GUS dostarcza ogólnopolskie dane o osobach z niepełnosprawnościami, wskazując, że w Polsce w 2024 r. było 3,9 mln osób z ważnym orzeczeniem (10,5% ludności), a dane dla samego Powiatu Stalowowolskiego na poziomie lokalnym są dostępne w rocznych informatorach statystycznych, np. z 2019 r. z Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, pokazując wskaźniki bezrobocia i zatrudnienia, ale dokładne najświeższe dane o liczbie osób z niepełnosprawnościami w powiecie wymagałyby poszukiwań w *Biuletynach Informacji Publicznej* (BIP) lokalnych urzędów lub w publikacjach GUS dedykowanych poszczególnym regionom i powiatom, na podstawie danych z *Narodowego Spisu Powszechnego 2021* (NSP 2021) i kolejnych badań.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) oraz analiz sytuacyjnych dla Powiatu stalowowolskiego, znaczną grupę mieszkańców powiatu stanowiły osoby posiadające orzeczenia o niepełnosprawności. W skali ogólnopolskiej (dane GUS 2024), osoby z niepełnosprawnościami stanowią ok. 10,5% populacji.

Bardziej szczegółowo można przyrzeć się danym Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli, który w latach 2021-2025 wydał 16 264 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności oraz o niepełnosprawności i prowadzi szczegółową statystykę danych dotyczących osób zaliczonych do grupy niepełnosprawnych w tym również dzieci do 16 roku życia.

- **Dane w zakresie liczby wydanych orzeczeń przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli w okresie 01.01.2021 r. – 31.12.2025 r.**

Tabela 19. Ogółem liczba wydanych orzeczeń dla osób poniżej 16 roku życia wg przyczyn niepełnosprawności w latach 2021-2025

Przyczyna niepełnosprawności	Liczba orzeczeń
01-U	20
02-P	39
03-L	64
04-0	47
05-R	145
06-E	22
07-S	114
08-T	26
09-M	49
10-N	143
11-I	151
12-C	877
Ogółem	1 697

Źródło: Dane przedstawione przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli

Tabela 20. Ogółem liczba wydanych orzeczeń dla osób poniżej 16 roku życia wg przyczyn niepełnosprawności w rozbiciu na poszczególne lata

2021		2022		2023		2024		2025	
Przyczyny Niepełnosprawności	Razem liczba orzeczeń	Przyczyny Niepełnosprawności	Razem liczba orzeczeń	Przyczyny Niepełnosprawności	Razem liczba orzeczeń	Przyczyny Niepełnosprawności	Razem liczba orzeczeń	Przyczyny Niepełnosprawności	Razem liczba orzeczeń
01-U	5	01-U	2	01-U	2	01-U	3	01-U	8
02-P	12	02-P	11	02-P	6	02-P	3	02-P	7
03-L	10	03-L	10	03-L	11	03-L	15	03-L	18
04-O	6	04-O	10	04-O	8	04-O	12	04-O	11
05-R	26	05-R	38	05-R	25	05-R	29	05-R	27
06-E	6	06-E	6	06-E	1	06-E	2	06-E	7
07-S	17	07-S	17	07-S	31	07-S	30	07-S	19
08-T	3	08-T	4	08-T	4	08-T	9	08-T	6
09-M	9	09-M	12	09-M	6	09-M	13	09-M	9
10-N	19	10-N	17	10-N	25	10-N	56	10-N	26
11-I	30	11-I	14	11-I	22	11-I	34	11-I	51
12-C	110	12-C	134	12-C	161	12-C	237	12-C	235
RAZEM	253	RAZEM	275	RAZEM	302	RAZEM	443	RAZEM	424

Źródło: Dane przedstawione przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli

Tabela 21. Ogółem liczba wydanych orzeczeń dla osób powyżej 16 roku życia wg przyczyn niepełnosprawności w latach 2021-2025

Przyczyna niepełnosprawności	STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI			
	znaczny	umiarkowany	lekki	razem
01-U	37	83	11	131
02-P	441	1 534	207	2 182
03-L	51	181	35	267
04-O	42	85	81	208
05-R	489	2 762	565	3 816
06-E	16	193	8	217
07-S	1 035	1 412	79	2 526
08-T	374	192	24	590
09-M	701	199	9	909
10-N	1 154	1 201	126	2 481
11-I	320	519	74	913
12-C	99	227	1	327
RAZEM	4 759	8 588	1 220	14 567

Źródło: Dane przedstawione przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli

Tabela 22. Ogółem liczba wydanych orzeczeń dla osób powyżej 16 roku życia wg przyczyn niepełnosprawności w rozbiciu na lata 2021-2022

2021					2022				
Symbole	Stopień niepełnosprawności				Symbole	Stopień niepełnosprawności			
	znaczny	umiarkowany	lekki	razem		znaczny	umiarkowany	Lekki	razem
01-U	8	8	3	19	01-U	7	16	2	25
02-P	71	257	51	379	02-P	67	310	55	432
03-L	6	24	8	38	03-L	9	33	5	47
04-O	5	21	13	39	04-O	5	10	21	36
05-R	49	458	127	634	05-R	51	550	127	728
06-E	0	32	2	34	06-E	1	29	2	32
07-S	166	222	17	405	07-S	156	245	14	415
08-T	60	28	4	92	08-T	72	33	5	110
09-M	90	28	3	121	09-M	120	33	0	153
10-N	162	180	19	361	10-N	171	207	25	403
11-I	51	86	7	144	11-I	58	114	6	178
12-C	21	18	0	39	12-C	12	39	0	51
RAZEM	689	1 362	254	2 305	RAZEM	729	1 619	262	2 610

Źródło: Dane przedstawione przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli

Tabela 23. Ogółem liczba wydanych orzeczeń dla osób powyżej 16 roku życia wg przyczyn niepełnosprawności w rozbiciu na lata 2021-2022

2023					2024				
Symbole	Stopień niepełnosprawności				Symbole	Stopień niepełnosprawności			
	znaczny	umiarkowany	lekki	razem		Znaczny	umiarkowany	Lekki	razem
01-U	6	16	2	24	01-U	10	28	4	42
02-P	94	337	21	452	02-P	100	364	43	507
03-L	11	40	8	59	03-L	13	41	12	66
04-O	11	21	20	52	04-O	8	18	18	44
05-R	115	589	106	810	05-R	130	606	118	854
06-E	6	48	0	54	06-E	6	44	2	52
07-S	214	319	12	545	07-S	232	300	21	553
08-T	83	40	3	126	08-T	87	54	5	146
09-M	128	27	3	158	09-M	177	54	0	231
10-N	283	249	26	558	10-N	258	255	29	542
11-I	70	110	11	191	11-I	73	115	20	208
12-C	24	47	0	71	12-C	24	61	0	85
RAZEM	1 045	1 843	212	3 100	RAZEM	1 118	1940	272	3 330

Źródło: Dane przedstawione przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli

Tabela 24. Ogółem liczba wydanych orzeczeń dla osób powyżej 16 roku życia wg przyczyn niepełnosprawności w 2025 r.

Symbole	2025			
	Stopień niepełnosprawności			
	znaczny	umiarkowany	Lekki	Razem
01-U	6	15	0	21
02-P	109	266	37	412
03-L	12	43	2	57
04-O	13	15	9	37
05-R	144	559	87	790
06-E	3	40	2	45
07-S	267	326	15	608
08-T	72	37	7	116
09-M	186	57	3	246
10-N	280	310	27	617
11-I	68	94	30	192
12-C	18	62	1	81
RAZEM	1 178	1 824	220	3 222

Źródło: Dane przedstawione przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli

Ogólna liczba wydanych orzeczeń o zaliczeniu do stopnia niepełnosprawności i do osób niepełnosprawnych poniżej 16 roku życia w okresie 01.01.2021 r. do 31.12.2025 r. wynosi 16 264

Stopnie niepełnosprawności:

- znaczny - 4 759, co stanowi 29,26 % ogólnej liczby osób orzeczonych
- umiarkowany - 8 588, co stanowi 52,80 % ogólnej liczby osób orzeczonych
- lekki - 1 220, co stanowi 7,50% ogólnej liczby osób orzeczonych
- osoby poniżej 16 roku życia – 1 697, co stanowi 10,43 % ogólnej liczby osób orzeczonych

Jak widać, w Powiecie zdecydowanie najwięcej jest osób z orzeczonym umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Opieka zdrowotna i rehabilitacja lecznicza

Usługi medyczne na rzecz osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych realizowane są głównie przez:

- jednostki organizacyjne Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej Powiatowego Szpitala Specjalistycznego w Stalowej Woli,
- jednostki organizacyjne Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „MEDYK” w Stalowej Woli,
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Stalowej Woli, przy ul. Kwiatkowskiego 2,
- Szpital Specjalistyczny SANUS w Stalowej Woli, który powstał na bazie NZOZ Poradni Leczenia Osteoporozy i Chorób Narządu Ruchu,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "MEDICUM" s.c. w Stalowej Woli,
- Zakład Pielęgnacyjno – Opiekuńczy SPZOZ w Stalowej Woli, ul. Dąbrowskiego 5,

- AQUA-MED - opieka specjalistyczna – profilaktyka, diagnostyka oraz leczenie w oparciu o najnowszą wiedzę i standardy medyczne.
- AQA Sp. z o.o., pracownia komory hiperbarycznej w Stalowej Woli, ul. Staszica 4,
- ViMedica – Centrum Medyczne, Stalowa Wola, Al. Jana Pawła II 13/238
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MOCZARY - Poradnia Leczenia Uzależnień dla Dzieci i Młodzieży w Stalowej Woli, Al. Jana Pawła II 18B
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MOCZARY – Poradnia Leczenia Nerwic dla Dorosłych w Stalowej Woli, Al. Jana Pawła II 18
- Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Stalowej Woli, ul. Dąbrowskiego 7
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Achilles s.c. Sprzęt rehabilitacyjny, artykuły medyczne – Poradnia Logopedyczna – Stalowa Wola, ul. Poniatowskiego 33
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych w Stalowej Woli, ul. Czarnieckiego 3
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Pracownia Rezonansu Magnetycznego nr 2 „Diagnosta” , Stalowa Wola, ul. ks. J. Popiełuszki 15A
- Centrum Medyczo Diagnostyczne CORMEDICA sp. z o.o.; Poradnia Okulistyczna dla Dzieci, Stalowa Wola, ul. Szkolna 46,
- Centrum Opieki Medycznej KAMED sp. z o.o. Hospicjum, Stalowa wola, ul. 1 Sierpnia 12

Placówki medyczne działające w Stalowej Woli realizują programy profilaktyczne. Są to następujące między innymi następujące programy:

Powiatowy Szpital Specjalistyczny w Stalowej Woli:

- ✓ Program profilaktyki raka piersi – etap podstawowy,
- ✓ Program profilaktyki raka piersi – etap pogłębionej diagnostyki,
- ✓ Program profilaktyki raka szyjki macicy – etap podstawowy obejmujący wykonanie badań cytologicznych z szyjki macicy,
- ✓ Narodowa Strategia Onkologiczna – badanie jelita grubego
- ✓ Program lekowy - świadczenie gwarantowane; leczenie w ramach programu odbywa się z zastosowaniem wybranych substancji czynnych, które nie są finansowane w ramach innych świadczeń gwarantowanych

Szpital Specjalistyczny „Sanus” w Stalowej Woli:

- ✓ Program profilaktyki raka piersi dla mieszkańców Województwa Podkarpackiego,
- ✓ Profilaktyka i diagnostyka Reumatoidalnego Zapalenia Stawów w Polsce południowo – wschodniej,
- ✓ Profilaktyka złamań osteoporotycznych w Polsce południowo – wschodniej,
- ✓ Prace badawczo – rozwojowe w zakresie opracowania nowych metod leczenia chorób reumatycznych przy wykorzystaniu terapii hiperbarycznej,
- ✓ Prace badawczo – rozwojowe nad schematem szybkiego badania bólu głowy w celu wczesnego wykrywania zmian nowotworowych mózgu przez Sanus Szpital Specjalistyczny,
- ✓ Zakup infrastruktury do prac B+R niezbędnych do ustalenia schematu szybkiego badania bólu głowy w celu wczesnego wykrywania zmian nowotworowych mózgu Sanus Szpital Specjalistyczny,
- ✓ Modernizacja energetyczna budynku Szpitala Specjalistycznego „Sanus” w Stalowej Woli.

Obiekty medyczne funkcjonujące na terenie Stalowej Woli na przestrzeni lat sukcesywnie przystosowywane są do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i w zasadzie aktualnie brak w nich barier architektonicznych.

Problem dostępności w Powiecie Stalowowskim

Osoby z różnymi niepełnosprawnościami na co dzień spotykają się z wieloma przeszkodami, które utrudniają im swobodne poruszanie się. Dlatego ważne jest inicjowanie działań prowadzących do umożliwienia im normalnego, samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie. Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych kompleksowo opisuje prawa osób z niepełnosprawnościami w kategoriach praw człowieka i obywatela.

Analizując funkcjonowanie instytucji w aspekcie postanowień Konwencji należy wziąć pod uwagę nie tylko działania podejmowane bezpośrednio przez Starostwo Powiatowe, ale także przez inne podmioty, które mają realny wpływ na jakość życia społeczności lokalnej. I tak: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli, jako jednostka organizacyjna powiatu odpowiada za wykonywanie określonych ustawami zadań publicznych o charakterze ponad gminnym w zakresie pomocy społecznej i wspierania osób z niepełnosprawnościami. Jednostka m.in. kontynuuje realizację programu 'Aktywny samorząd', a także programu „Wyrównywania różnic między regionami III”. Natomiast w aspekcie aktywizacji zawodowej osoby z niepełnosprawnością mogą korzystać ze wsparcia Powiatowego Urzędu Pracy w Stalowej Woli. W wymiarze dostępności cyfrowej, strona starostwa zawiera mechanizmy wspierające poruszanie się i korzystanie z serwisu przez osoby tego potrzebujące. W kontekście dbałości o pełną dostępność są przygotowywane, publikowane, udostępniane i umieszczane na stronach internetowych starostwa i jednostek podległych, dokumenty i informacje, w szczególności w formie grafik, plików skanowanych oraz plików w formacie pdf. Przygotowywanie i publikowanie dokumentów spełniających standardy WCAG2 pozwala utrzymywać na odpowiednim poziomie dostępność witryny i ułatwia osobom niepełnosprawnym wyszukiwanie informacji.

Samodzielne funkcjonowanie osób z różnymi niepełnosprawnościami uzależnione jest m.in. od stopnia przystosowania budynków użyteczności publicznej pod kątem ich niepełnosprawności. Dostęp do przestrzeni publicznej stanowi bowiem gwarancję korzystania z pełni praw obywatelskich każdej osoby z niepełnosprawnością. Zasadniczym elementem wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami, które stanowią dość duży odsetek społeczeństwa, jest zapewnienie maksymalnej dostępności przestrzeni publicznych np. siedzib urzędów, przychodni lekarskich, dworców, parków, miejsc rekreacji i wypoczynku, obiektów szkolnictwa oraz miejsc powszechnego użytku m.in. budynków mieszkalnych, sklepów. Poprzez dostępność przestrzeni i wszelkich obiektów, należy rozumieć możliwość samodzielnego korzystania z nich przez osoby z niepełnosprawnościami, poruszające się na wózkach inwalidzkich i przy pomocy chodzików, czy też osoby niewidome. W tym celu w latach 2018 – 2025 realizowany był rządowy program „**Dostępność plus**” który był pierwszym i kompleksowym ujęciem tematyki dostępności w Polsce. Narzędziem wspierającym wdrożenie tego programu przez instytucje publiczne była ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1411). Program miał poprawić dostępność przestrzeni publicznej, produktów i usług pod względem architektonicznym, informacyjnym i komunikacyjnym.

W kontekście dostępności architektonicznej w budynkach instytucji zastosowano rozwiązania niwelujące częściowo występujące bariery architektoniczne. W budynku starostwa zainstalowano m.in. windę zewnętrzną (która posiada m.in. sygnalizację dźwiękową, ułatwiająca poruszanie się osobom z niepełnosprawnościami z powodu dysfunkcji narządu wzroku), do której dostęp jest zapewniony z poziomu chodnika. Odnosnie dostępności

przestrzeni publicznych warto także podkreślić działania promocyjne w zakresie dostępności, które podejmuje starostwo we współpracy z Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego w Stalowej Woli. Prowadzona jest kampania „Obiekt budowlany przyjazny osobom niepełnosprawnym”. Jej celem jest promowanie obiektów budowlanych przyjaznych osobom z niepełnosprawnościami, a w szczególności poruszających się na wózkach inwalidzkich, a także poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 25. Stan budynków użyteczności publicznej stanowiących mienie Powiatu Stalowowolskiego - Wnikliwa analiza stanu budynków użyteczności publicznej stanowiących zasób Powiatu dokonana przez Wydział Mienia Powiatu wykazała następujący stan faktyczny:

I.p.	Nazwa jednostki	ilość budynków	miejsca postojowe dla samoch. dla osób niepełn.	dojścia do wejść do bud. dostos. dla osób niepełn.	pochylnie umożliw. dostęp do bud. osobom niepełn.	Dźwig	wejścia do budynku przyst. do ruchu osób niepełn. - drzwi	pomieszc. hig.-sanit. dla osób niepełn.	kabina natryskowa dla osób niepełn.
1.	Zespół Szkół nr 1, ul. Hutnicza 17	1	Nie	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak
2.	Zespół Szkół nr 2, ul. 1-go Sierpnia 26	4	Nie	Nie	Nie	Nie	Tak	Tak	Tak
3.	Zespół Szkół nr 3, ul. Polna 15	2	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Nie
4.	Zespół Szkół Ogólnokształcących, ul. Staszica 5	2	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
5.	Centrum Edukacji Zawodowej, ul. Kwiatkowskiego 1	4	Tak	Tak	Nie/budynek poziom 0	Nie	Tak	Tak	Tak
6.	Zespół Szkół Specjalnych nr 6, Al. Jana Pawła II nr 21	1	Tak	Tak	Nie/budynek poziom 0	Tak	Tak	Tak	Tak
7.	Centrum Kształcenia Ustawicznego i Ośrodek Dokształcania i Doskonalenia Zawodowego w Stalowej Woli + Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, ul. Hutnicza 12	1	Tak	Nie	Nie	Tak	Tak	Tak	Nie
8.	Zespół Placówek Oświatowo-Wychowawczych, ul. Orzeszkowej 2	1	Tak	Nie	Nie	Nie	Tak	Tak	Tak
9.	Placówka opiekuńczo – wychowawcza „Podleśna Przystań”, ul. Podleśna 6	1	Nie	Nie	Tak	Nie	Nie	Nie	Nie
10.	Dom Pomocy Społecznej, ul. Dmowskiego 2a	1	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
11.	Powiatowy Urząd Pracy, ul. Dmowskiego 8	1	TAK	TAK	Nie/budynek poziom 0	Nie	Tak	Tak	Nie
12.	Zarząd Dróg Powiatowych, ul. Przemysłowa 6	1	Tak	Nie	Nie	Nie	Tak	Nie	Nie
13.	SP ZZOZ Powiatowy Szpital Specjalistyczny, ul. Staszica 4 w Stalowej Woli	7	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
14.	NZOZ Ośrodek Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych, ul. Czarnieckiego 3 w Stalowej Woli	1	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
15.	Starostwo Powiatowe, ul. Podleśna 15 w Stalowej Woli	1	Tak	Tak	Nie/budynek poziom 0	Tak	Tak	Tak	Nie
16.	Powiatowy Inspektorat Weterynarii, ul. Okulickiego 12 w Stalowej Woli	1	Tak	Nie	Nie	Tak	Tak	Tak	Nie

Źródło: Dane przedstawione przez Wydział Inwestycji i Mienia Powiatu

2.3 Działania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych

- **Rehabilitacja społeczna realizowana przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli, zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).**
- **dofinansowanie do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych osób niepełnosprawnych i ich opiekunów** (art. 35a ust. 1 pkt. 7 lit. a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 913 późn. zm.).

Turnusy rehabilitacyjne to zorganizowana forma aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Czas trwania turnusu wynosi co najmniej 14 dni. Turnusy mogą być organizowane przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby prawne i inne jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, które prowadzą co najmniej przez 2 lata działalność na rzecz osób niepełnosprawnych i uzyskały wpis do rejestru organizatorów prowadzonego przez wojewodę, wyłącznie w ośrodkach które uzyskały wpis do rejestru ośrodków prowadzonego przez wojewodę.

Tabela 26. Skala dofinansowań w latach 2021-2025 do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

LP	rok	liczba osób, którym wypłacono dofinansowanie do turnusów /w tym opiekunowie/	Kwota środków PFRON
1	2021	301	394 076,00
2	2022	397	606 080,00
3	2023	428	582 905,00
4	2024	256	496 988,00
5.	2025	237	515 094,00
Ogółem		1 619	2 595 143,00

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

- **dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych /barier funkcjonalnych/** (art. 35a ust. 1 pkt. 7 lit. d ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

Bariery funkcjonalne to forma dofinansowania przewidziana dla osób niepełnosprawnych, której realizacja umożliwi lub w znacznym stopniu ułatwi osobie niepełnosprawnej wykonywanie podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem. W pojęciu barier funkcjonalnych mieszczą się bariery architektoniczne w komunikowaniu się i techniczne. Zgodnie z definicją słownikową:

- **bariery architektoniczne to** wszelkie utrudnienie występujące w budynku i w jego najbliższej okolicy, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym;

- **bariery techniczne to** przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania, odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności, przedmiotów lub urządzeń. Likwidacja tej bariery powinna powodować sprawniejsze działanie osoby niepełnosprawnej w społeczeństwie i umożliwić wydajniejsze jej funkcjonowanie;
- **bariery w komunikowaniu się to** ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się i/lub przekazywanie informacji.

Zakres możliwych do wykonania przedsięwzięć w ramach likwidacji barier funkcjonalnych jest bardzo duży i elastyczny. Jednak wysokość limitów środków przekazywanych w latach 2021-2025 dla powiatu na realizację tego zadania pozwalał na wykonywanie najbardziej niezbędnych przedsięwzięć oraz na zakup niezbędnych urządzeń stanowiących podstawę funkcjonowania i komunikowania się osób niepełnosprawnych.

Dofinansowywano zatem zakup:

- uchwytów,
- płytek antypoślizgowych,
- kabin prysznicowych z brodzikiem,
- krzesełek prysznicowych,
- schodołazów,
- drzwi dla osób niepełnosprawnych,
- podnośników wannowych,
- krzesełek toaletowych,
- krzesełek prysznicowych,
- łóżek rehabilitacyjnych,
- rowerków trójkołowych,
- sprzętu komputerowego,
- telefonów komórkowych

Z roku na rok rośnie liczba osób z niepełnosprawnościami zainteresowanych dofinansowaniem do likwidacji barier funkcjonalnych, jednak potrzeby wynikające z wniosków są większe niż planowane kwoty na ten cel. Dzieje się tak dlatego, że w Powiecie Stalowowolskim liczba osób z niepełnosprawnościami oraz ich potrzeby wynikające z niepełnosprawności są niewspółmiernie wyższe od możliwości finansowych Funduszu.

Tabela 27. Skala dofinansowań do likwidacji bariery architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się w latach 2021 – 2025

LP	rok	liczba osób, którym wyplacono dofinansowanie	Kwota środków PFRON
1	2021	124	315 000,00
2	2022	100	350 000,00
3	2023	159	393 000,00
4.	2024	166	539 000,00
5.	2025	188	477 017,00
Ogółem		737	2 074 017,00

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

- **dofinansowanie kosztów działalności warsztatów terapii zajęciowej** (art. 35a ust. 1 pkt. 8 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

Warsztat Terapii Zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Realizacja przez warsztat tego celu odbywa się przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej, zmierzających do rozwijania:

- umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej,
- psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

W Powiecie Stalowowolskim od 1996 roku działał jeden warsztat terapii zajęciowej utworzony przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Stalowej Woli, w którym uczestniczyło 25 osób z niepełnosprawnościami. Warsztat ten był dwukrotnie rozszerzany w 1999 o 10 uczestników, w 2001 o 10 uczestników i 2004 o 5 uczestników. W chwili obecnej z terapii w tym warsztacie korzysta 50 osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy tego warsztatu to osoby z niepełnosprawnością z upośledzeniem umysłowym i chorobami psychicznymi. Program warsztatu realizowany jest w dziesięciu pracowniach tj.: rozwoju kompetencji zawodowych, krawieckiej, komputerowo-poligraficznej, stolarskiej, witrażowniczej, plastycznej, rozwoju psychicznego i umiejętności społecznych, przyrodniczo – dekoratorska, rękodzielnicza, czynności dnia codziennego. Ponadto w warsztacie prowadzone są zajęcia rekreacyjne; wycieczki, biwaki, wyprawy krajoznawczo-turystyczne, wyjścia do muzeum, kina, teatru, organizowanie wieczorków tanecznych, ognisk, czynny udział w produkcjach artystycznych, uczestnictwo w wystawach, konkursach, targach, przeglądach i piknikach.

W 2003 roku powstały dwa następne warsztaty, gdyż zainteresowanie osób z niepełnosprawnościami tą formą terapii było ogromne. Ponadto w nowych warsztatach znalazły miejsce osoby, których nie zakwalifikowano do pierwszego z nich m.in. ze względu na rodzaj niepełnosprawności np. poruszających się na wózku inwalidzkim.

Jednym z nich jest warsztat terapii zajęciowej, utworzony przy Stowarzyszeniu na Rzecz Osób Szczególnej Troski „Nadzieja”, w którym w którym uczestniczyło 25 osób z niepełnosprawnościami. Warsztat ten był trzykrotnie rozszerzany: w 2006 r. o 10 nowych uczestników, w 2011 r. o 5 nowych uczestników i w 2013 r. o 5 uczestników. W chwili obecnej z terapii w tym warsztacie korzysta 45 osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy tego warsztatu to osoby z niepełnosprawnością z upośledzeniem umysłowym, chorobami psychicznymi i dysfunkcją narządu ruchu. Program warsztatu realizowany jest w dziewięciu pracowniach tj. czynności dnia codziennego, stolarsko-technicznej, przyrodniczo-środowiskowej, plastycznej, poligraficzno-komputerowej, wikliniarskiej, rękodzieła artystycznego, aktywności twórczej i reedukacji, komunikacji i rewalidacji. Głównymi formami są muzykoterapia, terapia ruchem i zajęcia sportowe w tym ćwiczenia ogólno usprawniające i przygotowanie do pracy na stanowiska robocze. Ponadto w warsztacie prowadzone są zajęcia rekreacyjne; wycieczki, biwaki, wyprawy turystyczno-krajoznawcze, wyjścia do muzeum i kina, organizowanie wieczorków tanecznych, ognisk, czynny udział w produkcjach artystycznych, uczestnictwo w wystawach, konkursach, targach, przeglądach i piknikach.

Drugim warsztatem, który powstał w 2003 roku był warsztat terapii zajęciowej przy Stowarzyszeniu na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Szansa”, w którym w którym uczestniczyło 35 osób z niepełnosprawnościami. Warsztat ten z dniem 31.12.2015 r. został rozszerzony o 5 uczestników i w chwili obecnej z terapii w tym warsztacie korzysta 40 osób z

niepełnosprawnościami. W chwili obecnej z terapii w tym warsztacie korzysta 40 osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy tego warsztatu to osoby z niepełnosprawnością głównie z dysfunkcją narządu ruchu /w tym poruszające się na wózku inwalidzkim/, z upośledzeniem umysłowym, chorobami psychicznymi i schorzeniami sprzężonymi. Program warsztatu realizowany jest w ośmiu pracowniach tj. przyrodniczej, plastycznej, poligraficznej, pedagogicznej, rzemiosł różnych, wystawienniczej, rękodziela, informatyczno-fotograficznej. Ponadto w warsztacie prowadzone są zajęcia rekreacyjne; ogniska, pikniki, czynny udział w produkcjach artystycznych.

Tabela 28. Warsztaty terapii zajęciowej w Powiecie Stalowowolskim – aktualna liczba uczestników

l.p.	Rok powstania	Liczba uczestników
1.	1996	50
2.	2003	45
3.	2003	40

Tabela 29. Finansowanie warsztatów terapii zajęciowej działających na terenie Powiatu Stalowowolskiego

Rok działalności	Liczba uczestników	Środki PFRON 90%	Dotacja Powiatu 10%	Ogółem 100%
2021	135	1 844 160,00	204 935,00	2 049 095,00
2022	135	2 201 160,00	244 630,00	2 445 790,00
2023	135	2 507 160,00	278 630,00	2 785 790,00
2024	135	2 864 160,00	318 240,00	3 182 400,00
2025	135	2 991 660,00	332 435,00	3 324 095,00
Ogółem		12 408 300,00	1 378 870,00	13 787 170,00

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

Ponadto w warsztacie terapii zajęciowej działającym na terenie Powiatu Tarnobrzeskiego uczestniczą 3 osoby z Powiatu Stalowowolskiego. Ogólna kwota dotacji Powiatu Stalowowolskiego do uczestnictwa osób niepełnosprawnych w warsztacie terapii zajęciowej na terenie Powiatu Tarnobrzeskiego w latach 2021 – 2025 wyniosła 36 218,32 zł.

Realizacja programu p.n. „Zajęcia klubowe w wtz”

Od 2018 r. Powiat Stalowowolski realizuje program p.n. „Zajęcia klubowe w wtz”. Program realizowany jest dla 5 osób niepełnosprawnych, będących na liście oczekujących do warsztatu terapii zajęciowej przy Stowarzyszeniu „Nadzieja” w Stalowej Woli.

Tabela 30. Zajęcia klubowe w wtz w Powiecie Stalowowolskim – realizacja w latach 2021-2025

rok	Numer umowy	Kwota przekazana (w zł.)
2021	KLU/000030/09/D z dnia 14.01.2021 r.	27 000,00
2022	KLU/000039/09/D z dnia 27.01.2022 r.	27 000,00
2023	KLU/000060/09/D z dnia 31.01.2023 r.	30 900,00
2024	KLU/000079/09/D z dnia 22.01.2024 r.	30 900,00
2025	KLU/000098/09/D z dnia 31.01.2025 r.	33 000,00
	OGÓLEM	148 800,00

✓ **dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze** (art. 35a ust. 1 pkt. 7 lit. c ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

O dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych mogą się ubiegać osoby niepełnosprawne na podstawie odrębnych przepisów, stosownie do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności.

W świetle aktualnie obowiązujących przepisów maksymalna kwota dofinansowania ze środków Funduszu do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego wynosi 80% kosztów zakupu tego sprzętu. Wysokość dofinansowania ze środków Funduszu zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczny i środki pomocnicze wynosi 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej w limicie ceny ustalonym na podstawie odrębnych przepisów lub 150% sumy kwoty limitu wyznaczonego przez Fundusz Zdrowia oraz wymaganego udziału własnego w zakupie tych przedmiotów i środków, jeżeli cena zakupu jest wyższa niż ustalony limit.

Najczęściej dofinansowanym sprzętem ortopedycznym i środkami pomocniczymi są:

- buty ortopedyczne,
- kule, laski inwalidzkie,
- balkoniki i podpórki do chodzenia,
- wózki inwalidzkie,
- poduszki i materace przeciwodleżynowe,
- szkła okularowe,
- aparaty słuchowe z wkładkami usznymi, systemy FM,
- protezy piersi,
- peruki w przebiegu leczenia chorób nowotworowych,
- protezy kończyn dolnych i górnych,
- aparaty do leczenia bezdechu sennego,
- sensory do monitorowania poziomu cukru we krwi, zbiorniki do pomp insulinowych

Z zakresu sprzętu rehabilitacyjnego najczęściej dofinansowywano:

- rower rehabilitacyjny,
- orbitrek magnetyczny,
- bieżnia elektryczna

Tabela 31. Skala dofinansowań do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i środków pomocniczych w latach 2021-2025 Powiecie Stalowowolskim

LP	rok	liczba osób, którym przyznano dofinansowanie	Kwota środków PFRON
1	2021	291	579 882,00
2	2022	273	470 175,00
3	2023	348	703 478,53
4	2024	457	923 198,90
5	2025	453	1 078 675,00
Ogółem		1 822	3 755 409,43

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

Ponadto o dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny mogą ubiegać się osoby prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, które działalność na

rzecz osób niepełnosprawnych prowadziły, co najmniej przez okres 2 lat przed dniem złożenia wniosku.

Tabela 32. Skala dofinansowań do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego dla osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej latach 2021-2025 w Powiecie Stalowowolskim

LP	rok	liczba zawartych umów	Kwota środków PFRON
1	2021	0	0
2.	2022	0	0
3.	2023	0	0
4.	2024	0	0
5.	2025	2	25 000,00
Ogółem		2	25 000,00

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

Należy zaznaczyć, że wnioski o dofinansowanie do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego przez osoby prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej są składane do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok realizacji wniosku.

- ✓ **dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych** (art. 35a ust. 1 pkt. 7 lit. b ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

O dofinansowanie ze środków Funduszu organizacji sportu, kultury, rekreacji i turystyki dla osób niepełnosprawnych mogą ubiegać się osoby prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, pod warunkiem, że prowadzą działalność na rzecz osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 2 lat przed dniem złożenia wniosku.

Tabela 33. Dofinansowanie organizacji sportu, kultury, rekreacji i turystyki dla osób niepełnosprawnych w latach 2021 -2025 w Powiecie Stalowowolskim

LP	rok	Liczba osób	Kwota środków PFRON
1	2021	0	0
2.	2022	8	3 426,00
3.	2023	76	10 776,00
4.	2024	189	57 373,22
5.	2025	165	33 705,00
Ogółem		438	105 280,22

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

Należy zaznaczyć, że wnioski o dofinansowanie do organizacji sportu, kultury, rekreacji i turystyki przez osoby prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej są składane do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok realizacji wniosku.

- **Rehabilitacja zawodowa realizowana jest przez Powiatowy Urząd Pracy w Stalowej Woli zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. 913 z późn. zm.).**

Powiatowe urzędy pracy realizują zadania z zakresu aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych w oparciu o zapisy ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. 913 z późn. zm.) oraz przepisy wykonawcze do w/w ustawy. Zgodnie z art. 11 w/w ustawy osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna lub poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu ma prawo korzystać z usług i instrumentów rynku pracy na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 214). Usługi i instrumenty rynku pracy dla osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP jako poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu finansowane są ze środków PFRON. Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w PUP jako bezrobotne aktywizowane są zgodnie z zapisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Zadania związane z aktywizacją zawodową w/w osób finansowane są ze środków Funduszu Pracy.

Część osób posiadających orzeczenia o stopniu niepełnosprawności lub równoważne w wieku aktywności zawodowej bardziej lub mniej aktywnie poszukuje pracy.

Według stanu na 31.12.2025 r. w rejestrach Powiatowego Urzędu Pracy w Stalowej Woli figurowało 272 osób niepełnosprawnych.

Tabela 34. Szczegółowa specyfikacja osób niepełnosprawnych w rejestrach PUP w Stalowej Woli – stan na 31.12.2025 r.

Stopień niepełnosprawności	Liczba osób niepełnosprawnych		
	ogółem	w tym: bezrobotni	w tym: poszukujący pracy i niepozostający w zatrudnieniu
znaczny	10	7	3
umiarkowany	192	159	33
lekki	70	66	4
Ogółem	272	232	40

Źródło: Dane przedstawione przez Powiatowy Urząd Pracy w Stalowej Woli

Tabela 35. Analiza osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP w Stalowej Woli pod względem wykształcenia – stan na 31.12.2025 r.

poziom wykształcenia	liczba osób niepełnosprawnych /stan na 31.12.2025 r./		
	ogółem	w tym: bezrobotni	w tym: poszukujący pracy i niepozostający w zatrudnieniu
Wyższe	36	27	9
policealne i średnie zawodowe	78	62	16
średnie ogólnokształcące	35	33	2
zasadnicze zawodowe	63	54	9
Gimnazjalne i poniżej	60	56	4
Ogółem	272	232	40

Źródło: Dane przedstawione przez Powiatowy Urząd Pracy w Stalowej Woli

Jak wynika z przedstawionych danych i bezpośrednich kontaktów pracowników PUP, bariery zdrowotne i brak kwalifikacji zawodowych odpowiednich do wymagań rynku pracy powodują duże trudności w uzyskaniu zatrudnienia. Ograniczenie skali bezrobocia osób z niepełnosprawnościami, to nie tylko rozwiązanie problemów bytowych, ale również szansa na pełne włączenie w środowisko społeczne, usamodzielnienie i uaktywnienie, dające w efekcie możliwość rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Na rynku pracy w latach 2021-2025 pojawiło się relatywnie dużo ofert pracy dla osób z niepełnosprawnościami, ale w tej grupie mamy do czynienia przede wszystkim z problemem niedostatecznych kwalifikacji. Natomiast u części pracodawców, którzy utworzyli stanowiska pracy z dofinansowaniem z PFRON występuje zjawisko dużej rotacji pracowników.

Tabela 36. Osoby niepełnosprawne, które skorzystały z ofert pracy PUP w Stalowej Woli w latach 2021 - 2025

Rok	Liczba ofert pracy	Liczba osób niepełnosprawnych wyrejestrowanych z PUP z powodu podjęcia pracy
2021	59	208
2022	79	199
2023	87	209
2024	39	179
2025	32	180
Ogółem	296	975

Źródło: Dane przedstawione przez Powiatowy Urząd Pracy w Stalowej Woli

Tabela 37. Osoby niepełnosprawne, które skorzystały w latach 2021-2025 ze wszystkich form usług oferowanych przez PUP w Stalowej Woli.

rok	poradnictwo zawodowe			szkolenia	inne zadania						
	porady indywidualne	porady grupowe	informacja grupowa		staze	prace interwencyjne	roboty publiczne	jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej	wypożyczenie/doposażenie stanowiska pracy	bon na zasiedlenie	prace społecznie użyteczne
2021	24	0	1	8	19	10	1	7	18	1	3
2022	35	10	7	4	17	16	3	5	14	1	7
2023	26	5	20	1	11	13	0	5	13	2	5
2024	30	19	21	3	14	9	6	12	12	1	3
2025	25	5	36	2	11	10	3	12	10	0	1
Ogółem	140	39	85	18	72	58	13	41	67	5	19

Źródło: Dane przedstawione przez Powiatowy Urząd Pracy w Stalowej Woli

- **pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej** (art. 12a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

Tabela 38. Osoby niepełnosprawne, które skorzystały z pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej w latach 2021 – 2025 w PUP w stalowej Woli

Rok udzielenia pożyczki	Liczba osób	Kwota pożyczki
2021	4	179 000,00
2022	3	150 000,00
2023	3	150 000,00
2024	9	464 054,88
2025	10	513 903,77
Ogółem	29	1 456 958,65

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

- **finansowanie kosztów szkoleń organizowanych przez kierownika powiatowego urzędu pracy** (art. 40 i 41 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

Tabela 39. Osoby niepełnosprawne, które skorzystały ze szkoleń oferowanych przez PUP w Stalowej Woli w latach 2021 - 2025

Rok odbycia szkolenia	Liczba osób	Kwota na szkolenia
2021	0	0
2022	0	0
2023	0	0
2024	0	0
2025	0	0
Ogółem	0	0

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

- **zwrot kosztów przystosowania stanowisk pracy, adaptacji pomieszczeń zakładu pracy lub nabycia urządzeń dla osób niepełnosprawnych, rozpoznania przez służby medycyny pracy** (art. 26 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

Tabela 40. Stan realizacji zadania: przystosowanie stanowisk pracy, adaptacji pomieszczeń zakładu pracy (...)w Powiecie Stalowowolskim w latach 2021-2025

Rok realizacji	Liczba osób	Kwota środków PFRON
2021	0	0
2022	0	0
2023	0	0
2024	0	0
2025	0	0
Ogółem	0	0

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

- zwrot kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy (art. 26d ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

Tabela 41. Stan realizacji zadania: zwrot kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy w Powiecie Stalowowolskim w latach 2021-2025

Rok realizacji	Liczba osób	Kwota środków PFRON
2021	12	68 519,00
2022	12	85 360,00
2023	12	92 952,01
2024	12	97 551,53
2025	11	113 168,12
Ogółem	59	457 550,66

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

- zwrot wydatków na formy pomocy dla osób niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu (art. 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity (Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

Tabela 42. Stan realizacji zadania: zwrot wydatków na formy pomocy dla osób niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu w Powiecie Stalowowolskim w latach 2021-2025

Rok realizacji	Liczba osób	Kwota środków PFRON
2021	6	29 718,00
2022	10	66 026,00
2023	9	36 992,14
2024	10	104 920,73
2025	8	90 675,90
Ogółem	43	328 332,77

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

- **zwrot kosztów wyposażenia stanowisk pracy** (art. 26e ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

Tabela 43. Stan realizacji zadania: zwrot kosztów wyposażenia stanowisk pracy w Powiecie Stalowowolskim w latach 2021-2025

Rok realizacji	Liczba stanowisk	Kwota środków PFRON
2021	3	146 231,00
2022	4	190 600,00
2023	3	149 905,89
2024	2	120 000,00
2025	4	250 308,83
Ogółem	16	857 045,72

Zródło: Dane wynikające ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykorzystania środków PFRON za okres od 2021-2025

2.4 Realizacja „Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami III” w latach 2021 - 2025

Tabela 44. Realizacja „Programu Wyrównywania różnic między regionami III” w 2021 r.

Obszar	Beneficjent	Umowa nr. z dnia	kwota wypłacona
Obsza G – Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych szansą na zatrudnienie	PUP Stalowa Wola	WRR/000430/09/D z dnia 09 lipca 2021 r.	184 500,00.
Obszar F – Przeciwdziałanie degradacji infrastruktury warsztatu terapii zajęciowej	WTZ przy Stowarzyszeniu „Nadzieja” w Stalowej Woli	WRR/000429/09/D z dnia 09 lipca 2021	160 000,00
OGÓLEM			344 500,00

Tabela 45. Realizacja „Programu Wyrównywania różnic między regionami III” w 2022 r

Obszar	Beneficjent	Umowa nr z dnia	kwota wypłacona
Obsza G – Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych szansą na zatrudnienie	PUP Stalowa Wola	WRR/000450/09/D z dnia 02 sierpnia 2022 r.	150 000,00
Obszar D- Likwidacja barier transportowych	Środowiskowy Dom Samopomocy Nr 2 Dla Osób z zaburzeniami Psychicznymi w Stalowej Woli	WRR/000460/09/D z dnia 15 września 2022 r.	120 000,00
Obszar D- Likwidacja barier transportowych	WTZ przy MOPS w Stalowej Woli	WRR/000460/09/D z dnia 15 września 2022 r	120 000,00
Obszar F – Przeciwdziałanie degradacji infrastruktury warsztatu terapii zajęciowej	WTZ przy MOPS w stalowej Woli	WRR/000460/09/D z dnia 15 września 2022 r	151 026,45
OGÓLEM			541 026,45

Tabela 46. Realizacja „Programu Wyrównywania różnic między regionami III” w 2023 r.

Obszar	Beneficjent	Umowa nr z dnia	kwota wypłacona
Obsza G – Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych szansą na zatrudnienie	PUP Stalowa Wola	WRR/000495/09/D z dnia 25 lipca 2023 r.	100 000,00
Obszar D – Likwidacja barier transportowych	Powiat Stalowowolski na rzecz Zespołu Szkół Nr 6 Specjalnych w Stalowej Woli	WRR/000495/09/D z dnia 25 lipca 2023 r.	135 000,00
OGÓLEM			235 000,00

Tabela 47. Realizacja „Programu Wyrównywania różnic między regionami III w 2024 r.

Obszar	Beneficjent	Umowa nr z dnia	kwota wypłacona
Obsza G – Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych szansą na zatrudnienie	PUP Stalowa Wola	WRR/000521/09/D z dnia 10 lipca 2024	141 000,00
OGÓLEM			141 000,00

Tabela 48. Realizacja „Programu Wyrównywania różnic między regionami III” w 2025 r.

Obszar	Beneficjent	Umowa nr z dnia	kwota wypłacona
Obsza G – Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych szansą na zatrudnienie	PUP Stalowa Wola	WRR/000552/09/D z dnia 29 sierpnia 2025 r.	136 132,00
Obszar D – Likwidacja barier transportowych	WTZ przy Stowarzyszeniu „Nadzieja” w Stalowej Woli	WRR/000553/09/D z dnia 12 sierpnia 2025 r.	123 500,00
Obszar D – Likwidacja barier transportowych	NZOZ Ośrodek Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych w Stalowej Woli	WRR/000553/09/D z dnia 12 sierpnia 2025 r.	151 000,00
Obszar D – Likwidacja barier transportowych	Środowiskowy Dom Samopomocy w Radomyślu nad Sanem	WRR/000553/09/D z dnia 12 sierpnia 2025 r.	150 000,00
OGÓLEM			560 632,00

Ogółem w okresie 2021 – 2025 wydatkowano 1 822 158,45 zł. dla 13 Beneficjentów z Powiatu Stalowowolskiego.

Dzięki pozyskanym w ramach Programu środkom PFRON zlikwidowano bariery:

- ✓ transportowe,
- ✓ zmodernizowano infrastrukturę: warsztatu terapii zajęciowej, działającym przy Stowarzyszeniu „Nadzieja” w Stalowej Woli oraz warsztatu terapii zajęciowej przy MOPS w Stalowej Woli
- ✓ zaktywizowano osoby niepełnosprawne w Powiecie Stalowowolskim.

2.5 Realizacja programu „Aktywny samorząd” w latach 2021 - 2025

Zgodnie z założeniami Europejskiego Modelu Społecznego Unii Europejskiej i Rady Europy niezwykle ważną rolę w obszarze ochrony osób z niepełnosprawnościami przed wykluczeniem społecznym odgrywają władze regionalne i lokalne. Działania zmierzające do integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami zwiększają potencjał rozwoju, a także sprzyjają zwiększeniu aktywności społecznej we wszystkich obszarach, m.in. na rynku pracy. Istotnym założeniem polityki społecznej jest dążenie do kompleksowego działania, którego podstawowym celem powinno być przygotowanie osób zagrożonych wykluczeniem do aktywnego życia w społeczeństwie. W dniu 1 lutego 2011 roku Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych oraz Prezes Zarządu Związków Powiatów Polskich podpisali Porozumienie dotyczące współpracy w zakresie wspólnych działań samorządów powiatowych na rzecz realizacji karty praw osób niepełnosprawnych i ich integracji społecznej. Współpraca między stronami Porozumienia miała na celu wzmocnienie i usprawnienie współpracy z samorządami powiatowymi oraz wsparcie samorządów w podejmowanych przez nie działaniach na rzecz integracji osób z niepełnosprawnościami w społeczności lokalnej.

Program Aktywny samorząd jest ważnym krokiem w kierunku wydajniejszego modelu polityki społecznej wobec osób z niepełnosprawnościami. Działania przewidziane w programie uzupełnią plany ujęte w powiatowych strategiach rozwiązywania problemów społecznych i programach działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Umożliwią

samorządom aktywniejsze włączenie się w działania na rzecz inkluzji społecznej osób z niepełnosprawnościami.

Formy wsparcia przewidziane w programie dotyczą likwidacji barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami.

Powiat Stalowowolski przystąpił do realizacji programu „Aktywny samorząd” na podstawie;

- ✓ Porozumienia Nr O-09/18/AS/2012 zawartego w dniu 06.06.2012 r. pomiędzy Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z siedzibą w Warszawie a Powiatem Stalowowolskim.
- ✓ Umowy NR AS3/000010/09/D z dnia 15 kwietnia 2013 r. zawartej pomiędzy Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z siedzibą w Warszawie a Powiatem Stalowowolskim.
- ✓ Umowy nr AS3/000043/09/D zawartej w dniu 24 kwietnia 2018 r. pomiędzy Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z siedzibą w Warszawie a Powiatem Stalowowolskim
- ✓ Umowy nr AS3/000068/09/D z dnia 26 kwietnia 2024 r. pomiędzy Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z siedzibą w Warszawie a Powiatem Stalowowolskim

Tabela 49. Realizacja programu "Aktywny samorząd" w Powiecie Stalowowolskim w latach 2021 - 2025

Rok realizacji	Moduł Programu	Obszar wsparcia	Numer Zadania	Liczba osób, którym wypłacono dofinansowanie lub refundację /wg numeru PESEL/	Kwota wypłacona
2021	I- likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową	A likwidacja bariery transportowej	1 Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu	1	8 585,00
			2 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu	2	3 620,00
			3 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu, w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego	0	0
			4 Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu	0	0
		B likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym	1 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych	8	56 545,00
			2 Dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania	0	0

			3 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku	5	32 279,20
			4 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania adresowana do osób z orzeczeniem, o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy	2	7 079,30
			5 Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu, adresowana do osób z orzeczeniem, o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności	0	0
		C likwidacja barier w poruszaniu się:	1 Pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym adresowana do osób z orzeczeniem, o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i dysfunkcją uniemożliwiającą poruszanie się za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym	3	45 120,00
			2 Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, adresowana do osób z orzeczeniem, o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności	6	11 479,60
			3 Pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności	1	25 108,00
			4 Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne (co najmniej na III poziomie jakości), adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności	0	0
			5 Pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu powodującą problemy w samodzielnym przemieszczaniu się i posiadających zgodę lekarza specjalisty na użytkowanie przedmiotu dofinansowania	6	42 375,00
			D Pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką), adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, którzy są przedstawicielem ustawowym lub opiekunem prawnym	31	66 038,00

		dziecka			
	II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym	Pomoc adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, pobierających naukę w szkole wyższej lub w szkole policealnej lub kolegium, a także do osób mających przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi	-	44	244 291,12
Ogółem 2021 r.				109 osób	542 520,22
2022	I - likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową	A likwidacja bariery transportowej	1 Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu	6	32 470,00
			2 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu	4	8 157,00
			3 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu, w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego	0	0
			4 Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu	0	0
		B likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym	1 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych	14	89 820,00
			2 Dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania	0	0
			3 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku	3	18 353,09
			4 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy	8	31 197,00
			5 Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności	0	0

			<p>1</p> <p>Pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i dysfunkcją uniemożliwiającą poruszanie się za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym</p>	2	14 500,00
			<p>2</p> <p>Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności</p>	7	15 963,30
			<p>3</p> <p>Pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności</p>	3	68 415,00
			<p>4</p> <p>pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne (co najmniej na III poziomie jakości), adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności</p>	0	0
			<p>5</p> <p>Pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu powodującą problemy w samodzielnym przemieszczaniu się i posiadających zgodę lekarza specjalisty na użytkowanie przedmiotu dofinansowania</p>	3	20 325,00
		<p>D</p> <p>Pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką), adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, którzy są przedstawicielem ustawowym lub opiekunem prawnym dziecka</p>	-	27	70 421,00
	<p>II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym</p>	<p>Pomoc adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, pobierających naukę w szkole wyższej lub w szkole policealnej lub kolegium, a także do osób mających przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi</p>	-	82	353 300,19
Ogółem 2022 r.				159 osób	722 921,58
		<p>A</p> <p>likwidacja bariery transportowej</p>	<p>1</p> <p>Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu</p>	6	81 097,00

2023	I - likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową		2 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu	2	2 325,00
			3 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu, w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego	0	0,00
			4 Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu	0	0,00
	B likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym		1 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych	22	159 035,52
			2 Dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania	0	0,00
			3 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku	5	32 324,18
			4 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy	9	47 839,13
			5 Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności	0	0,00
	C likwidacja barier w poruszaniu się		1 Pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i dysfunkcją uniemożliwiającą poruszanie się za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym	3	57 500,00
			2 Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności	4	5 558,29
			3 Pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności	1	19 877,88

			4 pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne (co najmniej na III poziomie jakości), adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności	0	0,00
			5 Pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu powodującą problemy w samodzielnym przemieszczaniu się i posiadających zgodę lekarza specjalisty na użytkowanie przedmiotu dofinansowania	5	33 825,00
		D Pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką), adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, którzy są przedstawicielem ustawowym lub opiekunem prawnym dziecka	-	39	118 877,00
	II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym	Pomoc adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, pobierających naukę w szkole wyższej lub w szkole policealnej lub kolegium, a także do osób mających przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi	-	90	413 449,09
Ogółem 2023				232 osoby	971 708,09
2024	I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową	A Likwidacja bariery transportowej	1 Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu	6	39 100,19
			2 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu	0	0,00
			3 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu, w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego	0	0,00
			4 Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu	0	0,00

			1 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych	20	172 565,21
			2 Dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania	0	0,00
		B Likwidacja barier w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym	3 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku	11	87 673,42
			4 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy	13	66 829,39
			5 Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności	2	765,00
			1 Pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i dysfunkcją uniemożliwiającą poruszanie się za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym	4	64 300,00
		C Likwidacja barier w poruszaniu się	2 Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności	11	22 843,03
			3 Pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności	1	82 672,50
			4 pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne (co najmniej na III poziomie jakości), adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności	0	0,00
			5 Pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu powodującą problemy w samodzielnym przemieszczaniu się i posiadających zgodę lekarza specjalisty na użytkowanie przedmiotu dofinansowania	5	36 000,00

		<p>D Pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką), adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, którzy są przedstawicielem ustawowym lub opiekunem prawnym dziecka</p>	-	37	135 153,00
		<p>E Pomoc w kontynuowaniu rehabilitacji w formie wentylacji domowej, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności lub z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia), które korzystają z koncentratora tlenu lub respiratora w ramach świadczenia udzielanego przez ośrodek domowego leczenia tlenem lub ośrodek wentylacji domowej, tj. pod opieką zespołu długoterminowej opieki domowej dla pacjentów wentylowanych mechanicznie lub pod opieką poradni/ośrodka/zespołu domowego leczenia tlenem</p>	-	43	17 400,00
	Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym	Pomoc adresowana do osób ze znacznym, umiarkowanym lub lekkim stopniem niepełnosprawności, pobierających naukę w szkole wyższej lub w szkole policealnej lub kolegium, a także do osób mających przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi	-	109	559 113,24
Ogółem 2024 r.				322 osoby	1 284 414,98
2025	I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową	A likwidacja bariery transportowej	<p>1 Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu</p>	5	43 737,00
			<p>2 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu</p>	5	13 507,00
			<p>3 Pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu, w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego</p>	0	0,00

			4 Pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu	0	0
	B Likwidacja barier w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym	1 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych	14	99 750,41	
2 Dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania		0	0,00		
3 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku		5	41 251,26		
4 Pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy		6	31 560,95		
5 Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności		1	1 377,00		
		C Likwidacja barier w poruszaniu się	1 Pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i dysfunkcją uniemożliwiającą poruszanie się za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym	4	93 511,46
2 Pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 r. życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności	6		7 862,18		
3 Pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności	1		19 949,87		
4 pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne (co najmniej na III poziomie jakości), adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności	0		0		

			5 Pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu powodującą problemy w samodzielnym przemieszczaniu się i posiadających zgodę lekarza specjalisty na użytkowanie przedmiotu dofinansowania	5	41 852,00
	D	D Pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką), adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, którzy są przedstawicielem ustawowym lub opiekunem prawnym dziecka		39	116 972,00
		E Pomoc w kontynuowaniu rehabilitacji w formie wentylacji domowej, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności lub z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia), które korzystają z koncentratora tlenu lub respiratora w ramach świadczenia udzielanego przez ośrodek domowego leczenia tlenem lub ośrodek wentylacji domowej, tj. pod opieką: paliatywną lub hospicjum lub długoterminową pielęgniarstwa, zespołu długoterminowej opieki domowej dla pacjentów wentylowanych mechanicznie, poradni/ośrodka/zespołu domowego leczenia tlenem, lekarza specjalisty, który zalecił stosowanie urządzenia Przy czym wsparcie dotyczy także osób korzystających z urządzenia wypożyczonego lub zakupionego ze środków własnych		83	87 000,00
	Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym	Pomoc adresowana do osób ze znacznym, umiarkowanym lub lekkim stopniem niepełnosprawności, pobierających naukę w szkole wyższej lub w szkole policealnej lub kolegium, a także do osób mających przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi		136	Wyplacono 589 378,32 pozostaje do wypłaty w br. kwota 142 450,00
Ogółem 2025 r.				310	1 330 159,45

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdań z realizacji programu „Aktywny samorząd” w latach 2021-2025

Program „Aktywny Samorząd” cieszy się ogromnym zainteresowaniem wśród osób z niepełnosprawnościami. Jego realizacja w Powiecie Stalowowolskim trwa nieprzerwanie od 2012 r. Dzięki temu u wielu osób z różnymi dysfunkcjami zostały wyeliminowane lub przynajmniej zmniejszone bariery ograniczające uczestnictwo tych osób w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

Od 2026 roku rozszerza się program o kolejne zadania i moduły:

- ✓ Modułu I Obszar C Zadanie 6 – pomoc w zakupie manualnego wózka multipozycyjnego lub jego niezbędnego wyposażenia adresowana do osób:
  - ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub orzeczeniem o niepełnosprawności,
  - z niepełnosprawnością sprzężoną, tj. co najmniej dwoma przyczynami wydania orzeczenia o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenia o niepełnosprawności,
  - z koniecznością stałego korzystania z ręcznego wózka inwalidzkiego dopasowanego do potrzeb wynikających z ograniczeń w pozycji siedzącej, co powoduje konieczność korzystania z manualnego wózka multipozycyjnego,
  - w wieku od rozpoczęcia edukacji przedszkolno-szkolnej do 18 roku życia lub w wieku aktywności zawodowej,
  - których wnioski uzyska pozytywną opinię eksperta PFRON co do funkcjonalnego dostosowania wózka do indywidualnych potrzeb i aktywności jego użytkownika
- ✓ Moduł III – likwidacja barier w dostępie do mieszkania spełniającego indywidualne kryterium dostępności dla beneficjenta pomocy:
  - 1) Zadanie 1 – pomoc w zamianie architektonicznie niedostępnego mieszkania na mieszkanie spełniające indywidualne kryterium dostępności, znajdujące się w lokalizacji umożliwiającej samodzielne opuszczanie budynku, aż do poziomu zero przed budynkiem;
  - 2) Zadanie 2 – pomoc w wynajęciu samodzielnego mieszkania, które spełnia indywidualne kryterium dostępności.

2.6 Realizacja programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” – Mieszkanie dla absolwenta

Tabela 50. Stan realizacji programu SAM – Mieszkanie dla absolwenta w latach: 2022-2025

Liczba umów dofinansowania, zawartych w 2025 roku:	2
Łączna liczba umów dofinansowania zawartych w latach 2022 – 2025	3
Stopień wykorzystania przyznanej kwoty na realizację programu (także narastająco w zł.)	
Wyплаты w 2025 roku (w zł.) - łącznie	28 931,70
Za okres 1-24 miesiąca wsparcia	28 931,70
Za okres 25-42 miesiąca wsparcia	0,00
Za okres 43-60	0,00
Wyплаты narastająco – 2022-2025 (w zł.) – łącznie, w tym	34 231,26
Za okres 1-24 miesiąca wsparcia	34 231,26
Za okres 25-42 miesiąca wsparcia	0,00
Za okres 43-60 miesiąca wsparcia	0,00
Kwota zobowiązań wynikających z zawartych umów (kontynuowanie umów dofinansowania (w zł.) łącznie	224 736,87

Źródło: Dane wynikające ze sprawozdania z realizacji programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” – Mieszkanie dla absolwenta

III. INSTYTUCJE I ORGANIZACJE W POWIECIE STALOWOWOLSKIM POMAGAJĄCE OSOBOM Z NIEPELNOSPRAWNOŚCIAMI

3.1 Instytucje pomocy społecznej w Powiecie działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami

Ośrodek Pomocy Społecznej w Bojanowie,
Ośrodek Pomocy Społecznej w Pysznicy,
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Radomyślu Nad Sanem,
Ośrodek Pomocy Społecznej w Zaklikowie,
Ośrodek Pomocy Społecznej w Zaleszanach,
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Stalowej Woli,
Środowiskowy Dom Samopomocy nr 1 w Stalowej Woli,
Środowiskowy Dom Samopomocy nr 2 w Stalowej Woli,
Środowiskowy Dom Samopomocy w Bojanowie,
Środowiskowy Dom Samopomocy w Radomyślu nad Sanem,
Dom Pomocy Społecznej im Józefa Gawła w Stalowej Woli,
Dom Pomocy Społecznej prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Opatrzności Bożej w Irenie,
Dom Opieki Diennej w Maziarni
Centrum Aktywności Seniora w Stalowej Woli
Klub Seniora Senior+ w Kłyżowie
Dzienny Dom SENIOR+ przy MOPS w Stalowej Woli
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Stalowej Woli,
Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Stalowej Woli,
Warsztat Terapii Zajęciowej przy MOPS w Stalowej Woli,
Warsztat Terapii Zajęciowej Przy Stowarzyszeniu „Szansa” w Stalowej Woli,
Warsztat Terapii Zajęciowej Przy Stowarzyszeniu „Nadzieja” w Stalowej Woli,
Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego Świetlica „Tęcza” przy MOPS w Stalowej Woli
Klub Trzeźwego Życia przy MOPS w Stalowej Woli

3.2 Stowarzyszenia i Organizacje pozarządowe w Powiecie działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami

Centrum Wolontariatu i Inicjatyw Obywatelskich w Stalowej Woli
Stalowowolskie Stowarzyszenie „Amazonka”
Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Szansa” w Stalowej Woli
Stowarzyszenie Opieki Nad Dziećmi „Oratorium” im. Błogosławionego Księdza Bronisława Markiewicza w Stalowej Woli
Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Poradni Leczenia Osteoporozy i Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Stalowej Woli
Stowarzyszenie „ZDROWIE PSYCHICZNE” w Stalowej Woli
Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Ruchowo „SONIR” w Stalowej Woli
Stowarzyszenie Przyjaciół Domu Pomocy Społecznej w Stalowej Woli
Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Szczególnej Troski „Nadzieja”
Polskie Towarzystwo Psychoterapii Uzależnień
Podkarpackie Centrum Medycyny Hiperbarycznej
Stowarzyszenie Ruch Pomocy Psychologicznej „Integracja”
Stowarzyszenie Przyjaciół I Rodzin Osób Niepełnosprawnych

Stowarzyszenie „MEDYK” Na Rzecz Ochrony I Promocji Zdrowia w Stalowej Woli
Stowarzyszenie Rodzin Osób z Autyzmem
Stowarzyszenie Kulturalno – Trzeźwościowe „Arka” w Pyszniczy⁷⁴.

3.3 Placówki wspierające rozwój dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami

Placówkami wspomagającymi rozwój dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami, działającymi na terenie Powiatu Stalowowolskiego są:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych w Stalowej Woli,
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Stalowej Woli
- Zespół Szkół Specjalnych nr 6 w Stalowej Woli
- Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży „SUPEŁEK”

1) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych w Stalowej Woli.

W celu zaspokojenia potrzeb podopiecznych Ośrodka Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych w Stalowej Woli realizowane są następujące działania:

- ✓ rehabilitacja dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego,
- ✓ realizacja obowiązku szkolnego w placówce rewalidacyjno – wychowawczej dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim oraz niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym ze sprzężonymi niepełnosprawnościami,
- ✓ prowadzenie terapeutycznego punktu przedszkolnego „Nasze Przedszkole”,
- ✓ wczesne wspomaganie rozwoju dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i niepełnosprawnych w wieku od momentu stwierdzenia niepełnosprawności do rozpoczęcia edukacji szkolnej, zgodnie z opiniami o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju,
- ✓ realizacja zadania zleconego w ramach art. 36 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych finansowanego ze środków PFRON,
- ✓ udział terapeutów w szkoleniach, konferencjach naukowych,
- ✓ doposażenie Ośrodka w niezbędny sprzęt i pomoce dydaktyczne,
- ✓ organizacja imprez okolicznościowych dla dzieci niepełnosprawnych i rodziców

W oparciu o wyżej wymienione działania Ośrodek realizuje następujące zadania:

➤ **Rehabilitacja dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego – w ramach kontraktu z NFZ**

Podopieczni Ośrodka Rehabilitacji korzystają z zabiegów rehabilitacyjnych w ramach kontraktu z NFZ.

Rehabilitacja dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego realizuje się:

- w czasie nie krótszym niż 1 godzina dla dzieci w wieku 0-3,
- w czasie nie krótszym niż 2 godziny dla dzieci w wieku 4-7,
- w czasie nie krótszym niż 3 godziny dla dzieci w wieku 8-18.

⁷⁴ <https://stalowowolski.bip.gov.pl/stowarzyszenia/ewidencja-stowarzyszen-dzialajacych-na-podstawie-ustawy-z-dn-7-kwietnia-1989-roku-prawo-o-stowarzyszeniach-dz-u-z-1989-roku-nr-20-poz-104-z-pozn-zm-wpisanych-do-krs.html>

Rehabilitacja dzieci polega na zindywidualizowanym uczestnictwie każdego dziecka w rehabilitacji w zależności od jego stanu zdrowia. Usprawnianie obejmuje:

- konsultacje lekarzy specjalistów: rehabilitacji medycznej, ortopedy, neonatologa,
- kinezyterapię indywidualnie; terapię neurorozwojową metodą NDT Bobath, Vojta, PNF,
- masaż ,
- fizykoterapię; hydroterapię,
- diagnozę i terapię psychologiczną, logopedyczną, zaburzeń integracji sensorycznej,
- diagnozę i terapię pedagogiczną,
- terapię ręki.

➤ **Prowadzenie placówki rewalidacyjno – wychowawczej**

Ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy umożliwi dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki. W zależności od potrzeb wychowankowie Ośrodka uczestniczą również w zajęciach rehabilitacyjnych, terapii logopedycznej, psychologicznej, terapii zaburzeń SI oraz terapii pedagogicznej prowadzonej przez oligofrenopedagoga, tyflop pedagoga lub surdopedagoga.

Wychowankami ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych są:

- dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim posiadające orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych.
- dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z których jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna, posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

W skład ośrodka rewalidacyjno – wychowawczego wchodzi:

- przedszkolny zespół edukacyjno – terapeutyczny,
- zespoły edukacyjno – terapeutyczne,
- grupy rewalidacyjno – wychowawcze, klasa przyspasabiająca do pracy.

➤ **Program wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka** to wielospecjalistyczne działania mające na celu pobudzenie i stymulowanie psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia pierwszych sygnałów nieprawidłowego funkcjonowania do podjęcia nauki w szkole. W oparciu o Opinię o potrzebie wczesnego wspomaganie oraz wieloprofilową diagnozę przeprowadzaną przez członków zespołu terapeutycznego dla każdego wychowanka opracowuje się Indywidualny Program Edukacyjno – Terapeutyczny oraz Wieloprofilową Ocenę Funkcjonowania Dziecka. W skład zespołu terapeutycznego wchodzi: pedagog, logopeda, psycholog, terapeuta zaburzeń integracji sensorycznej, fizjoterapeuta oraz lekarz. Zadaniem zespołu jest m.in. ustalenie kierunków i harmonogramu działań w zakresie wczesnego wspomaganie i wsparcia rodziny dziecka, opracowanie indywidualnego programu terapii, koordynowanie działań specjalistów prowadzących zajęcia, analizowanie skuteczności udzielanej pomocy i ocenianie postępów dziecka.

➤ **Prowadzenie Terapeutycznego Punktu Przedszkolnego „Nasze Przedszkole”**

Wychowankami Przedszkolnego Zespołu Edukacyjno – Terapeutycznego są dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na niepełnosprawność sprzężoną, w tym niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym. W oparciu o wybrany program wychowania przedszkolnego, Indywidualny Program Edukacyjno – Terapeutyczny, układany w oparciu o orzeczenie o potrzebie

kształcenia specjalnego, diagnozę funkcjonalną, podejmowane są działania terapeutyczne wobec wychowanka przedszkola.

Na zajęciach Przedszkolnego Zespołu Edukacyjno – Terapeutycznego stosuje się następujące formy kształcenia:

- indywidualna, która obejmuje typowe sytuacje wychowawcze, naturalne i celowo zorganizowane, powtarzające się systematycznie lub okolicznościowo w rozkładzie dnia pracy;
- grupowa, w skład której wchodzi aktualnie czterech wychowanków. Praca grupowa w tym przypadku jest jednolita; grupa wspólnie wykonuje jedno zadanie.

- **Realizacja zadań zleconych** w ramach art. 36 ustawy z dnia 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych finansowanego ze środków PFRON

2) Poradnia Psychologiczno -Pedagogiczna w Stalowej Woli

Do Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Stalowej Woli przyjmowane są dzieci i młodzież z powiatu stalowowolskiego na wniosek rodziców / opiekunów. W poradni prowadzi się terapię indywidualną i grupową, a także:

- ✓ odkrywa mocne strony,
- ✓ wspomaga możliwości rozwojowe,
- ✓ diagnozuje dynamikę rozwoju
- ✓ kreuje ścieżki kariery zawodowej,
- ✓ wspiera przedszkola, szkoły i placówki oświatowe w powiecie Stalowowolskim

Poradnia oferuje specjalistyczną diagnozę psychologiczną, pedagogiczną i logopedyczną w zakresie:

- ✓ rozpoznawania indywidualnych potrzeb rozwojowych i możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży,
- ✓ przyczyn trudności dydaktycznych i wychowawczych,
- ✓ rozwoju intelektualnego, emocjonalnego, społecznego, dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (dysleksją, dysgrafią, dysortografią, dyskalkulią),
- ✓ wspomagania rozwoju uczniów zdolnych,
- ✓ dojrzałości szkolnej
- ✓ zaburzeń rozwoju mowy i wad wymowy,
- ✓ ADHD, autyzm, zespół Aspergera, zaburzeń zachowania, uzależnień, niedostosowania społecznego,
- ✓ preferencji zawodowych i kreowanie kariery zawodowej.

Poradnia wspomaga przedszkola, szkoły i placówki w zakresie zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Udziela pomocy w formie:

- ✓ terapii psychologicznej indywidualnej, rodzinnej, grupowej,
- ✓ indywidualnej terapii pedagogicznej dla dzieci z trudnościami w nauce, w tym dzieci ze specyficznymi trudnościami,

- ✓ indywidualnej terapii logopedycznej dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, wadami wymowy, jękających się z zaburzeniami rozwoju mowy,
- ✓ terapii dzieci ze spektrum autyzmu,
- ✓ zajęć terapeutycznych dla uczniów niewidzących i słabowidzących oraz niepełnosprawnych intelektualnie z wykorzystaniem arteterapii,
- ✓ terapii EEG-Biofeedback,
- ✓ porad dla rodziców i nauczycieli (trudności wychowawcze, trudności w nauce, problemy okresu dojrzewania, zanurzenia zachowania i inne)
- ✓ doradztwa zawodowego, pomocy w wyborze dalszego kierunku kształcenia, w tym uczniom z niepełnosprawnościami,
- ✓ działań mediacyjnych, między stronami konfliktu (uczniami, rodzicami, nauczycielami),
- ✓ działań interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych,
- ✓ konsultacji na terenie placówek oświatowych,

W Poradni funkcjonuje Zespół Orzekający, który na wniosek rodziców / opiekunów prawnych wydaje orzeczenia:

- ✓ potrzebie kształcenia specjalnego w stosunku do uczniów z niepełnosprawnościami:
- ✓ niesłyszących i słabo słyszących,
- ✓ niewidomych i słabo widzących,
- ✓ z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- ✓ z upośledzeniem umysłowym,
- ✓ z autyzmem, w tym z Zespołem Aspergera,
- ✓ ze sprzężonymi niepełnosprawnościami,
- ✓ niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym,
- ✓ potrzebie zajęć rewalidacyjno - wychowawczych dla dzieci z niepełnosprawnością umysłową w stopniu głębokim,
- ✓ potrzebie indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego,
- ✓ potrzebie indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły,
- ✓ opinie o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do podjęcia nauki w szkole⁷⁵.

3) Zespół Szkół Nr 6 Specjalnych

Zespół Szkół nr 6 Specjalnych w Stalowej Woli, realizuje cele i zadania edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze określone w ustawie z dnia 14.12.2016 r. „Prawo oświatowe”⁷⁶ oraz przepisach wydanych na jej podstawie. W strukturze organizacyjnej Zespołu Szkół Specjalnych nr 6 są:

- ✓ WCZESNE WSPOMAGANIE ROZWOJU DZIECKA
- ✓ GRUPY PRZEDSZKOLNE I GRUPY „0” – dla dzieci z autyzmem i innymi dysfunkcjami rozwojowym
- ✓ PUBLICZNA SZKOŁA PODSTAWOWA – dla uczniów z autyzmem oraz niepełnosprawnością intelektualną
- ✓ SZKOŁA PRZYSPOSABIAJĄCA DO PRACY – dla uczniów z autyzmem oraz niepełnosprawnością intelektualną

⁷⁵ <http://www.ppp.stalowowolski.pl/index.php/nasza-oferta>

⁷⁶ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1043 z późn. zm.)

- ✓ GRUPA REWALIDACYJNO-WYCHOWAWCZA – dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim

Nadrzędnymi celami Zespołu Szkół Specjalnych są:

- wielostronny rozwój wychowanków (w wymiarze intelektualnym, społecznym, zdrowotnym, fizycznym, emocjonalnym i moralnym) na miarę ich możliwości, oraz potrzeb rozwojowych i edukacyjnych,
- przygotowanie uczniów do aktywnego, optymalnego dla każdego z nich uczestnictwa w życiu społecznym i kulturowym oraz do pracy, w warunkach poszanowania godności osobistej oraz wolności światopoglądowej i wyznaniowej⁷⁷.

Zespół Szkół nr 6 Specjalnych w Stalowej Woli wspiera pomocą psychologiczną rodziców, uczniów, nauczycieli oraz całe rodziny. Uczniowie szkoły otoczeni są opieką logopedyczną. Obejmuje ona wszelkie działania profilaktyczne, diagnostyczne, terapeutyczne oraz instruktażowe, zmierzające do zapobiegania, ograniczania czy usuwania zakłóceń i zaburzeń procesu porozumiewania się oraz łagodzenia ich skutków. Terapia logopedyczna prowadzona jest w oparciu o indywidualne programy tworzone dla każdego dziecka. W szkole prowadzone są zajęcia rehabilitacji ruchowej w postaci kinezyterapii indywidualnej, grupowej i masażu klasycznego.

- **Punkt konsultacyjny dla dzieci i młodzieży z autyzmem** - W ramach Konkursu nr 1/2023 pn. „Możemy więcej” (konkurs o zlecenie realizacji zadań publicznych w formie wsparcia) ogłoszonego przez PFRON na podstawie art. 11 i art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁷⁸ w związku z art. 36 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w szkole realizowany jest projekt: Punkt konsultacyjny dla dzieci i młodzieży z autyzmem. Termin realizacji projektu określono na okres: 01.04.2024 r. do 31.03.2027 r. Celem projektu: Prowadzenie konsultacji i terapii specjalistycznych mających na celu nabywanie, rozwijanie i podtrzymywanie umiejętności społecznych, umysłowych, werbalnych, motorycznych niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania dzieci i młodzieży z autyzmem. Beneficjentami projektu mogą być dzieci i młodzież od 6 do 18 r.ż. z autyzmem, które posiadają aktualne orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. Projekt pn. Punkt konsultacyjny dla dzieci i młodzieży z autyzmem ma charakter ponadregionalny.
- **Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka** to wielospecjalistyczne, kompleksowe i intensywne działania mające na celu pobudzanie psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia pierwszych sygnałów nieprawidłowego funkcjonowania do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej. Wsparciem objęta jest też rodzina dziecka.

Terapia obejmuje:

- ✓ zajęcia pedagogiczne,
- ✓ zajęcia logopedyczne,
- ✓ zajęcia z zakresu komunikacji alternatywnej i wspomagającej,
- ✓ integrację sensoryczną,
- ✓ rehabilitację ruchową,
- ✓ muzykoterapię,
- ✓ pomoc psychologiczną.

⁷⁷ <http://www.zss6stalowa-wola.pl/strona-1/statut/>

⁷⁸ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1338)

Aby dziecko zostało przyjęte na zajęcia wczesnego wspomaganie, rodzice muszą złożyć u Dyrektora szkoły wniosek o zorganizowanie zajęć oraz opinię o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, wydaną przez Poradnię Psychologiczno – Pedagogiczną.

Zajęcia organizowane są w wymiarze od 4 do 8 godzin w miesiącu, w zależności od możliwości psychofizycznych i potrzeb dziecka. Dyrektor szkoły powołuje zespół specjalistów pracujących z danym dzieckiem. W skład zespołu wchodzi osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie w pracy z małymi dziećmi o zaburzonym rozwoju. Każde dziecko opracowywany ma indywidualny program wczesnego wspomaganie, który realizowany jest na zajęciach i systematycznie ewaluowany.

Zadania realizowane w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka polegają na stymulowaniu sfery poznawczej, emocjonalnej i społecznej. Celem ich jest kształtowanie i rozwijanie samodzielności, umiejętności porozumiewania się, radzenia sobie z emocjami. Udział w zajęciach jest etapem przygotowującym dzieci do podjęcia nauki w szkole.

Pomoc udzielana we wczesnym dzieciństwie zmniejsza skutki wynikające z niepełnosprawności i wyrównuje mikrodeficyty rozwojowe. Zapobiega pojawianiu się zaburzeń o charakterze wtórnym. Poszerza możliwości dziecka z niepełnosprawnością i powoduje, że w przyszłości łatwiej będzie ono radzić sobie w szkole.

Niewątpliwym atutem udziału dziecka w zajęciach wczesnego wspomaganie w Zespole Szkół Nr 6 Specjalnych jest fakt, iż po ukończeniu etapu przedszkolnego może ono kontynuować naukę w szkole, która posiada bogatą ofertę edukacyjną i terapeutyczną⁷⁹.

- **Oddział przedszkolny** - Przedszkole przy Zespole Szkół Nr 6 Specjalnych jest placówką dydaktyczno-wychowawczą prowadzącą program terapeutyczny dla dzieci z autyzmem. Każda grupa liczy od 2 do 4 dzieci. Dzieci w przedszkolu objęte są całościową terapią stymulacyjno-rozwojową. Codzienne zajęcia indywidualne i grupowe pozwalają im na doświadczenie własnych możliwości i potrzeb. Podczas typowych aktywności przedszkolnych, takich jak zabawy tematyczne, zabawy plastyczne czy zabawy ruchowe, dzieci uczą się nawiązywania kontaktów z rówieśnikami, skutecznej komunikacji oraz poznają obowiązujące w grupie zasady i normy. Zabawy w grupie zachęcają je do współpracy z innymi, a tym samym służą do rozwijania kompetencji społecznych. Wielokierunkowa aktywność dzieci pozwala im nabywać i rozwijać nowe umiejętności w zakresie samoobsługi, mowy, komunikacji, aktywności poznawczej, motoryki oraz zachowania. Dzieci pracują w oparciu o Indywidualne Programy Edukacyjno- Terapeutyczne opracowywane przez zespół specjalistów. Programy te uwzględniają indywidualne potrzeby każdego dziecka oraz poziom głębokości zaburzeń autystycznych. Każdy z przedszkolaków objęty jest odpowiednimi dla danego dziecka formami terapii. Podopieczni korzystają z alternatywnych i wspomagających metod komunikacji, terapii logopedycznej, psychologicznej, pedagogicznej, Integracji Sensorycznej i innych. Istnieje możliwość korzystania z zajęć w szkolnej świetlicy.

- 4) **Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży „SUPELEK”** - Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży „Supelek” funkcjonujący w strukturach Powiatowego Szpitala Specjalistycznego w stalowej Woli, udziela pomocy młodym osobom w sytuacjach kryzysowych, w szczególności doświadczających przemocy, depresji, fobii, zaburzeń lękowych, trudności emocjonalnych, zwłaszcza w relacjach w środowisku, problemach rodzinnych, przystosowawczych, trudności szkolnych.

W strukturze Centrum są obecnie dwie poradnie:

- ✓ Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży
- ✓ Poradnia Psychologiczna dla Dzieci i Młodzieży.

⁷⁹ <http://www.zss6stalowa-wola.pl/wczesne-wspomaganie-rozwoju/>

IV. PLANOWANE DZIAŁANIA NA RZECZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W LATACH 2026-2030

Osoby z niepełnosprawnościami są członkami społeczeństwa i mają prawo do pozostania we własnym środowisku lokalnym. Powinny one otrzymać potrzebne im wsparcie w ramach normalnych struktur edukacyjnych, opieki zdrowotnej, zatrudnienia i usług społecznych.

Integracja społeczna osób z niepełnosprawnościami przez pracę stanowi w Polsce bardzo wymagające i trudne do realizacji wyzwanie. Istnieje wiele czynników wpływających niekorzystnie na zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami. Po stronie podażowej są to – poza relatywnie niskimi kwalifikacjami osób z niepełnosprawnościami – słabe motywacje i liczne bariery instytucjonalno – infrastrukturalne. Po stronie zaś popytu na pracę: niechęć pracodawców i w konsekwencji znaczny koszt ich motywowania oraz ogólnie trudny rynek pracy charakteryzujący się słabą dynamiką tworzenia miejsc pracy.

Integracja społeczna osób z niepełnosprawnościami wymaga niekiedy znacznie szerszego wsparcia. Szczególnie mocno dotyczy to przypadków głębokiej i trwałej niesprawności. W pokonywaniu trudności wiążących się z niepełnosprawnością organizmu, wpływających na możliwość i jakość pełnienia ról społecznych, dostępnych innym ludziom w normalnym nurcie życia społecznego, potrzebne jest wsparcie polegające na:

- umożliwieniu zdobycia kompetencji społecznych oraz sprawności funkcjonalnych, niezbędnych do uczestniczenia w życiu społecznym w zależności od rodzaju i stopnia niepełnosprawności (rehabilitacja, kursy, szkolenia, sprzęt),
- uzyskaniu indywidualnej pomocy (usługi asystenta personalnego) dla osób całkowicie lub częściowo niezdolnych do samodzielnej egzystencji, w czynnościach i sytuacjach, które z powodów indywidualnie określonych byłyby niedostępne.

Konieczne jest podjęcie działań w zakresie:

- rozbudowy systemu pomocy społecznej i przeciwdziałania skutkom wykluczenia społecznego,
- integracji społeczności osób z niepełnosprawnościami ze społecznością lokalną,
- propagowania rozwoju przedsiębiorczości poprzez zachęcanie do prowadzenia działalności gospodarczej oraz rolniczej, w celu zmniejszenia bezrobocia na lokalnym rynku pracy.

4.1 Działania obejmujące osiem obszarów priorytetowych, zgodnie z rządową Strategią Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021 – 2030

Dokumentem bazowym, który wyznacza priorytety działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Powiecie Stalowowolskim jest Strategia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021 - 2030⁸⁰, przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 16.02.2021 r. Jest to kompleksowy dokument, przygotowany we współpracy z Krajową Radą Konsultacyjną do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Polską Radą Języka Migowego, a także z licznymi organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych. Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami, podobnie jak Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, dotyczy wielu obszarów tematycznych,

⁸⁰ <https://www.gov.pl/web/premier/strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnosciami-na-lata-2021-2030>

dlatego do jej skutecznej realizacji konieczne jest aktywne zaangażowanie nie tylko administracji na poziomie centralnym, ale także zaangażowanie samorządu terytorialnego oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym organizacji pozarządowych zrzeszających osoby z niepełnosprawnościami. Stanowi zatem wezwanie do wspólnych działań na rzecz realizacji wizji równych szans i praw dla osób z niepełnosprawnościami na równi z innymi osobami.

Strategia obejmuje 8 priorytetowych obszarów wsparcia. Są to:

- ✓ **Niezależne życie**
- ✓ **Dostępność**
- ✓ **Edukacja**
- ✓ **Praca**
- ✓ **Warunki życia i ochrona socjalna (zabezpieczenie społeczne)**
- ✓ **Zdrowie**
- ✓ **Budowanie świadomości**
- ✓ **Koordinacja**

Działania ujęte w Programie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Powiecie Stalowowolskim na lata 2026 – 2030 opracowano także na podstawie propozycji działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, przedstawionych przez organizacje i instytucje działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Powiecie Stalowowolskim oraz w oparciu o własne wieloletnie doświadczenie zawodowe w pracy z osobami z niepełnosprawnościami.

4.1.1 Niezależne życie

Określone w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych instrumenty rehabilitacji społecznej zapewnić mają osobom z niepełnosprawnościami aktywne i pełne uczestnictwo w życiu społecznym. W tym celu należy podjąć działania, mające na celu:

- a) wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej;
- b) wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych;
- c) likwidację barier, w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie informacji;
- d) kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi.

Pomimo podejmowanych ww. działań w przeszłości, niepełnosprawność w dalszym ciągu jest czynnikiem wpływającym na osłabienie relacji społecznych, a więc izolację osób z niepełnosprawnościami. Dlatego planowane działania należy zintensyfikować w oparciu o następujące instrumenty:

- 4.1.1.1 Tworzenie, rozszerzenie (w zależności od potrzeb), modernizacja i wszechstronne wspieranie działalności warsztatów terapii zajęciowej, które są podstawową formą procesu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych,

- 4.1.1.2 Podejmowanie różnych form postępowania w celu przygotowania osób niepełnosprawnych do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej lub podjęcia zatrudnienia, w tym w warunkach pracy chronionej na przystosowanym stanowisku pracy,
- 4.1.1.3 Dofinansowanie do uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- 4.1.1.4 Dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się, i technicznych osób niepełnosprawnych,
- 4.1.1.5 Likwidację barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową oraz dostęp do edukacji, poprzez:
  - 4.1.1.5.1 likwidację barier transportowych
  - 4.1.1.5.2 likwidację barier w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym
  - 4.1.1.5.3 likwidację barier w poruszaniu się
  - 4.1.1.5.4 pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej
  - 4.1.1.5.5 pomoc w kontynuowaniu rehabilitacji w formie wentylacji domowej,
- 4.1.1.6 Pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym,
- 4.1.1.7 Likwidacja barier w dostępie do mieszkania spełniającego indywidualne kryterium dostępności dla beneficjenta pomocy
- 4.1.1.8 Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze dla osób niepełnosprawnych,
- 4.1.1.9 Dostęp do usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika poprzez wsparcie tych usług ze środków PFRON,
- 4.1.1.10 Wspieranie aktywności rekreacyjnej i sportowej osób niepełnosprawnych poprzez propagowanie i dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,
- 4.1.1.11 Wspieranie instytucji w działalności kulturalnej i sportowej na rzecz osób niepełnosprawnych oraz promowanie twórczości osób niepełnosprawnych,
- 4.1.1.12 Włączanie osób niepełnosprawnych w życie społeczne i umożliwienie im uczestnictwo w zajęciach kulturalnych, oświatowych i sportowych,
- 4.1.1.13 Zwiększenie możliwości uzyskania wsparcia dla projektów gmin i powiatu oraz organizacji pozarządowych dotyczących aktywizacji i/lub integracji osób niepełnosprawnych,
- 4.1.1.14 Podejmowanie innych działań niż wyżej wymienione, w celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym niezależnego życia.

Realizacja ww. planowanych działań będzie m.in. możliwa, dzięki zabezpieczeniu w każdym roku realizacji, środków finansowych PFRON w planie rzeczowo - finansowym dotyczącym podziału środków na poszczególne zadania ustawowe. Ponadto wsparcie osób z niepełnosprawnościami będzie możliwe dzięki realizacji, w poszczególnych latach, programu „Aktywny samorząd”, Programu wyrównywania różnic między regionami III oraz podejmowaniu innych inicjatyw, których celem będzie zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami niezależnego życia. Planuje się podejmowane czynności dotyczących poszukiwania i pozyskiwania dodatkowych środków finansowych (także unijnych), dzięki którym będzie możliwa realizacja zadań ułatwiających osobom z niepełnosprawnościami funkcjonowanie w społeczeństwie na równi z osobami pełnosprawnymi.

Priorytetowymi działaniami podejmowanymi w celu stworzenia osobom z niepełnosprawnościami warunków do niezależnego, samodzielnego życia będą działania podejmowane w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych, transportowych i w dostępie do edukacji. Będą brane pod uwagę także bieżące potrzeby osób z niepełnosprawnościami i ich

opiekunów. W tym celu Powiat Stalowowolski dołoży wszelkich starań, aby umożliwić osobom z niepełnosprawnościami niezależność, samodzielność w codziennym funkcjonowaniu, a także rozwój osobisty zwiększający szansę na podjęcie odpowiedniego zatrudnienia.

Problem niepełnosprawności nie dotyczy wyłącznie samych osób z niepełnosprawnościami, ale również ich opiekunów i rodzin. Opieka nad osobą z niepełnosprawnością, w zależności od wieku podopiecznego, rodzaju jego niepełnosprawności, w różnym stopniu absorbuje opiekuna, który często rezygnuje z własnej aktywności zawodowej, by zatroszczyć się o bliską osobę. W przypadku koniecznej całodobowej opieki jest to zadanie niezwykle wyczerpujące nie tylko fizycznie, ale też psychicznie. Jednak dzięki podjętym przez rządzących działaniom o charakterze programowym i legislacyjnym powstały narzędzia ustawowe, które wspierają także opiekunów osób niepełnosprawnych. Są to:

- ✓ ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (t. j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1829), na podstawie której opracowano Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”⁸¹.
- ✓ ustawa z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1848).

Powyższe akty prawne umożliwiają zaplanowanie działań takich jak:

4.1.1.15 Realizacja programu „Opieka wytchnieniowa” dla jednostek samorządu terytorialnego oraz realizacja programu „Opieka wytchnieniowa” dla organizacji pozarządowych” – Głównym celem Programu jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobami z niepełnosprawnościami poprzez umożliwienie uzyskania doraźnej, czasowej pomocy w formie usług opieki wytchnieniowej. Adresatami Programu są członkowie rodzin lub opiekunowie sprawujący bezpośrednią opiekę nad: dziećmi od ukończenia 2. roku życia do ukończenia 16. roku życia posiadającymi orzeczenie o niepełnosprawności lub osobami niepełnosprawnymi posiadającymi: orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem wymienionym w lit. a, zgodnie z art. 5 i art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm), poprzez umożliwienie uzyskania doraźnej, czasowej pomocy w formie usługi opieki wytchnieniowej, tj. odciążenie od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki nad osobą z niepełnosprawnością przez zapewnienie czasowego zastępstwa w tym zakresie. Dzięki temu wsparciu, osoby zaangażowane na co dzień w sprawowanie opieki nad osobą z niepełnosprawnością dysponować będą czasem, który mogą przeznaczyć na odpoczynek i regenerację, jak również na załatwienie niezbędnych spraw życiowych. Usługi opieki wytchnieniowej mogą służyć również okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osoby z niepełnosprawnością w sytuacji, gdy członkowie rodzin lub opiekunowie z różnych powodów nie będą mogli wykonywać swoich obowiązków⁸².

4.1.1.16 Realizacja Programu „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla jednostek samorządu terytorialnego” oraz realizacja programu „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla organizacji pozarządowych. Program na celu zapewnienie dostępności do usług asystencji osobistej, tj. wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym osób z niepełnosprawnościami. Program jest elementem polityki społecznej państwa w zakresie:

⁸¹ Uchwała nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. w sprawie kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” (M.P. poz. 1250)

⁸² <https://samorzad.gov.pl/web/pcpr-sandomierz/program-ministra-rodziny-pracy-i-polityki-spoecznej-opieka-wytchnieniowa-dla-jednostek-samorządu-terytorialnego--edycja-2026>

- 1) poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnościami, w szczególności poprzez umożliwienie im jak najbardziej niezależnego życia,
- 2) wsparcia osób z niepełnosprawnościami oraz zapewnienia pomocy adekwatnej do potrzeb,
- 3) uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w wydarzeniach społecznych, kulturalnych rozrywkowych lub sportowych itp.,
- 4) dofinansowania jednostek samorządu terytorialnego w ramach realizowanych zadań mających na celu wsparcie społeczne osób z niepełnosprawnościami (Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością dla jednostek samorządu terytorialnego),
- 5) zwiększenia wsparcia asystenckiego dla uczniów z niepełnosprawnościami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, także w innych wymiarach życia i funkcjonowania społecznego,
- 6) wykorzystania potencjału podmiotów, o których mowa a art. 3 ust. 2 oraz ust. 3 pkt. 1 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, z późn. zm.) – posiadających statutowe postanowienie o prowadzeniu działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz faktycznie prowadzących działalność na rzecz tych osób przez okres co najmniej 3 lat (łącznie 36 miesięcy) przed dniem złożenia oferty na realizację Programu (Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością dla organizacji pozarządowych).

Program zapewni wsparcie w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym następującym osobom:

- 1) dzieciom od ukończenia 2. roku życia do ukończenia 16. roku życia posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami w pkt. 7 i 8 w orzeczeniu o niepełnosprawności - konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji oraz
- 2) osobom z niepełnosprawnościami posiadającym orzeczenie:
  - a) o znacznym stopniu niepełnosprawności albo
  - b) o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, albo
  - c) traktowane na równi z orzeczeniami wymienionymi w lit. a i b, zgodnie z art. 5 i art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.).

Usługi asystencji osobistej wpisują się w jeden z głównych celów Funduszu Solidarnościowego tj. wsparcie społeczne osób niepełnosprawnych. Celem rozpowszechniania usług asystencji osobistej jest zwiększenie szans osób z niepełnosprawnościami na prowadzenie bardziej niezależnego/samodzielnego i aktywnego życia. Tak więc, nadrzędnym celem usług asystencji osobistej jest dążenie do poprawy funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością w jej środowisku, zwiększenia możliwości zaspokajania jej potrzeb oraz włączania jej w życie społeczne.

Program zakłada wsparcie finansowe dla gmin/powiatów w zakresie świadczenia usług asystencji osobistej, które będą dostosowane do potrzeb uczestnika mieszkającego na terenie gminy/powiatu.

Usługi asystencji osobistej polegają na wspieraniu przez asystenta osoby z niepełnosprawnością w różnych sferach życia, w tym:

- 1) wsparciu uczestnika w czynnościach samoobsługowych, w tym utrzymaniu higieny osobistej,
- 2) wsparciu uczestnika w prowadzeniu gospodarstwa domowego i wypełnianiu ról w rodzinie,
- 3) wsparciu uczestnika w przemieszczaniu się poza miejscem zamieszkania,
- 4) wsparciu uczestnika w podejmowaniu aktywności życiowej i komunikowaniu się z otoczeniem⁸³.

4.1.1.17 Realizacja Programu pn. „Centra opiekuńczo – mieszkalne” Moduł I i Moduł II–

Moduł I (utworzenie Centrum, w tym budowa lub adaptacja budynku) - Celem utworzenia Centrów opiekuńczo-mieszkalnych jest uzupełnienie systemu wsparcia osób niepełnosprawnych, poprzez stworzenie dodatkowej usługi w postaci zapewnienia możliwości zamieszkiwania w formie pobytu dziennego lub całodobowego. Osoby, do których kierowany jest Program, obok różnorodnego wsparcia (w tym w zakresie potrzeb zdrowotnych, pielęgnacyjnych, zapobiegania wtórnym powikłaniom, stymulowania i rozwijania sprawności ruchowej, kompetencji poznawczych oraz społecznych), będą miały zapewnioną możliwość niezależnego/samodzielnego i godnego funkcjonowania na miarę swoich potrzeb i takie zadania mają realizować Centra opiekuńczo-mieszkalne. Program adresowany jest do gmin i powiatów, które zorganizują usługi zamieszkiwania w formie pobytu dziennego lub całodobowego w Centrach⁸⁴. Osoby, które posiadają orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności wymagają zapewnienia szczególnego, kompleksowego wsparcia oraz odpowiedniego wyposażenia placówek pobytu. Istotne znaczenie dla poprawy sytuacji tych osób ma stworzenie odpowiedniego systemu wsparcia. Projektowane rozwiązania mają zapewnić realną pomoc w opiece nad dorosłą osobą niepełnosprawną, poprzez zorganizowanie dla niej pobytu dziennego lub całodobowego w środowisku lokalnym. Organizowanie i świadczenie pobytu dla osób niepełnosprawnych prowadzone jest w Polsce przez samorządy lub organizacje pozarządowe. Istniejąca infrastruktura lokalnego wsparcia osób z wymienionymi niepełnosprawnościami nie zaspokaja wszystkich potrzeb zgłaszanych przez osoby niepełnosprawne. Centra mają na celu uzupełnienie systemu wsparcia osób niepełnosprawnych, poprzez stworzenie dodatkowej usługi w postaci zapewnienia możliwości zamieszkiwania w formie pobytu dziennego lub całodobowego niepełnosprawności wymagają zapewnienia szczególnego, kompleksowego wsparcia oraz odpowiedniego wyposażenia placówek pobytu,

Moduł II (funkcjonowanie Centrum) - Głównym założeniem Programu, jest stworzenie warunków dla jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego, pozwalających na funkcjonowanie placówek pobytu dziennego lub całodobowego dla osób z niepełnosprawnościami. Program stwarza również warunki dla Centrów utworzonych w ramach realizacji Modułu I - Utworzenie Centrum, na podstawie Programu 2019 oraz Programu 2021, dla ich prowadzenia przez okres minimum 10 lat, licząc od dnia otwarcia Centrum, a tym samym zrównując okres prowadzenia Centrum z warunkami określonym w tym zakresie w Programie 2023

⁸³ Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla jednostek Samorządu Terytorialnego – edycja 2026

⁸⁴ <https://www.gov.pl/web/rodzina/nabor-wnioskow-w-ramach-programu-centra-opiekunczo-mieszkalne>

oraz Programie 2024. Program adresowany jest do gmin i powiatów, które dysponują Centrum, spełniającym warunki określone w Programie. W ramach realizowanych zadań Modułu II - Funkcjonowanie Centrum uznaje się, że, kosztami kwalifikowalnymi zadania (w przypadku jednostek samorządu terytorialnego - wydatkami) są:

- 1) koszty faktycznie poniesione w okresie realizacji zadania (z zastrzeżeniem, że za zobowiązania zaciągnięte w danym roku kalendarzowym, wydatki można ponosić do dnia 31 grudnia danego roku);
- 2) wszystkie koszty niezbędne dla realizacji zadania przewidziane w kalkulacji wniosku o finansowanie, który został wybrany i zaakceptowany;
- 3) koszty brutto, tj. koszty wraz z przypadającym na nie podatkiem VAT, z wyjątkiem przypadków, gdy podatek ten może być odliczony od podatku należnego lub zwrócony, przy uwzględnieniu przepisów ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2025 r. poz. 775, z późn. zm.) oraz § 16 ust. 6-8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 grudnia 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu i trybu finansowania inwestycji z budżetu państwa (Dz. U. poz. 1579).

4.1.1.18 Podejmowanie działań na rzecz utworzenia w gminach i strukturach powiatu całodobowej opieki opiekuńczej.

4.1.2 Dostępność

Mając na względzie codzienne trudności, z którymi zmagają się osoby z niepełnosprawnościami 19 lipca 2019 r. Sejm przyjął ustawę o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1411)⁸⁵. Zgodnie z przepisami tej ustawy podmiot publiczny ma obowiązek zapewnić dostępność poprzez stosowanie uniwersalnego projektowania, nowych rozwiązań i usprawnień w usuwaniu istniejących barier. Zakres i kierunek podejmowanych działań podejmowanych na rzecz osób z niepełnosprawnościami wyznacza również Konwencja Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych. Raport końcowy badania potrzeb osób niepełnosprawnych w Polsce zrealizowany w 2024 r. na zlecenie PFRON, wskazuje, że bariery dostępności nadal są istotnym wyzwaniem, przy czym najbardziej odczuwalne są ograniczenia w komunikacji oraz infrastrukturze. Badanie wykazało niską satysfakcję w tym zakresie, co negatywnie wpływa na dobrostan psychiczny osób z niepełnosprawnościami. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że w zakresie barier komunikacyjnych ponad połowa ankietowanych zgłaszała przeszkody w komunikowaniu się, w tym 93,9% osób z niepełnosprawnością narządu słuchu. W zakresie niedostatecznej dostępności infrastrukturalnej około 60% respondentów uważa, że ich potrzeby są niezaspokojone lub raczej niezaspokojone. Problemy z dostępnością cyfrową zgłaszały osoby niewidome lub głuche, które często z tego powodu rezygnują z e-usług. Aplikacje mobilne i strony urzędowe są często zbyt skomplikowane do obsługi za pomocą czytników ekranu (błędy przy obsłudze gestami). Bariery architektoniczne to główne ograniczenia dla osób z dysfunkcją narządu ruchu. Tradycyjne ograniczenia dotyczą braku podjazdów, wąskich drzwi, braku wind, wysokich progów czy braku odpowiednich toalet. Osoby z niepełnosprawnością ruchową doceniają możliwość załatwienia spraw zdalnie, jednak napotykają bariery techniczne. Raport

⁸⁵ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1411)

końcowy PFRON podkreśla konieczność szybszego likwidowania barier w przestrzeni publicznej.

W trosce o szeroko pojętą dostępność w kontekście osób z niepełnosprawnościami planuje się podjąć następujące działania:

- 4.1.2.1 Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej (w szczególności budynków użyteczności publicznej) poprzez przygotowanie i wykonanie modernizacji, inwestycji, zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania, przy zastosowaniu mechanizmów racjonalnych usprawnień,
- 4.1.2.2 Zwiększenie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami poprzez likwidację barier w urzędach, placówkach edukacyjnych, środowiskowych domach samopomocy, centrach i klubach integracji społecznej, przedsiębiorstwach społecznych, bibliotekach publicznych lub prowadzonych przez organizacje pozarządowe placówkach służących rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie umożliwienia osobom z niepełnosprawnościami poruszania się i komunikowania,
- 4.1.2.3 Likwidacja barier architektonicznych w komunikowaniu się i technicznych w budynkach użyteczności publicznej innych niż wyżej wymienione, w oparciu o Standardy Dostępności Budynków Dla Osób z Niepełnosprawnościami⁸⁶ w zakresie umożliwienia osobom z niepełnosprawnościami poruszania się i komunikowania oraz funkcjonowania w społeczeństwie,
- 4.1.2.4 Wyrównywanie szans uczniów z niepełnosprawnościami poprzez zapewnienie dostępu do obiektów publicznych,
- 4.1.2.5 Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami, w szczególności ze schorzeniami narządu ruchu, wzroku oraz słuchu, poprzez wprowadzenie rozwiązań w budynkach różnych instytucji, ułatwiających poruszanie się osobom z niepełnosprawnościami,
- 4.1.2.6 Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej dla osób z dysfunkcją narządu wzroku, poprzez zaopatrzenie budynków różnych instytucji w tabliczki w języku Braille'a, ramki do podpisu dla osób niewidomych, oznaczenia schodów oraz wind itp.,
- 4.1.2.7 Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej dla osób z dysfunkcją narządu słuchu poprzez zaopatrzenie budynków różnych instytucji w monitoring wizyjny, systemy alarmowe, systemy domofonowe i inne.

We współpracy z poszczególnymi gminami zostaną podjęte działania w celu systemowej likwidacji barier funkcjonalnych w miejscach użyteczności publicznej, w celu zwiększenia ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Ponadto w związku z wynikami diagnozy przeprowadzonej przez Wydział Mienia Powiatu na temat stanu budynków użyteczności publicznej pod kątem ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami planuje się szereg przedsięwzięć, mających na celu przystosowanie tych budynków dla osób z dysfunkcją narządu ruchu i innymi dysfunkcjami.

- 4.1.2.8 Przystosowanie części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych zarządzanych przez gminy, towarzystwa budownictwa społecznego, wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe zapewniające dostępność do lokali mieszkalnych przez osoby z niepełnosprawnościami zamieszkujących te budynki,

⁸⁶ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/standardy-dostepnosci-budynkow-dla-osob-z-niepelnosprawnościami>

- 4.1.2.9 Zwiększenie dostępności warsztatów terapii zajęciowej dla osób z niepełnosprawnościami poprzez przeciwdziałanie degradacji infrastruktury warsztatów terapii zajęciowej działających na terenie powiatu,
- 4.1.2.10 Zwiększenie dostępności środowiskowych domów samopomocy poprzez przeciwdziałanie degradacji tych domów funkcjonujących na terenie powiatu,
- 4.1.2.11 Likwidacja/zmniejszenie barier transportowych, które napotykają osoby z niepełnosprawnościami,
- 4.1.2.12 Dofinansowanie i świadczenie usługi transportu typu „door-to-door” dla osób z niepełnosprawnościami i innych usług,
- 4.1.2.13 Zwiększenie aktywności powiatu w działaniach dotyczących aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami poprzez pozyskiwanie poza algorytmem dodatkowych środków na finansowanie zadań ustawowych dotyczących rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami
- 4.1.2.14 Utworzenie mieszkań chronionych przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnościami, spółdzielni socjalnych osób prawnych, domów seniora i innych,
- 4.1.2.15 Zwiększenie możliwości uzyskania wsparcia dla projektów gmin i powiatu, organizacji pozarządowych oraz szkół wyższych dotyczących aktywizacji i/lub integracji osób z niepełnosprawnościami poprzez dofinansowanie wymaganego wkładu własnego w projektach dotyczących aktywizacji i/lub integracji osób z niepełnosprawnościami,
- 4.1.2.16 Modernizacja ulic uwzględniająca odnowę nawierzchni chodników o parametrach dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- 4.1.2.17 Zwiększenie dostępności cyfrowej stron internetowych dla osób z niepełnosprawnościami, prowadzonych przez Powiat Stalowowolski oraz jednostki organizacyjne powiatu, gminy, a także inne instytucje,
- 4.1.2.18 Opracowanie i wydanie informatora w wersji elektronicznej o dostępnych formach usług dla osób z niepełnosprawnościami, który byłby dostępny na wszystkich stronach instytucji pomocowych powiatu i gmin,
- 4.1.2.19 Opracowanie i wydanie informatora w wersji papierowej o rodzajach ulg i uprawnień, które przysługują osobom z niepełnosprawnościami,
- 4.1.2.20 Uwzględnienie w aktualizowanych i opracowywanych dokumentach strategicznych oraz planistycznych, zapisów odnoszących się do zagadnień związanych z uniwersalnym projektowaniem usługi przestrzeni, w tym Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych,
- 4.1.2.21 Zwiększenie dostępności wydarzeń z zakresu kultury, rekreacji, wypoczynku i sportu poprzez rozpoczęcie procesu identyfikacji potrzeb oraz wprowadzenia rozwiązań zapewniających równy dostęp w korzystaniu z wydarzeń,
- 4.1.2.22 Udoskonalenie dostępności osobom z niepełnosprawnościami w zakresie obsługi klientów poprzez zapewnienie tłumacza języka migowego online,
- 4.1.2.23 Wspieranie organizacji pozarządowych realizujących działania kierowane do osób z niepełnosprawnościami i ich otoczenia,

4.1.2.24 Podejmowanie innych działań, niż wyżej wymienione w celu zwiększenia dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Podejmowanie działań zwiększających dostępność dla osób niepełnosprawnych będzie możliwa w dużej mierze dzięki realizacji w poszczególnych latach „Programu wyrównywania różnic między regionami III” oraz innych programów. W oparciu o obowiązujące regulacje prawne, programy, strategie oraz projekty unijne, będą podejmowane także inne inicjatywy, których celem będzie zwiększenie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Dostępność, to przede wszystkim brak barier w budynkach użyteczności publicznej i innych, dlatego priorytetowymi działaniami podejmowanymi w celu stworzenia osobom z niepełnosprawnościami szeroko rozumianej dostępności, będą działania w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych, transportowych, w dostępie do informacji i edukacji.

4.1.3 Edukacja

Likwidacja barier, które są przeszkodą dla osób z niepełnosprawnościami w dostępie do edukacji jest niezmiernie ważnym elementem, służącym aktywizacji zawodowej tych osób.

W Powiecie Stalowowolskim od 2012 r. jest realizowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, program „Aktywny samorząd”. W ramach Modułu II tego programu, osoby ze znacznym, umiarkowanym lub lekkim stopniem niepełnosprawności mają możliwość podnoszenia poziomu swojego wykształcenia, poprzez dofinansowanie ze środków PFRON kosztów nauki w szkole policealnej, w kolegium, w szkole wyższej (studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie, studia podyplomowe lub doktorskie albo doktoranckie prowadzone przez szkoły wyższe w systemie stacjonarnym/dziennym lub niestacjonarnym/wieczorowym/zaocznym lub eksternistycznym, w tym również za pośrednictwem Internetu).

W związku z tym planuje się w dalszym ciągu:

- 4.1.3.1 Wspomaganie edukacji osób z niepełnosprawnościami poprzez kontynuację realizacji Modułu II programu „Aktywny samorząd”,
- 4.1.3.2 Promocję i rozpowszechnianie informacji o możliwości skorzystania przez osoby z niepełnosprawnościami z dofinansowania ze środków PFRON do kosztów nauki,
- 4.1.3.3 Przeprowadzanie kampanii informacyjno – edukacyjnej, edukację integracyjną, edukację włączającą, programy edukacyjne dla nauczycieli,
- 4.1.3.4 Likwidację barier utrudniających uczęszczanie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami do placówek edukacyjnych,
- 4.1.3.5 Poprawę dostosowania budynków szkół, przedszkoli i żłobków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- 4.1.3.6 Podejmowanie innych działań niż wyżej wymienione, w celu ułatwienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do edukacji.

System edukacji pełni zasadniczą rolę w procesie aktywizacji społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz przygotowania do podjęcia w przyszłości zatrudnienia i prowadzenia niezależnego życia. Dlatego niezmiernie ważne jest, aby – mimo różnego rodzaju ograniczeń funkcjonalnych – osoby z niepełnosprawnościami miały szansę na rozwój swojego potencjału, aktywność i uczestnictwo w edukacji razem z osobami sprawnymi (tzw. edukacja włączająca), jak i możliwości do kontynuowania nauki na kolejnych poziomach edukacji.

4.1.4 Praca

- Zadania w zakresie rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami realizuje m.in. Powiatowy Urząd Pracy w Stalowej Woli. Głównym celem realizowanych przez PUP działań w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych jest pomoc osobom z niepełnosprawnościami w podjęciu zatrudnienia zgodnego z ich kwalifikacjami oraz predyspozycjami psychofizycznymi lub przygotowanie ich do podjęcia pracy poprzez zdobycie nowych lub uzupełnienie posiadanych kwalifikacji zawodowych.

Osiągnięcie powyższego celu możliwe będzie poprzez realizację następujących działań:

- 4.1.4.1 Kształtowanie u osób z niepełnosprawnościami aktywnych postaw na rynku pracy oraz określanie ich predyspozycji do pracy w danym zawodzie w ramach poradnictwa zawodowego,
- 4.1.4.2 Stała pomoc doradcy ds. zatrudnienia w realizacji celów zawodowych osób z niepełnosprawnościami oraz motywowanie ich do podjęcia pracy,
- 4.1.4.3 Wspieranie kształcenia ustawicznego osób z niepełnosprawnościami poprzez realizację bonów na kształcenie ustawiczne, szkolenia, staże oraz promowanie ścieżek zdobywania, podnoszenia lub uzupełniania kwalifikacji zawodowych,
- 4.1.4.4 Umożliwienie, poprzez organizację, staży w miejscu pracy nabywania praktycznych umiejętności zawodowych przez osoby z niepełnosprawnościami,
- 4.1.4.5 Promocja samozatrudnienia, w tym poprzez informowanie o możliwości uzyskania środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- 4.1.4.6 Udzielanie osobom niepełnosprawnym środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- 4.1.4.7 Pokrywanie osobom niepełnosprawnym kosztów przeprowadzki i zamieszkania związanych z podjęciem zatrudnienia lub działalności gospodarczej poza dotychczasowym miejscem zamieszkania poprzez realizację bonów na zasiedlenie,
- 4.1.4.8 Promowanie wśród pracodawców korzyści płynących z zatrudniania osób z niepełnosprawnościami oraz pozyskiwanie ofert pracy dla osób z niepełnosprawnościami,
- 4.1.4.9 Wspieranie pracodawców planujących zatrudnienie osoby z niepełnosprawnością poprzez refundację kosztów wyposażenia/doposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej, organizowanie prac interwencyjnych i robót publicznych,
- 4.1.4.10 Dokonywanie zwrotu pracodawcom kosztów poniesionych w związku z koniecznością przystosowania tworzonych lub istniejących stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, na adaptację lub nabycie urządzeń ułatwiających osobom funkcjonowanie w zakładzie pracy, zakup i autoryzację oprogramowania na użytek pracowników niepełnosprawnych oraz urządzeń technologii wspomagających lub przystosowanych do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,

- 4.1.4.11 Dofinansowanie pracodawcom kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikom niepełnosprawnym w pracy,
- 4.1.4.12 Wspieranie tworzenia spółdzielni socjalnych osób prawnych oraz zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w tych nowotworzonych spółdzielniach socjalnych
- 4.1.4.13 Pozyskiwanie dodatkowych środków PFRON na finansowanie zadań ustawowych powiatu dotyczących rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych,
- 4.1.4.14 Zwiększenie aktywności Powiatu Stalowowolskiego w działaniach dotyczących aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych,
- 4.1.4.15 Prowadzenie innych działań niż wyżej wymienione, w celu aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Z dotychczasowych doświadczeń PUP w Stalowej Woli związanych z aktywizacją osób z niepełnosprawnościami wynika, że osoby te stanowią stosunkowo trudną grupę, jeśli chodzi o aktywizację zawodową. Trudności z uzyskaniem przez nie zatrudnienia wynikają zarówno ze strony pracodawców jak i samych osób z niepełnosprawnościami. Wymagania pracodawców deklarujących potrzebę zatrudniania osób z niepełnosprawnościami są również często nieadekwatne do proponowanego stanowiska i niejednokrotnie przekraczają możliwości zdrowotne osób z niepełnosprawnościami (np. bardzo często obserwuje się to zjawisko przy naborze do pracy na stanowisko sprzątaczk). Niepowodzenia w aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami wynikają również w dużej mierze z negatywnego nastawienia psychicznego tych osób i istniejących w ich świadomości barier społecznych.

Aby efektywnie przeprowadzić aktywizację społeczno-zawodową osób z niepełnosprawnościami, konieczna jest zmiana ich postaw z biernych, prowadzących do izolacji społecznej, w aktywne i przedsiębiorcze. Efekt taki można częściowo osiągnąć dzięki warsztatom psychologicznym oraz usługom doradztwa zawodowego, które były ukierunkowane na zwiększenie aktywności zawodowej bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami oraz dostarczenie im umiejętności poruszania się po rynku pracy i efektywnego poszukiwania zatrudnienia. Osoby z niepełnosprawnościami korzystające z usług pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego i szkoleń na bieżąco uzyskują wsparcie ze strony pracowników Urzędu Pracy. Dotychczas realizowana pomoc polega w znacznej mierze na stymulowaniu aktywności do skutecznego poszukiwania pracy oraz wypracowaniu efektywnych metod aktywizacji zawodowej, jako elementu wyrównywania szans na zatrudnienie i pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

- **Standaryzacja modelu zatrudnienia wspomaganego w Polsce** - 1 stycznia 2025 r. Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych rozpoczęło realizację projektu „Standaryzacja modelu zatrudnienia wspomaganego”. Partnerami w projekcie są Polska Federacja Zatrudnienia Wspomaganego z siedzibą w Warszawie oraz Polska Unia Zatrudnienia Wspomaganego z siedzibą w Warszawie. Usługa zatrudnienia wspomaganego (UZW) to metoda pracy z osobami z niepełnosprawnościami, której celem jest wsparcie w wejściu na otwarty rynek pracy i utrzymaniu na nim zatrudnienia. Jest to instrument nieobecny dotychczas w trwałym i ogólnodostępnym systemie instrumentów kierowanych do osób z niepełnosprawnościami. Celem projektu jest przygotowanie rozwiązań, które pozwolą wdrożyć model zatrudnienia wspomaganego jako trwałego rozwiązania wspierającego aktywność zawodową osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Projekt ma charakter koncepcyjny. W projekcie zostaną wypracowane rozwiązania dotyczące systemu wdrożenia modelu zatrudnienia wspomaganego oraz samego modelu, w tym niezbędnych procedur standaryzujących

obszar merytoryczny, organizacyjny oraz finansowy usługi zatrudnienia wspomaganego. Cele szczegółowe projektu to: wyposażenie przedstawicieli/li administracji publicznej, podmiotów prowadzących agencje zatrudnienia wspomaganego (AZW) i trenerów pracy w kwalifikacje/kompetencje niezbędne do efektywnej realizacji usługi zatrudnienia wspomaganego.

Główne zadania przewidziane do realizacji w projekcie:

- 4.1.4.16 Zadanie 1: Opracowanie projektu modelu zatrudnienia wspomaganego (MZW) wraz z konsultacjami środowiskowymi.

W ramach tego zadania zostaną opracowane trzy moduły:

- 4.1.4.16.1 Opracowanie projektu modelu zatrudnienia wspomaganego – (poziom indywidualny – dot. osoby z niepełnosprawnością), obejmujący wypracowanie zasad kwalifikacji osoby z niepełnosprawnością do usługi zatrudnienia wspomaganego w tym kryteria i narzędzia, ewaluacji wsparcia osoby z niepełnosprawnością z oceną skuteczności w ujęciu indywidualnym, w tym raport metodologiczny z narzędziami ewaluacji,
- 4.1.4.16.2 Standard agencji zatrudnienia wspomaganego – AZW (poziom instytucjonalny): obejmujący standardy funkcjonowania AZW, w tym wymagania organizacyjno – merytoryczne i specyfikację wyposażenia/niezbędnych dostosowań, certyfikowania (nadawania statusu) i audytowania AZW, rekrutacji i selekcji trenerów pracy oraz szkoleń dla trenerów pracy,
- 4.1.4.16.3 Organizacyjno-finansowy model zatrudnienia wspomaganego (poziom systemowy) obejmujący: model finansowania oraz model kontraktowania usługi zatrudnienia wspomaganego (UZW) przez Operatora. Termin realizacji: I kw. 2025 – IV kw. 2025
- 4.1.4.17 Zadanie 2: Monitoring, wsparcie i certyfikacja Agencji Zatrudnienia Wspomaganego oraz ewaluacja wdrażanego Modelu Zatrudnienia Wspomaganego.

W ramach tego zadania zostaną zrealizowane następujące moduły:

- 4.1.4.17.1 Monitoring i wsparcie szkoleniowo – doradcze Agencji Zatrudnienia Wspomaganego we wdrażaniu usługi zatrudnienia wspomaganego (UZW) opartej o model zatrudniania wspomaganego (MZW). W ramach projektu powstanie ogólnopolska sieć agencji obejmująca około 80 podmiotów. Agencje zostaną certyfikowane i objęte stałym, intensywnym wsparciem w tym szkoleniami dla kadry merytorycznej, coachingiem, superwizją oraz mentoringiem. Planuje się kompleksowe przeszkolenie ok. 1 800 trenerów pracy,
- 4.1.4.17.2 Certyfikacja Agencji Zatrudnienia Wspomaganego w celu zapewnienia prawidłowej realizacji usługi zatrudnienia wspomaganego po zakończeniu wsparcia EFS+. Podmioty, które zostaną wybrane do realizacji usługi zatrudnienia wspomaganego (UZW) w ramach odrębnego PT obligatoryjnie w trakcie realizacji tej usługi, będą musiały przejść pełen proces certyfikacji, które po spełnieniu wymaganych kryteriów certyfikacyjnych umożliwi uzyskanie certyfikatu Agencji Zatrudnienia Wspomaganego (AZW). Proces certyfikacji będzie wspierany na etapie jego realizacji. Każda agencja zatrudnienia wspomaganego skorzysta ze wsparcia w tym procesie. W efekcie realizacji zadania 2. zostanie zorganizowana sieć agencji zatrudnienia wspomaganego w Polsce.

4.1.4.17.3 Realizacja kampanii edukacyjno – informacyjnych, których celem będzie wzrost wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami na otwartym rynku pracy poprzez zainteresowanie interesariuszy modelem zatrudnienia wspomaganego i wzrost gotowości do skorzystania z usługi zatrudnienia wspomaganego. Kampanie skierowane będą do 3 grup:

- ✓ osób z niepełnosprawnością,
- ✓ otoczenia osób z niepełnosprawnością,
- ✓ pracodawców na temat potencjału zawodowego osób z niepełnosprawnością oraz możliwości skorzystania z usługi zatrudnienia wspomaganego.

4.1.4.17.4 Ewaluacja procesu wdrażania Modelu Zatrudniania Wspomaganego w agencji Zatrudnienia Wspomaganego (ocena skuteczności, efektywności oraz zgodności wdrażanych działań z założeniami projektu) m.in. w celu wypracowania rekomendacji do wdrożenia tych rozwiązań na poziomie krajowym. Po ewaluacji przygotowany zostanie raport podsumowujący, zawierający:

- ✓ szczegółowe wyniki analizy badań
- ✓ ocenę skuteczności i efektywności wdrażania Modelu Zatrudnienia Wspomaganego i Usługi Zatrudnienia Wspomaganego,
- ✓ identyfikację problemów, barier,
- ✓ ocenę działalności Agencji Zatrudnienia Wspomaganego,
- ✓ ocenę potencjału Sieci Agencji Zatrudnienia Wspomaganego,
- ✓ propozycje zmian

Wnioski z ewaluacji będą podstawą do wypracowania rekomendacji dotyczących możliwości wdrożenia Usługi Zatrudnienia Wspomaganego na poziomie krajowym. Planowany termin realizacji: I kw. 2026 r. – IV kw. 2028

4.1.4.18 Zadanie 3: Wypracowanie ostatecznej wersji modelu Usługi Zatrudnienia Wspomaganego oraz przygotowanie przepisów prawnych, które wprowadzą zatrudnienie wspomagane do systemu prawnego jako ogólnodostępną usługę dla osób z niepełnosprawnością.

W ramach tego zadania zostaną zrealizowane następujące moduły:

4.1.4.18.1 Zebranie i usystematyzowanie wniosków z wdrażania Usługi Zatrudnienia Wspomaganego w ramach PT.

4.1.4.18.1.1 Analiza wdrożenia Usługi Zatrudnienia Wspomaganego:

- ✓ przegląd działań podjętych w ramach PT, w tym metod i narzędzi zastosowanych do wsparcia zatrudnienia,
- ✓ ocena skuteczności zastosowanych rozwiązań w kontekście osiągniętych rezultatów w PT

4.1.4.18.1.2. Wykorzystanie danych i opinii zebranych podczas ewaluacji przeprowadzonej w ramach podzadań 2 i 4

4.1.4.18.1.3. Identyfikacja kluczowych wniosków:

- ✓ analiza obserwacji/wniosków zebranych podczas wdrażania Usługi Zatrudnienia Wspomaganego,
- ✓ wskazanie czynników, wpływających na sukces/niepowodzenie wdrożenia Usługi Zatrudnienia Wspomaganego,
- ✓ opracowanie raportu podsumowującego wyniki PT, w tym rekomendacji na przyszłość.

- 4.1.4.18.1.4. Wprowadzenie modyfikacji do wypracowanego Modelu Zatrudnienia Wspomaganego
- 4.1.4.18.2 Konsultacje zmodyfikowanego MZW w celu skorygowania/uzupełnienia Modelu Zatrudnienia Wspomaganego w oparciu o opinie interesariuszy na temat rozwiązań uwzględnionych w zmodyfikowanym w wyniku ewaluacji Modelu Zatrudnienia Wspomaganego.
W ramach tego zadania będą prowadzone konsultacje. Po zakończeniu konsultacji opracowany zostanie ostateczny Model Zatrudnienia Wspomaganego wraz z niezbędną dokumentacją pozwalającą na wdrożenie Usługi Zatrudnienia Wspomaganego.
- 4.1.4.18.3 Opracowanie projektu przepisów prawnych dotyczących możliwości wdrożenia Usługi Zatrudnienia Wspomaganego jako ogólnodostępnej usługi dla osób z niepełnosprawnością.
- 4.1.4.18.3.1 Analiza stanu obecnego i identyfikacja potrzeb:
- ✓ analiza obowiązujących przepisów prawnych dot. zatrudnienia osób z niepełnosprawnością oraz usług wspierających ich zatrudnienie,
  - ✓ zidentyfikowanie luk prawnych/barier, które utrudniają efektywne wdrożenie Usługi Zatrudnienia Wspomaganego w obecnym stanie prawnym.
- 4.1.4.18.3.2. Opracowanie założeń:
- ✓ zdefiniowanie celów regulacji, w tym określenie, jakie grupy docelowe (osoby z niepełnosprawnościami, pracodawcy, instytucje wspierające) zostaną objęte nowymi przepisami,
  - ✓ określenie kluczowych elementów Usługi Zatrudnienia Wspomaganego, które powinny zostać uregulowane prawnie (m.in. definicja usługi, kwalifikacje trenerów pracy, standardy świadczenia usługi).
- 4.1.4.18.3.3 Projektowanie przepisów prawnych:
- ✓ opracowanie zapisów prawnych, które umożliwią wprowadzenie instytucji zatrudnienia wspomaganego do polskiego porządku prawnego, w tym m.in. warunki dostępu do Usługi Zatrudnienia Wspomaganego, zasady finansowania, nadzór nad realizacją, mechanizmy wsparcia dla pracodawców,
  - ✓ skonsultowanie projektu przepisów z ekspertami prawnymi oraz przedstawicielami kluczowych interesariuszy (m.in. organizacje pozarządowe i instytucje publiczne).
- 4.1.4.18.3.4 Ocena skutków regulacji (OSR):
- ✓ ocena skutków regulacji obejmuje skutki finansowe (koszty dla budżetu państwa, potencjalne oszczędności) i społeczne (wpływ na poziom zatrudnienia osób z niepełnosprawnością, integrację społeczną),
  - ✓ analiza ryzyk/potencjalnych trudności we wdrożeniu przepisów oraz zaproponowanie rozwiązań minimalizujących negatywne skutki.
- 4.1.4.19 Konferencja z komponentem międzynarodowym, upowszechniająca wypracowany w projekcie Model Zatrudnienia Wspomaganego wśród kluczowych interesariuszy (pracodawców, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych oraz ich otoczenia, społeczności naukowej, mediów)

Planowany termin realizacji: I kw. 2029 – IV kw. 2029

Grupa docelowa: do grupy docelowej wszystkich działań należą:

- ✓ Organy administracji publicznej oraz podległe jej organy i jednostki administracyjne,
- ✓ Podmioty prowadzące agencje zatrudnienia wspomaganego,
- ✓ Specjaliści pracujący na rzecz osób z niepełnosprawnością w agencjach zatrudnienia wspomaganego.

Planowany termin realizacji Projektu: „Standaryzacja modelu zatrudnienia wspomaganego w Polsce”: 01.01.2025 r. do 31.12.2029 r.⁸⁷

4.1.5 Warunki życia i ochrona socjalna (zabezpieczenie społeczne)

Choroba i niepełnosprawność to czynniki, które prowadzą do pogorszenia kondycji każdej rodziny bez względu na jej przynależność społeczno - zawodową i miejsce zamieszkania. Sytuacja taka to z jednej strony efekt wydatków na leczenie, rehabilitację i różnego typu świadczenia; z drugiej strony ograniczenie dochodów - utrata pracy i renta inwalidzka osoby z niepełnosprawnością oraz ograniczenie aktywności zawodowej i możliwości zarobkowych innych członków rodziny zobowiązanych do świadczeń opiekuńczych. Na tę typową sytuację mogą nałożyć się jeszcze dodatkowe uwarunkowania, np. wcześniejsza trudna sytuacja bytowa czy niezaradność życiowa członków rodziny. Dotknięcie niesprawnością stanowi sytuację kryzysową, która wymaga odpowiedniego systemu interwencji, stwarzającej dla osoby z niepełnosprawnością i jej opiekunów możliwość skorzystania z efektywnego systemu wsparcia, wypracowania warunków sprzyjających aktywizacji zawodowej i społecznej osoby z niepełnosprawnością oraz wypracowania form pomocy, maksymalnie zindywidualizowanych i dostosowanych do aktualnych potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Ocena własnych ograniczeń i ich konsekwencji dla funkcjonowania oraz potrzeby rehabilitacyjne osób o poszczególnych rodzajach niepełnosprawności są specyficzne. Niepełnosprawności najczęściej nie można usunąć, zlikwidować czy pozbyć się. Skutki niepełnosprawności można natomiast w znacznym stopniu przezwyciężyć, złagodzić lub wyeliminować. W procesie rehabilitacji, wobec choroby czy niepełnosprawności należy stosować zasadę jak najwcześniejszej interwencji. Udzielanie pomocy powinno mieć charakter indywidualny i winno być dokładnie dopasowane do potrzeb osoby z niepełnosprawnością lub zagrożonej niepełnosprawnością. Nowoczesne rozumienie rehabilitacji zakłada:

- 4.1.5.1 Pełniejszą współpracę pomiędzy instytucjami i grupami odpowiedzialnymi za wieloetapowy i wielopłaszczyznowy proces poprawy warunków materialno - bytowych osób z niepełnosprawnościami oraz ich rehabilitacji,
- 4.1.5.2 Podejmowanie działań i współpraca z odpowiednimi instytucjami oraz organizacjami, aby umożliwić osobom z niepełnosprawnościami powrót do aktywności zawodowej i społecznej osoby z niepełnosprawnością,
- 4.1.5.3 Udzielanie pomocy osobom z niepełnosprawnościami poprzez finansowanie kursów nauki jazdy,
- 4.1.5.4 Wspomaganie dostępności usług opiekuńczych niezbędnych w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opieki higienicznej, zalecanej przez lekarza pielęgnacji oraz w miarę możliwości zapewnianie kontaktów społecznych,
- 4.1.5.5 Podejmowanie działań zmierzających do zwiększenia palety usług opiekuńczych i wspomagających rodziny, w których są osoby z niepełnosprawnościami, w tym wsparcia psychologicznego,

⁸⁷ <https://niepelnosprawni.gov.pl/projekty/projekty-fers/standaryzacja-modelu-zatrudnienia-wspomaganego-w-polsce/>

- 4.1.5.6 Podejmowanie działań zmierzających do zwiększenia usług opiekuńczych i wspomagających rodziny, w których są osoby z niepełnosprawnościami oraz działań zmierzających do wprowadzenia nowych standardów dotyczących usług asystencji osobistej oraz opiekuńczych, opieki wytechnieniowej,
- 4.1.5.7 Podejmowanie działań zmierzających do podwyższenia standardów szkolenia i kształcenia osób odpowiedzialnych za realizację usług opiekuńczych,
- 4.1.5.8 Propagowanie pomocy finansowej i rzeczowej, a także środowiskowej, zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1214 z późn. zm.),
- 4.1.5.9 Podejmowanie inicjatyw w zakresie utrzymania/wdrożenia wsparcia finansowego osób z niepełnosprawnościami np. w formie dofinansowania i/lub ulg podatkowych, świadczeń pieniężnych np. świadczenia wspierającego itp.
- 4.1.5.10 Utworzenie Centrum Informacji dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie prawa, pomocy społecznej, możliwości uzyskania dofinansowania ze środków PFRON w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej,
- 4.1.5.11 Utworzenie w Powiecie Stalowowolskim Dziennego Domu Pobytu dla osób z niepełnosprawnościami z najgłębszymi upośledzeniami,
- 4.1.5.12 Utrzymanie osób z niepełnosprawnościami wymagających opieki jak najdłużej w środowisku zamieszkania, poprzez rozszerzenie oferty (bądź utworzenie nowych) placówek typu: kluby seniora, mieszkania chronione czy centra opiekuńczo – mieszkalne,
- 4.1.5.13 Propagowanie działań integracyjnych na rzecz dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami w ramach działań organizowanych w świetlicy socjoterapeutycznej i innych,
- 4.1.5.14 Aktywizacja środowiska lokalnego w celu włączenia większej liczby wolontariuszy do pomocy osobom starszym i z niepełnosprawnościami,
- 4.1.5.15 Skuteczniejszy i bardziej celowy sposób orzekania o niepełnosprawności dla celów rentowych i poza rentowych, obniżenie kosztów społecznych rehabilitacji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami oraz należyte gospodarowanie środkami publicznymi,
- 4.1.5.16 Podejmowanie innych działań niż wyżej wymienione, w celu stworzenia osobom z niepełnosprawnościami odpowiedniego zabezpieczenia społecznego i warunków godnego życia.

Niepełnosprawność wpływa na dobrobyt i warunki życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin. Obecność osoby z niepełnosprawnością w gospodarstwie domowym wyraźnie koreluje z gorszą sytuacją finansową tych gospodarstw, dlatego tak ważne jest podejmowanie działań zmierzających do poprawy warunków życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

4.1.6 Zdrowie

Osoby z niepełnosprawnościami deklarują niedostateczny dostęp do usług opieki zdrowotnej oraz rehabilitacyjnych usług medycznych. Brakuje też odpowiedniej jakości wyrobów medycznych. Należy więc podjąć działania, aby zmienić tę sytuację i umożliwić osobom z niepełnosprawnościami swobodny, nieograniczony dostęp do usług medycznych. W tym celu planuje się podjąć następujące inicjatywy:

- 4.1.6.1 Działania propagujące rozszerzenie dostępu do usług medycznych, rehabilitacyjnych i specjalistycznych,

- 4.1.6.2 Budowa hospicjum dla osób z chorobami nowotworowymi,
- 4.1.6.3 Utworzenie hospicjum, oddziału chemioterapii w placówkach służby zdrowia, dla pacjentów onkologicznych,
- 4.1.6.4 Specjalistyczne przeszkolenie personelu medycznego lub pozyskanie już przeszkolonego (lekarze pielęgniarki) do pracy w hospicjum oraz do podawania chemii,
- 4.1.6.5 Usprawnienie orzekania o stopniu niepełnosprawności osób z chorobą onkologiczną, poprzez uczestnictwo w komisji specjalisty onkologa,
- 4.1.6.6 Doposażenie wypożyczalni sprzętu ortopedycznego i rehabilitacyjnego,
- 4.1.6.7 Utworzenie punktów wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego na terenach gmin,
- 4.1.6.8 Pomoc finansowa placówkom służby zdrowia na doposażenie ich w celu zwiększenia ilości miejsc na rehabilitacji dla osób z niepełnosprawnościami
- 4.1.6.9 Realizację dopłat do zakupu sprzętu ortopedycznego, rehabilitacyjnego oraz środków pomocniczych, poprzez przeznaczenie co roku środków finansowych PFRON w planie rzeczowo – finansowym na poszczególne zadania. Priorytetem w przydzielaniu dofinansowań są przedmioty, które zwiększają samodzielność osoby z niepełnosprawnością,
- 4.1.6.10 Zabezpieczenie środków finansowych PFRON w planie rzeczowo – finansowym na poszczególne zadania, zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych⁸⁸. Priorytetem w przydzielaniu dofinansowań są przedmioty, które zwiększają samodzielność osoby niepełnosprawnej,
- 4.1.6.11 Kontynuacja zadań wynikających z realizacji programu „Aktywny samorząd” w zakresie zaopatrzenia osób z niepełnosprawnościami w protezy kończyn na co najmniej III poziomie jakości oraz dofinansowywanie naprawy tych protez,
- 4.1.6.12 Realizacja programu „Aktywny samorząd” w zakresie zakupu manualnego wózka multipozycyjnego,
- 4.1.6.13 Kontynuacja zadania wynikającego z realizacji programu „Aktywny samorząd” w zakresie pomocy w kontynuowaniu rehabilitacji w formie wentylacji domowej
- 4.1.6.14 Utworzenie ośrodka z hipoterapią, dogoterapią. Osoby z pomocąłyby w utrzymaniu ośrodka np. poprzez wkład pracy, a dodatkowo prowadzone byłyby szkolenia psów pomocników dla osób z niepełnosprawnościami,
- 4.1.6.15 Zwiększenie dostępu do kinezyterapii – rehabilitacja ruchowa, ćwiczenia rehabilitacyjne,
- 4.1.6.16 Wspomaganie wieloprofilowego usprawniania dzieci z niepełnosprawnościami, realizowanego w Ośrodku Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych przy Stowarzyszeniu „Szansa” w Stalowej Woli,
- 4.1.6.17 Wdrażanie nowych metod terapii oraz rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnościami,
- 4.1.6.18 Organizowanie zajęć terapeutycznych i usprawniających funkcjonowanie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami,
- 4.1.6.19 Prowadzenie edukacji dotyczącej zdrowia psychicznego wśród dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów,
- 4.1.6.20 Podejmowanie/wspieranie działań w celu umożliwienia szerszego dostępu dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami do specjalistów w dziedzinie psychiatrii,

⁸⁸ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t. j. Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.)

- 4.1.6.21 Podejmowanie działań edukacyjnych poprzez wydanie poradnika i organizowanie pogadanek promujących zdrowy styl życia.
- 4.1.6.22 Podejmowanie innych działań niż wyżej wymienione, w celu ułatwienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do usług medycznych i zapewnienia im jak najwyższego poziomu tych usług.

4.1.7 Budowanie świadomości

Budowanie świadomości społecznej problematyki dotyczącej osób z niepełnosprawnościami zapobiega nierównemu traktowaniu tych osób, a tym samym zwiększa ich szanse na niezależne życie w społeczeństwie. Najczęstszą przyczyną dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami są stereotypy i uprzedzenia, a także brak odpowiedniej wiedzy. W tym kontekście ważnym elementem działań przeciw dyskryminacji są działania o charakterze świadomościowym. Świadome działanie podnoszące wiedzę ma bezpośredni wpływ na postawy społeczne. W tym kontekście realizacja programu przewiduje:

- 4.1.7.1 Budowanie świadomości społecznej poprzez publikacje informacyjne i edukacyjne, kampanie medialne, konferencje, seminaria, panele dyskusyjne, inicjatywy doradcze, pomoc finansową i inne, mające na celu przełamanie istniejących stereotypów,
- 4.1.7.2 Promowanie w mediach lokalnych informacji dotyczących realizowanych programów i zadań dotyczących osób z niepełnosprawnościami,
- 4.1.7.3 Uruchomienie cyklu szkoleń i wykładów dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, pracowników sfery społecznej, przedstawicieli organizacji pozarządowych, a także pracodawców. Wykładowcami i prowadzącymi szkolenia będą specjaliści na co dzień pracujący w różnego typu instytucjach (ZUS, Urząd Skarbowy, Urząd Pracy, OPS-y, PCPR) i inne. Szkolenia miałyby na celu przełamanie istniejących stereotypów i podniesienie świadomości społecznej wśród osób z niepełnosprawnościami i pełnosprawnych,
- 4.1.7.4 Utworzenie sieci punktów doradczo – informacyjnych mających za zadanie systematyczne i indywidualne przekazywanie informacji osobom z niepełnosprawnościami. Punkty będą dostępne w wybrany dzień tygodnia na terenie całego Powiatu. Każdy ze specjalistów realizujący program według harmonogramu, będzie udzielał porad z zakresu swojej specjalności. W każdym punkcie będą dostępne materiały informacyjne opracowane przez specjalistów,
- 4.1.7.5 Powstanie punktu informacji internetowej przy PCPR, gdzie każda osoba zainteresowana zdobyciem informacji w zakresie tematycznym związanym z pomocą społeczną oraz zakresem uprawnień osób z niepełnosprawnościami będzie mogła, po uprzednim poinstruowaniu, znaleźć odpowiednie strony internetowe, tworzenie punktów informacyjnych, ulotek z informacjami o podstawowych prawach osób z niepełnosprawnościami oraz możliwościami uzyskania odpowiedniej pomocy,
- 4.1.7.6 Opracowanie i wydanie informatora w wersji elektronicznej o dostępnych formach usług dla osób z niepełnosprawnościami na terenie Powiatu Stalowowolskiego; opracowanie i wydanie informatora w wersji papierowej o rodzajach ulg i uprawnień, które przysługują osobom z niepełnosprawnościami,
- 4.1.7.7 Kampanię reklamową w środowisku lokalnym i ogólnokrajowym, programy szkoleniowe dla osób z niepełnosprawnościami podnoszące świadomość ich własnych praw,

- 4.1.7.8 Utworzenie Centrum informacji dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie prawa, pomocy społecznej, możliwości uzyskania dofinansowań ze środków PFRON w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej itp.
- 4.1.7.9 Udzielanie informacji na temat praw i przywilejów dotyczących osób z niepełnosprawnościami,
- 4.1.7.10 Powołanie do życia „Centrum szkolenia integracyjnego” dla osób sprawnych i z niepełnosprawnościami. Osoby z niepełnosprawnościami oraz pełnosprawne nabywałyby umiejętności przydatne na rynku pracy. Owocowałyby to wzrostem wzajemnej tolerancji i nawiązaniem współpracy pełnosprawnych i z niepełnosprawnościami. Bardzo często zdarza się, że osoba z niepełnosprawnością mogłaby pracować, ale przy współpracy z osobą pełnosprawną,
- 4.1.7.11 Włączanie osób z niepełnosprawnościami z różnymi dysfunkcjami do uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, zawodowym, kulturalnym i artystycznym odpowiednio do ich zainteresowań i potrzeb oraz integrowanie osób z niepełnosprawnościami poprzez:
  - 4.1.7.11.1 odnoszenie się do publikacji w zakresie spraw interesujących zarówno poszczególne grupy osób z niepełnosprawnościami, jak również dotyczących całego środowiska,
  - 4.1.7.11.2 prezentowanie doświadczeń w zakresie rozwiązywania problemów środowisk osób z niepełnosprawnościami,
  - 4.1.7.11.3 upowszechnianie osiągnięć uzyskiwanych przez osoby z niepełnosprawnościami i kształtowanie świadomości samych osób z niepełnosprawnościami,
  - 4.1.7.11.4 przekazywanie informacji o funkcjonujących rozwiązaniach prawnych dotyczących osób z niepełnosprawnościami o różnych organizacjach pozarządowych zrzeszających osoby z niepełnosprawnościami i działających na ich rzecz,
- 4.1.7.12 Przełamywanie istniejących barier psychologicznych w społeczeństwie poprzez:
  - 4.1.7.12.1 rozpowszechnianie wiedzy wśród społeczeństwa o problematyce związanej z niepełnosprawnością, w tym specyficznych potrzebach i rzeczywistych możliwościach osób z niepełnosprawnościami,
  - 4.1.7.12.2 ukazywanie osób z niepełnosprawnościami jako ludzi stanowiących część społeczeństwa, którym bariery zarówno technologiczne, jak i psycho – fizyczne nie pozwalają na integrację lub ją utrudniają
  - 4.1.7.12.3 organizowanie spotkań integracyjnych
  - 4.1.7.12.4 prowadzenie rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz udzielanie wsparcia psychologicznego poprzez prowadzenie szkoleń z zakresu czynności dnia codziennego i samoobsługi osób niewidomych i słabowidzących, usprawniania i kompensacji resztek wzroku oraz orientacji przestrzennej (samodzielnego poruszania się w terenie z białą laską i przewodnikiem),
- 4.1.7.13 Podniesienie świadomości społecznej w zakresie uznania prawa osób z niepełnosprawnościami do pełnej integracji ze społeczeństwem,
- 4.1.7.14 Walka z różnymi formami dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami, informowanie osób z niepełnosprawnościami o możliwościach egzekwowania przez nich równości wobec prawa.

4.1.8 Koordynacja

System orzecznictwa w Polsce jest rozproszony instytucjonalnie. Mamy bowiem pięć równoległe funkcjonujących systemów orzecznich, a instytucjami je realizującymi są: Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Obrony Narodowej oraz powiatowe i wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności. Natomiast merytoryczny nadzór i kontrolę nad zespołami sprawuje Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych. Sytuacja ta jest przesłanką wypracowania nowych zasad orzekania, tak aby zintegrować rozporoszone instytucjonalnie orzecznictwo i zlikwidować jego uciążliwe dla wszystkich skutki. Wielość systemów orzecznich w Polsce, rozproszenie instytucji czy zróżnicowanie procedur i brak kompatybilności ich działań są także jednymi z najczęściej podnoszonych zarzutów, jakie osoby z ograniczoną sprawnością zgłaszają, argumentując potrzebę reformy zasad orzekania⁸⁹. Osoba ubiegająca się o orzeczenie musi poddawać się weryfikacji przed komisjami różnych instytucji, ponieważ każda orzeka do innych celów. Jest to sytuacją uciążliwa dla tych osób. Skutkiem takiego kształtu systemu orzeczniczego w Polsce jest brak centralnego rejestru wydanych orzeczeń. Brak jest zintegrowania, łączności pomiędzy równoległe funkcjonującymi systemami orzecznich. Sytuacja taka stanowi barierę w projektowaniu i wdrażaniu ogólnokrajowych rozwiązań legislacyjnych na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Upodmiotowienie osób z niepełnosprawnościami to zasada naczelna. Aby tego dokonać należy wspierać, propagować i inicjować działania, mające na celu:

- 4.1.8.1 Powstanie jednego systemu orzekania, tak aby nie trzeba było się orzekać w kilku instytucjach. Dzięki temu uzyska się zasadę przejrzystości orzekania,
- 4.1.8.2 Zagwarantowanie orzekania przez lekarzy specjalistów w dziedzinach odpowiadających niepełnosprawności osoby orzekanej,
- 4.1.8.3 Zapewnienie rzetelności orzekania, podczas którego dokumentacja medyczna oraz szczegółowy wywiad z chorym, byłyby dokumentacją bazową. Rzetelność lekarzy – orzeczników jest często podnoszonym tematem,
- 4.1.8.4 Powstanie kilkusobowych komisji lekarskich, składających się z kilku lekarzy specjalistów (co najmniej trzech),
- 4.1.8.5 Wykluczenie z podstaw kwalifikacji niepełnosprawności, wykształcenia osoby orzekanej. Należy brać pod uwagę w szczególności stan zdrowia osoby orzekanej, a nie jej kwalifikacje i wykształcenie,
- 4.1.8.6 Skrócenie maksymalnie procesu orzekania,
- 4.1.8.7 Wykluczenie z nowego systemu orzekania orzeczeń już wydanych, tak aby prawo nie działało wstecz. Chodzi o sytuację z orzeczeniami stałymi,
- 4.1.8.8 Wydawanie dla części osób orzeczeń na stałe. Chodzi głównie o osoby z porażeniem mózgowym, zespołem Downa, cukrzycą typu 1 czy trwałym kalectwem. Często osoby te mają orzeczenia czasowe, przez co muszą cyklicznie stawać na komisjach. Jest to dla nich uciążliwe, a ponadto generuje dodatkowe koszty,
- 4.1.8.9 Wyodrębnienie „grupy zero”, czyli osób całkowicie zależnych od innych. Grupa ta powinna być specjalnie uprzywilejowana, a wśród niej powinny być osoby, które:

- ✓ nie wykonują czynności samoobsługowych, wymagają karmienia, przewijania,

⁸⁹ <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/a.13.mstytucje-orzekajace-procedury-orzekania-tryb-i-zasady>

- ✓ znacznie jest z nimi utrudniony kontakt, nie mówią bądź nie rozumieją gestów i poleceń,
  - ✓ nie ukończyły żadnej placówki oświatowej, szkoły specjalnej, nie nadają się do WTZ, pracy chronionej, ZAZ,
  - ✓ nie poruszają się samodzielnie,
  - ✓ nie podejmują żadnych decyzji,
  - ✓ wymagają opieki 24 godziny na dobę
- 4.1.8.10 Uzyskanie efektu likwidacji tzw. pułapki rentowej. Zasady orzekania są oczywiście istotne, ale jeszcze ważniejsze jest to, co z niego wynika. Dzięki nowemu systemowi powinna zniknąć tzw. pułapka rentowa:
- 4.1.8.10.1 należy zlikwidować problem strachu przed utratą świadczenia, gdy przy remisji choroby próbuje się podjąć pracę. Po stwierdzeniu inwalidztwa przewlekłego, niemożliwego do całkowitego wyleczenia, renta powinna być środkiem leczniczym podtrzymującym świadomość bezpieczeństwa i bezwzględny gwarantowanym minimum egzystencji,
- 4.1.8.10.2 należy uporządkować kwestie związane z zawieszeniem i odwieszeniem renty podczas zatrudnienia. Praca dla osoby z niepełnosprawnością jest doskonałą formą rehabilitacji, wpływa dodatnio na rozwój psychospołeczny. Dlatego należy uporządkować przepisy, żeby osoby z niepełnosprawnościami nie obawiały się zawieszenia renty.

Reforma orzecznictwa jest od lat wyczekiwana, jednak wszelkim zmianom w tej dziedzinie towarzyszy zrozumiały lęk. Bez wątplenia wielość istniejących obecnie systemów orzekania o niepełnosprawności i niezdolności do pracy nie służy przejrzystości. Poruszamy się w otoczeniu instytucji i dokumentów, które wciąż jeszcze bazują na tradycyjnych definicjach i ocenach. Przy tworzeniu uniwersalnej terminologii należy zachować wzajemne związki między tymi definicjami, określić wszystkie powiązania i tzw. przekładki, aby zastosowane terminy – zanim zostaną ujednolicone – znaczyły to samo.

Polityka publiczna skierowana do osób z niepełnosprawnościami wymaga horyzontalnego planowania. Wielosektorowość i wielotorowość działań dla osiągnięcia maksymalnego efektu i zasięgu wymaga koordynacji. Obecnie polityki publiczne zarówno na szczeblu rządowym i samorządowym są często prowadzone niezależnie od siebie nie uwzględniając wzajemnego ich wpływu. Powoduje to, że nie jest osiągnięta maksymalna efektywność podejmowanych działań. Wzmocnienie roli Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych jako organu koordynującego politykę publiczną w obszarze niepełnosprawności posłuży uzyskaniu efektu synergii.

4.2 Realizacja działań i projektów według rozpoznanych potrzeb osób z niepełnosprawnościami

W celu rozpoznania potrzeb osób z niepełnosprawnościami wystosowano pisma do różnych instytucji, ośrodków i organizacji funkcjonujących na terenie Powiatu Stalowowolskiego o przedstawienie propozycji działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2026-2030. Z przedstawionych propozycji wyodrębniono do realizacji następujące działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami:

- 4.2.1 Likwidacja barier architektonicznych w Urzędzie Gminy w Pysznicy w zakresie dostępności komunikacyjnej i obsługi mieszkańców z niepełnosprawnościami,

- 4.2.2 Likwidacja barier transportowych poprzez zakup mikrobusu przeznaczonego do przewozu uczestników Warsztatu Terapii Zajęciowej przy Stowarzyszeniu „Szansa” w Stalowej Woli
- 4.2.3 Zakup plotera laserowego przez Stowarzyszenie „Szansa” w Stalowej Woli, na rzecz Warsztatu Terapii Zajęciowej
- 4.2.4 Działania zgłoszone przez Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Szczególnej Troski „Nadzieja” w Stalowej Woli – wtz:
  - 4.2.4.1 Zakończenie prac przy budowie centrum opiekuńczo – mieszkalnego,
  - 4.2.4.2 Uruchomienie działalności Centrum opiekuńczo – mieszkalnego. Centrum opiekuńczo – mieszkalne obejmuje opieką 20 osób z niepełnosprawnościami, w tym z całodobowym pobytem będzie objętych 6 osób, natomiast 14 opieką dzienną. W ramach pobytu dziennego będą utworzone trzy grupy w tym jedna dla osób z autyzmem,
  - 4.2.4.3 Budowa obiektu na działce przy ul. Kwiatkowskiego 6 (obok siedziby warsztatu terapii zajęciowej i Centrum opiekuńczo- mieszkalnego), w którym będą znajdowały się mieszkania treningowe oraz mieszkania wspomagane ogółem dla ośmiu osób,
  - 4.2.4.4 Utworzenie Zakładu Aktywności Zawodowej dla osób z niepełnosprawnościami z warsztatów terapii zajęciowej i innych osób z niepełnosprawnościami, które będą spełniać wymagane kryteria.
- 4.2.5 Zwiększenie dostępności poradnictwa specjalistycznego na rzecz osób starszych, z niepełnosprawnościami, wymagających opieki, świadczonego przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe,
- 4.2.6 Aktywizacja środowiska lokalnego w celu włączenia większej liczby wolontariuszy do pomocy osobom starszym z niepełnosprawnościami,
- 4.2.7 Utrzymanie osób z niepełnosprawnościami, wymagających opieki, jak najdłużej w środowisku zamieszkania, poprzez rozszerzenie oferty placówek typu: kluby seniora, mieszkania chronione, dzienne domy czy centra opiekuńczo – mieszkalne, a także pomocy w formie asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością,
- 4.2.8 Prowadzenie kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób z niepełnosprawnościami i przeciwdziałania ich dyskryminacji,
- 4.2.9 Dofinansowanie zadań w zakresie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych oraz uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych,
- 4.2.10 Udoskonalenie dostępności osobom z niepełnosprawnościami w zakresie obsługi klientów poprzez zapewnienie tłumacza języka migowego online,
- 4.2.11 Likwidacja barier transportowych poprzez zakup środków transportu do przewozu osób z niepełnosprawnościami,
- 4.2.12 Świadczenie usługi transportu specjalistycznego typu „door-to-door”,
- 4.2.13 Utworzenie punktu wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego na terenach gmin,
- 4.2.14 Korzystanie z programów dla osób z niepełnosprawnościami,
- 4.2.15 Opracowanie i wydanie informatora w wersji elektronicznej o dostępnych formach usług dla osób z niepełnosprawnościami na terenie Powiatu. Informator powinien być dostępny na wszystkich stronach instytucji pomocowych Powiatu. Opracowanie i wydanie informatora w wersji papierowej o rodzajach ulg i uprawnień, które przysługują osobom z niepełnosprawnościami,

- 4.2.16 Organizacja cyklicznych spotkań z udziałem przedstawicieli instytucji pomocy społecznej, tj. (MOPS, PCPR, ŚDS, WTZ) celem wypracowania ścieżki dialogu i działań zmierzających do zaspokojenia potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- 4.2.17 Wsparcie instytucji oraz stowarzyszeń w działalności kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej i turystycznej na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz promowanie twórczości osób z niepełnosprawnościami poprzez:
  - 4.2.17.1 organizowanie oraz rozwijanie różnorodnych form wsparcia oraz działań o charakterze aktywizującym, integracyjnym i kulturalnym na rzecz osób z niepełnosprawnościami,
  - 4.2.17.2 organizowanie różnorodnych okolicznościowych imprez integracyjnych takich jak wycieczki, wyjazdy integracyjno – rehabilitacyjne, wyjazdy integracyjno – kulturalne, wyjazdy połączone z pokazem sprzętu rehabilitacyjnego dla osób niewidomych i słabowidzących, rajdy na wózkach inwalidzkich, spotkania przy ognisku, wspólnym grillowaniu, spotkania okolicznościowe: opłatkowe, mikołajkowe, andrzejkowe, z okazji Międzynarodowego Dnia Niewidomego itp.,
  - 4.2.17.3 włączanie osób z niepełnosprawnościami w życie społeczne poprzez umożliwienie im uczestnictwa w zajęciach kulturalnych i oświatowych: koncertach, eventach, spektaklach teatralnych, wieczorkach poetyckich,
  - 4.2.17.4 organizację wystaw, konkursów, pokazów prac osób z niepełnosprawnościami,
  - 4.2.17.5 promowanie zdrowego trybu życia poprzez umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami udziału w konkursach, zawodach i olimpiadach na szczeblu powiatowym, wojewódzkim i krajowym,
  - 4.2.17.6 zakup sprzętu do ćwiczeń i rehabilitacji przez osoby z niepełnosprawnościami,
- 4.2.18 Organizacja zajęć terapeutycznych i usprawniających funkcjonowanie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością,
- 4.2.19 Wyrównywanie szans uczniów poprzez rehabilitację, zapewnienie dostępu do obiektów usług publicznych,
- 4.2.20 Podnoszenie standardów pomocy dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami poprzez udział kadry pracującej z dziećmi z niepełnosprawnościami, w seminariach, szkoleniach, kursach
- 4.2.21 Przeprowadzenie treningów umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów w tym: kształtowanie pozytywnych relacji z osobami bliskimi, z innymi osobami w czasie zakupów, w środkach komunikacji publicznej, w urzędach, instytucjach kultury,
- 4.2.22 Przeprowadzenie treningów umiejętności spędzania czasu wolnego, w tym: rozwijanie zainteresowań literaturą, audycjami radiowymi, telewizyjnymi, Internetem, udział w spotkaniach towarzyskich i kulturalnych,
- 4.2.23 Podejmowanie różnych form postępowania w celu przygotowania osób z niepełnosprawnościami do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej lub podjęcia zatrudnienia, w tym w warunkach pracy chronionej na przystosowanym stanowisku pracy,
- 4.2.24 Utworzenie zakładu pracy chronionej, który wyjdzie naprzeciw potrzebom osób z niepełnosprawnościami, do których będzie skierowany,
- 4.2.25 Organizowanie kursów zawodowych, które pozwalały by na zdobycie zawodu czy przekwalifikowanie,
- 4.2.26 Podejmowanie działań zmierzających do zachęcenia pracodawców do zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami oraz stworzenia dla nich nowych miejsc pracy, nie ograniczając się tylko do branży ochroniarskiej czy sprzątającej,

- 4.2.27 Podjęcie działań w kierunku pozyskiwania ofert pracy dla młodych osób z niepełnosprawnościami, którzy kończą edukację, szczególnie w odniesieniu do osób ze spektrum autyzmu, którzy nie wymagają leczenia farmakologicznego. Potrzebują oni innego wsparcia niż osoby z zaburzeniami psychicznymi, które mogą uczęszczać do środowiskowego domu samopomocy czy warsztatu terapii zajęciowej,
- 4.2.28 Stworzenie placówki, w której dorosłe osoby ze spektrum autyzmu mogłyby skorzystać z pomocy psychologa, doradcy zawodowego, a tym samym mogły być ukierunkowane na podjęcie zatrudnienia. Ponadto placówka ta byłaby miejscem spotkań z osobami w podobnej sytuacji zdrowotnej, a także miejscem wspólnego spędzenia czasu, wymiany doświadczeń itp.
- 4.2.29 Podjęcie działań mających na celu wsparcie dorosłych osób ze spektrum autyzmu w zwiększeniu ich samodzielności, szczególnie obejmujące trening umiejętności społecznych,
- 4.2.30 Wdrażanie nowych metod terapii oraz rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnościami,
- 4.2.31 Prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć dla dzieci i ich rodzin,
- 4.2.32 Prowadzenie edukacji dotyczącej ochrony zdrowia psychicznego wśród dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów,
- 4.2.33 Podejmowanie działań edukacyjnych. Wydanie poradnika, zorganizowanie pogadanek promujących zdrowy styl życia,
- 4.2.34 Zwiększenie dostępu do kinezyterapii – rehabilitacja ruchowa, ćwiczenia rehabilitacyjne,
- 4.2.35 Podejmowanie działań na rzecz utworzenia w gminach całodobowej pomocy opiekuńczej.
- 4.2.36 Podejmowanie innych działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, które na bieżąco będą zgłaszane przez różne instytucje, organizacje pozarządowe i inne jednostki.

4.3 System współdziałania z sektorem pozarządowym

W strukturze organizacyjnej Starostwa Powiatowego w Stalowej Woli funkcjonuje Wydział Promocji, Kultury, Zdrowia i Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi.

4.3.1 W odniesieniu do organizacji pozarządowych zadania Wydziału polegają na:

- ✓ realizacji zadań Powiatu w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- ✓ przygotowywaniu programów współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- ✓ organizowaniu otwartych konkursów ofert na realizację zadań Powiatu przez organizacje pozarządowe,
- ✓ realizacji zadań Powiatu w zakresie powoływania oraz współdziałania z Powiatową Radą Działalności Pożytku Publicznego.

4.3.2 W zakresie pozyskiwania dla Powiatu środków pozabudżetowych dotyczących projektów nieinfrastrukturalnych zadania Wydziału polegają na:

- ✓ gromadzeniu informacji dotyczących możliwości pozyskania i wykorzystania dostępnych pozabudżetowych środków finansowych na realizację projektów wspierających rozwój społeczno – gospodarczy powiatu,

- ✓ inicjowaniu i koordynacji działań w celu pozyskania środków pomocowych, stanowiących uzupełnienie funduszy unijnych,
- ✓ sporządzeniu wniosków o dofinansowanie realizacji projektów ze środków unijnych, programów bilateralnych itp.,
- ✓ współdziałaniu z merytorycznymi wydziałami i jednostkami organizacyjnymi powiatu w zakresie wdrażania i realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych, zgodnie z regułami i zasadami instytucji wdrażających,
- ✓ kompleksowej realizacji projektów.

4.3.3 W zakresie promowania Powiatu zadania Wydziału polegają na:

- ✓ tworzeniu i koordynowaniu realizacji strategii informacyjnej Starostwa,
- ✓ promowaniu potencjału społecznego, gospodarczego, kulturalnego i turystycznego gmin powiatu poprzez inicjowanie konferencji, seminariów, szkoleń, spotkań, wystaw i innych form prezentacji ich historii, kultury i dorobku materialnego,
- ✓ współdziałaniu z jednostkami samorządów terytorialnych i administracji rządowej oraz organizacjami pozarządowymi na rzecz promocji Powiatu,
- ✓ prowadzeniu działań w celu nawiązywania oraz kontynuowania współpracy Powiatu z zagranicą w zakresie prowadzenia wspólnych, z partnerami zagranicznymi, przedsięwzięć gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych, sportowych i turystycznych,
- ✓ prowadzeniu zbioru dokumentów związanych z przynależnością Powiatu do różnych organizacji i stowarzyszeń,
- ✓ organizacji pobytu zaproszonych przez Powiat delegacji krajowych i zagranicznych,
- ✓ organizacji spotkań, konferencji i warsztatów promujących Powiat,
- ✓ prowadzeniu spraw dotyczących udziału w targach oraz innych imprezach o charakterze wystawienniczym promujących Powiat,
- ✓ opracowywaniu materiałów graficznych dla Starostwa oraz ich rozpowszechnianie,
- ✓ utrzymywaniu zasobu materiałów o charakterze upominkowo – informacyjnym,
- ✓ pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania dla wydatków związanych z promocją Powiatu,
- ✓ przygotowywaniu i rozpowszechnianiu, we współpracy z Wydziałami informacji prasowych o działalności Starostwa,
- ✓ organizowaniu konferencji prasowych,
- ✓ współpracy z przedstawicielami środków masowego przekazu,
- ✓ monitoringu publikacji w środkach masowego przekazu oraz przygotowywanie ewentualnych sprostowań i odpowiedzi prasowych,
- ✓ prowadzeniu działań na rzecz uświetnienia obchodów świąt lokalnych, regionalnych i państwowych,
- ✓ opracowywaniu i stałej aktualizacji we współpracy z samorządami gminnymi danych o warunkach i możliwościach inwestycyjnych na terenie Powiatu,
- ✓ nadzorze i koordynowaniu oraz aktualizacji zadań ujętych w Strategii Rozwoju Powiatu,
- ✓ wsparciu inwestorów w podejmowaniu działalności gospodarczej w zakresie kompetencji Powiatu,
- ✓ prowadzeniu działalności informacyjnej w zakresie możliwości pozyskiwania wsparcia finansowego ze środków krajowych i zagranicznych przy podejmowaniu i rozwoju działalności gospodarczej,
- ✓ organizacyjnym wsparciu udziału lokalnych przedsiębiorców w krajowych i zagranicznych szkoleniach, seminariach, targach i misjach gospodarczych oraz w wyjazdach studyjnych, które mają na celu rozwój lokalnej przedsiębiorczości,

- ✓ prowadzeniu spraw związanych z obsługą funkcji reprezentacyjnych Starosty oraz Członków Zarządu,
- ✓ gromadzeniu materiału fotograficznego dokumentującego wydarzenia na terenie Powiatu,
- ✓ opracowaniu okresowych informacji z prac Starosty,
- ✓ opracowywaniu, moderowaniu i rozwoju serwisu internetowego Starostwa,
- ✓ przygotowywaniu konsultacji społecznych, zbieraniu opinii mieszkańców w sprawach związanych z realizacją zadań powiatu.

4.3.4. W zakresie kultury zadania Wydziału polegają na:

- ✓ przygotowywaniu założeń polityki kulturalnej powiatu i realizacji ustalonych kierunków tej polityki,
- ✓ wspieraniu środowisk animatorów ruchu artystycznego oraz środowisk twórczych na terenie powiatu, współdziałaniu z instytucjami kultury, organizacjami i stowarzyszeniami twórczymi oraz jednostkami prowadzącymi działalność kulturalną w zakresie organizacji imprez artystycznych,
- ✓ opracowywaniu Powiatowego Harmonogramu Imprez Kulturalnych na dany rok,
- ✓ opiniowaniu wniosków o przyznawanie dofinansowania na zadania w sferze kultury i ochrony dziedzictwa narodowego,
- ✓ kwalifikowaniu wniosków o przyznawanie nagród Starosty za osiągnięcia w dziedzinie kultury oraz udziale i obsłudze komisji opiniującej,
- ✓ wspieraniu działalności artystycznej służącej rozwojowi kultury na terenie powiatu poprzez koncerty, przeglądy, wystawy, festiwale i konkursy,
- ✓ prowadzeniu działalności instruktażowo – metodycznej pracowników instytucji kultury,
- ✓ wspieraniu edukacji artystycznej służącej rozwojowi kultury na terenie powiatu poprzez finansowe i merytoryczne wsparcie koncertów, przeglądów, wystaw, festiwali i konkursów,
- ✓ organizowaniu corocznych uroczystości Powiatowego Dnia Animatora Kultury połączonej z wręczaniem nagród Starosty oraz wyróżnień za osiągnięcia w dziedzinie kultury.

4.3.5. W zakresie sportu zadania Wydziału polegają na:

- ✓ przygotowywaniu założeń polityki w zakresie kultury fizycznej i sportu oraz realizacji ustalonych kierunków tej polityki,
- ✓ opracowywaniu Powiatowego Harmonogramu Imprez Sportowych na dany rok,
- ✓ współpracy ze stowarzyszeniami i klubami sportowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność w zakresie organizacji imprez sportowych na terenie powiatu,
- ✓ prowadzeniu kontroli podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych, którym udzielono dotacji na realizację zadań powiatu z zakresu kultury fizycznej i sportu z budżetu powiatu,
- ✓ opiniowaniu wniosków o przyznanie dofinansowania na zadania w sferze kultury fizycznej i sportu,
- ✓ kwalifikowaniu wniosków o przyznawanie nagród Starosty za osiągnięcia w dziedzinie sportu oraz udziale i obsłudze komisji opiniującej,
- ✓ organizacji dorocznej uroczystości Powiatowego Dnia Animatora Sportu połączonej z wręczaniem nagród Starosty oraz wyróżnień za osiągnięcia w dziedzinie kultury fizycznej i sportu.

4.3.6. W zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zadania Wydziału polegają na:

- ✓ prowadzeniu spraw związanych z umieszczaniem na zabytku nieruchomym znaku informującego o tym, iż podlega ochronie,
- ✓ sporządzeniu projektu programu opieki nad zabytkami,
- ✓ prowadzeniu spraw związanych z ustanawianiem społecznych opiekunów zabytków,
- ✓ prowadzeniu listy społecznych opiekunów zabytków,
- ✓ wydawaniu legitymacji i zaświadczeń o nadaniu uprawnień społecznego inspektora ochrony zabytków.

4.3.7. W zakresie pomocy kombatantom oraz niektórym osobom będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego zadania Wydziału polegają na:

- ✓ realizacji dla kombatantów i osób represjonowanych zadań w zakresie opieki zdrowotnej i usług opiekuńczych,
- ✓ organizacji na terenie powiatu obchodu rocznic w celu upamiętnienia walki o niepodległość Polski oraz uczczeniu pamięci ofiar wojny i okresu powojennego,
- ✓ świadczeniu pomocy w przygotowywaniu udokumentowanych wniosków o przyznanie w drodze wyjątku emerytur i rent,
- ✓ analizie sytuacji życiowej kombatantów i osób represjonowanych oraz podejmowaniu w tym zakresie stosownych inicjatyw.

4.3.8. W zakresie zdrowia zadania Wydziału polegają na:

- ✓ wykonywaniu zadań organu prowadzącego, dla zakładów opieki zdrowotnej utworzonych przez powiat,
- ✓ przygotowywaniu dokumentów związanych z powoływaniem rad społecznych zakładów opieki zdrowotnej,
- ✓ obsłudze komisji konkursowych powołanych do wyłonienia kandydatów na stanowiska kierownicze w zakładach opieki zdrowotnej prowadzonych przez powiat,
- ✓ współpracy ze stowarzyszeniami, towarzystwami naukowymi i fundacjami w zakresie spraw związanych z promocją i ochroną zdrowia,
- ✓ współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie,
- ✓ ustalaniu rozkładu godzin pracy aptek ogólnodostępnych na terenie powiatu stalowowolskiego na każdy rok,
- ✓ opracowywaniu i realizacji oraz ocenie efektów programów zdrowotnych wynikających rozpoznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców powiatu – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami,
- ✓ przekazywaniu marszałkowi województwa informacji o realizowanych na terenie powiatu programach zdrowotnych

4.3.9 W Powiecie Stalowowolskim działa Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych, która jest powoływana zarządzeniem Starosty Stalowowolskiego na okres 4 lat. Rada jest organem opiniodawczo – doradczym Starosty i do zakresu działania tej Rady należy:

- ✓ inspirowanie do przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych,
- ✓ inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do realizacji praw osób niepełnosprawnych,
- ✓ opiniowanie projektów powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych,
- ✓ ocena realizacji programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych,
- ✓ opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez Radę Powiatu pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych.

4.4 Prowadzenie stałego monitoringu potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Prowadzenie stałego monitoringu, nadzoru nad zakresem potrzeb osób z niepełnosprawnościami wynika z faktu, że osoby z niepełnosprawnościami mogą wolniej przystosowywać się do zmian zachodzących we współczesnym świecie. Tylko stała i systematyczna współpraca, współdziałanie ze środowiskiem tej grupy osób może przynieść wymierne rezultaty, a jednocześnie może zapobiec sytuacji marginalizacji tej grupy społecznej oraz pozwoli na szybkie i skuteczne reagowanie na sygnały dochodzące od tych osób.

Badania nad sytuacją osób z niepełnosprawnościami pozwalają wyodrębnić trzy dominujące grupy potrzeb:

- 4.4.1 w obszarze mieszkalnictwa i samodzielnego życia np. pomoc asystenta lub pielęgniarki w codziennych czynnościach, dostosowanie mieszkania do indywidualnych potrzeb danej osoby z niepełnosprawnością. Jest to istotne szczególnie dla osób z niepełnosprawnościami ruchowo i intelektualnie,
- 4.4.2 związane z przyrządami, urządzeniami lub technologiami, np. sprzęt ortopedyczny lub optyczny, sprzęt umożliwiający/poprawiający słyszenie oraz sprzęt komputerowy, ale te różnego rodzaju urządzenia dnia codziennego, pomagające niwelować ograniczenia związane z niepełnosprawnością. Ten obszar najważniejszy jest dla osób z dysfunkcją wzroku, dysfunkcją słuchu oraz z niepełnosprawnością ruchową, szczególnie o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- 4.4.3 związane z transportem i przemieszczaniem się, np. głównie likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej, ale też przystosowanie środka transportu – szczególnie ważne dla osób z dysfunkcją ruchu, a także dysfunkcją wzroku,
- 4.4.4 związane z poprawieniem sytuacji materialno – bytowej osób z niepełnosprawnościami poprzez możliwość podjęcia zatrudnienia, zaopatrzenie w przyrządy pomagające w niepełnosprawności, odpowiedni dostęp do usług medycznych, nieograniczony dostęp do rehabilitacji fizycznej, przystosowanie mieszkania do indywidualnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zapewnienie transportu dla osób z niepełnosprawnością ruchową, czy też dostęp do edukacji z osób z niepełnosprawnością wzrokową i słuchową, a także integracja osób chorujących psychicznie i z niepełnosprawnością intelektualną,
- 4.4.5 związane z dostosowaniem komunikacyjnym przestrzeni publicznej – sygnalizacja dźwiękowa, odpowiednie dostosowanie dokumentów i dostępnych materiałów w przestrzeni publicznej (większy druk, możliwość powiększenia tekstu, użycie alfabetu Braille'a),
- 4.4.6 związane z potrzebą zapewnienia tłumacza migowego w przestrzeni publicznej, a także wykorzystywanie go, gdy jest dostępny.
- 4.4.7 Podejmowanie innych działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, które będą wynikały ze stałego monitoringu potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Realizacja wyżej wymienionych potrzeb, zgłaszanych przez osoby z niepełnosprawnościami ma służyć ułatwieniu życia z niepełnosprawnością. Te oraz inne potrzeby, które będą wynikały ze stałego monitoringu potrzeb osób z niepełnosprawnościami, będą systematycznie realizowane, tak aby osoby z niepełnosprawnościami mogły funkcjonować w społeczeństwie na równi z osobami pełnosprawnymi.

V. PODSUMOWANIE

Dzięki aplikowaniu dodatkowych zewnętrznych środków finansowych, wiele z założeń programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2021 -2025 udało się zrealizować. Znaczne środki pozyskano poprzez realizację Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami III. Pozwoliło to na częściową likwidację barier transportowych i architektonicznych oraz aktywizację osób z niepełnosprawnościami. Z kolei w ramach realizacji programu „Aktywny samorząd” wyeliminowano lub przynajmniej zmniejszono szereg barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

Prowadzenie stałego monitoringu potrzeb osób z niepełnosprawnościami na terenie działania Powiatu wskazuje jednak, że wiele tych potrzeb pozostaje jeszcze do realizacji. Zgodnie z propozycjami instytucji i organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami, zostały one ujęte w Programie Działań na Rzecz Osób z niepełnosprawnościami na lata 2026-2030 i zaakceptowane przez Powiatową Społeczną Radę ds. Osób Niepełnosprawnych.

Należy zaznaczyć, że opracowany Program jest dokumentem otwartym i podatnym na wprowadzenie zmian, uzupełnień o kolejne, nowe propozycje rozwiązań.

Realizacja zadań tej strategii z oczywistych względów uzależniona jest od środków finansowych oraz wymaga pokonania największej bariery - bariery świadomościowej od uczestników tego procesu.

Konieczne wydaje się również stałe uwzględnianie założeń strategii podczas planowania budżetu aby stworzyć warunki do tzw. montażu finansowych, pozwalających aplikować pod adresem różnych funduszy pozabudżetowych.